

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vojenská mysl

DEVATENÁCTÝ ROČNÍK

6

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

MATEMATICKÉ METODY MODELOVÁNÍ BOJE

Výraznou charakteristikou současné vědy jsou tendence, které spočívají v metodologickém prolínání jednotlivých vědních disciplín. Zvětšení intenzity působnosti interdisciplinarit vede k postupnému prolamování hranic mezi přírodními a společenskými vědami. Základní tendencí interdisciplinarit je pronikání **exaktních metod do společenských věd**. V souvislosti s tím vystupují naléhavě do popředí také otázky vzájemných vztahů mezi vojenskou vědou a exaktními, speciálně matematickými metodami.

V tomto článku chceme především zaujmout stanovisko k některým obecným otázkám modelování boje a přispět tak ke správnému pochopení úlohy a místa matematických metod modelování boje ve vojenské vědě.

DEFINICE MODELU BOJE

Modelový princip se stává typickou vědeckou gnoseologickou metodou. Nejvýznamnější poznávací funkcí modelu je to, že je spojovacím článkem mezi teoretickým abstraktním myšlením a objektivní skutečností. Z hlediska teorie vojenského umění je proto krajně potřebné podat dostatečně přesnou **definici pojmu „model boje“**, což má značný teoretický i praktický význam. V publikaci „Analytické modely boje“ je tato definice modelu boje:

„Modelem boje rozumíme takový myšlenkově nebo materiálně realizovaný systém, který odráží nebo zobrazuje skutečný boj (tj. jeho tři základní složky: bojové sestavy, procesy boje a prostředí bojiště) a je způsobilý nahradit jej tak, že při jeho studiu získáme nové informace o tomto boji“.

KLASIFIKAČNÍ SCHÉMA MODELŮ BOJE

Ze základního vymezení (viz schéma 1), konstruovaného s využitím definice vědeckého modelu podle A. Štoffa, můžeme deduktivně odvodit definice nebo charakteristiky modelů boje na všech úrovních přijatého klasifikačního schématu.

Všechny modely boje, jakkoli se liší vnější formou, mají jednotnou vnitřní strukturu, jež je adekvátní vzhledem k originálu, tj. k reálnému boji. Tuto vnitřní strukturu tvoří tři základní složky. Jsou to:

- **bojové sestavy** (síly, prostředky a jejich prostorové a taktické členění);
- **procesy boje** (pohyb, palba atd.);
- **prostředí bojiště.**

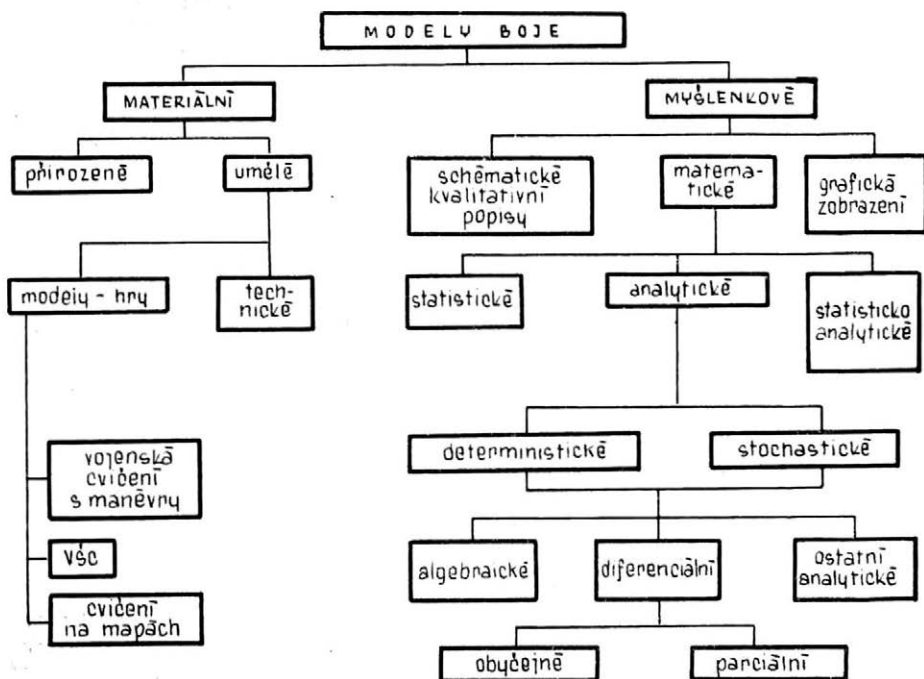
Např. při **cvičení na mapách** prostředí bojiště zobrazuje topografická mapa, bojové sestavy a procesy boje zakres smluvených symbolů do mapy. Část procesů boje je simulována vlastní činností cvičících důstojníků. Zkreslená vojenská mapa je prvním známým tzv. „klasickým“ modelem boje.

U **statistických modelů boje**, realizovaných na samočinných počítačích, prostředí bojiště zobrazuje tzv. strojová (digitalizovaná) mapa a bojové sestavy informační masiv, uložený v paměti počítače. Procesy boje jsou realizovány podle algoritmů informačních a rozhodovacích procesů velení, uložených ve formě programu v operační paměti počítače.

V **analytických modelech boje** bojové sestavy, prostředí bojiště i procesy boje vyjadřuje soustava rovnic (nerovností), slovník použitých symbolů a slovně formulované omezení (podmínky) pro každou složku modelu boje zvlášť.

Systematický popis a klasifikace modelů boje má značný metodologický význam, protože usnadňuje pochopení podstaty vzájemných vztahů jednotlivých modelovacích metod.

SCHEMA I

PODSTATA PROTIKLADNOSTI NÁZORŮ NA INTERPRETACI MATEMATICKÝCH METOD VE VOJENSTVÍ

Mnoho různých a často protichůdných názorů zatím existuje na úlohu a místo matematických metod v systému metodologických prostředků vojenské vědy. Tato, často krajně rozporná stanoviska, jsou přirozeným odrazem celkové situace ve vědě. **Přímo souvisejí s protikladným nazíráním na problematiku interpretace matematiky ve společenských vědách.** Varovný (a soudíme, že nikoli příliš progresivní) hlas některých vojenských odborníků akcentuje nutnost používat ve vojenské vědě především (resp. téměř výhradně) tradičních, osvědčených klasických metod, založených na ryze kvalitativní analýze. Naproti tomu zastánci uplatňování exaktních metod ve vojenské vědě útočí, aniž by dostatečně zvládli rozsáhlé dílo svých předchůdců. Ke vztahům mezi kvantitativní a kvalitativní analýzou jeví se později ještě vrátíme. Teď jen poznamenáváme, že tentýž problém zajímal i tvůrce kybernetiky N. Wienera, který napsal:

„Stále znovu se setkáváme se všeobecnou tendencí: přirovnávat společenské vědy k přírodním vědám, s tendencí, která může vést pouze ke katastrofě, pokud se pracovníci různých speciálních oborů vědy dokonale neobeznámí se společenskými vědami. Pokusy vybudovat novou matematickou ekonometriku se nepodařily, nepodaří a nemohou podařit v rukou těch vědců, jejichž znalosti v ekonomii se omezují pouze na přirovnání, vzata z oblasti fyziky. Sociolog, který nezná bohatá ložiska informací a objevů, která odhalili sociologové a historici v minulosti, je sociologem jen z poloviny, a to z té horší poloviny.“¹⁾

PRINCIP TÝMOVÉ SPOLUPRÁCE

Domníváme se, že přes rozdíly v analytických nástrojích mají všichni vojenskovědeckí pracovníci na mysli totéž — rozvíjení vojenskoteoretického myšlení.

Na tomto místě zdůrazňujeme, že použití matematiky v žádném případě nemá a ani **nemůže vést ke snížení, respektive k likvidaci charakteristického předmětového specifika.** Matematika sama o sobě je pouze jazykem vědeckého popisu a neodpovídá vůbec za to, co může vyjádřit nebo vyjadřuje tento jazyk. **Matematická přesnost zápisu chybné hypotézy totiž nijak neodůvodňuje její správnost!** Aplikaci matematiky ve společenských (a tudíž i vojenských) vědách činí tedy problematickou nikoli sama matematická metoda, nýbrž vadná metodologická základna vědy, v jejímž rámci má být matematická metoda interpretována. **Matematických metod můžeme s úspěchem použít jedině tehdy, jsou-li kontrolovány teorií dané speciální vědy a nejsou podstrkovány na místo této teorie.**

Jde tedy o to, aby se ve vojenské vědě prakticky přešlo od klasického pojetí k novému pojetí, založenému na akceptování historické cesty vývoje poznání od poznání pouze kvalitativního k poznání zároveň i kvantitativnímu. **Ve vojenskovědní gnosologii budou mít matematické modely stále větší význam, a to zejména tehdy, budou-li jich dovedně využívat vojenští odborníci.** To je zcela v souladu i s prognózami Marxových, založenými na předpokladu, že s historickým vývojem používá věda stále více a více matematiky.

H. A. Simon k tomuto problému napsal: „Matematika se stala převládající řečí přírodovědy ne proto, že je kvantitativní (rozšířený omyl), nýbrž především proto, že umožňuje jasnou a přesvědčivou analýzu toho jevu, který je příliš složitý, aby mohl být vyjádřen slovy.“²⁾

¹⁾ Norbert Wiener, *The Education of Scientists, Mainstream*, vol. 12, N. 5., May 1958, str. 20.

²⁾ *Models of Man Social and Rational*, Lud, Chapman and Hall, Ltd., 1957, str. 89–90.

Z konstatování, že matematické metody (respektive metody matematického modelování) zaujaly a budou stále více zaujímat významné místo v systému metodologických prostředků vojenské vědy, tedy nikterak nevyplývá, že „klasické“ metody cokoli ztratily na svém významu. Kvalitativní analýza ve vojenské vědě se dnes a zejména v budoucnosti neobejde bez analýzy kvantitativní. To ovšem neznamená, že by matematika mohla nebo měla nahrazovat vlastní teoretické a metodické prostředky vojenské vědy. Při aplikaci matematických modelových metod zůstávají kvalitativně analytické principy poznání nejen zachovány, ale navíc dochází ke znásobení jejich účinnosti. **Obě metody, kvalitativní a kvantitativní, se tedy navzájem nevylučují, ale právě naopak, doplňují a obohacují.**

Matematický modelový princip je typickou gnoseologickou metodou, která předpokládá **týmovou spolupráci**. „Modelování jakékoli formy pohybu hmoty mohou nejlépe a nejjistěji řešit odborníci především ve své oblasti vědy; tedy i modelování společenských procesů je především povinností sociologů samých; každopádně se ho musí zúčastnit a mít zde právo rozhodujícího hlasu. Žel, nejsou většinou v tomto směru dosud připraveni. Proto, ačkoli je to paradoxní, dosahují zatím reprezentanti přírodovědy a exaktních věd lepších výsledků v modelování sociálních procesů než sociologové, kteří jimi pohrdají a domnívají se, že mají nad nimi převahu.“³⁾

GNOSEOLOGICKÉ DŮSLEDKY INTERPRETACE MODELOVÉHO PRINCIPU VE VOJENSTVÍ

Zavádění matematických věd do vojenské vědy je důkazem její rostoucí zralosti, náročnosti a přesnosti, neboť jak prohlásil Marx, „věda se teprve tehdy stává skutečnou vědou, dospěje-li tak daleko, aby mohla používat matematiky.“⁴⁾

Všeobecná tendence vojenské vědy zobecňovat výsledky poznání ve formě, která je blízká a přístupná matematické formulaci, je patrná již v dílech klasiků. Je sice pravda, že pro řadu problémů vojenskovední povahy dosud neexistuje modelový adekvát, ale naopak platí, že existuje celá řada problémů, řešitelných prostřednictvím nejbližšího matematického aparátu.

Důkazem tohoto tvrzení je např. analýza boje (palby), jak ji popsal Clausewitz ve svém díle „Rukověť ke zpracování taktiky čili nauky o boji“. Autor popisuje palebný souboj dvou protistojících celků pěchoty a dělostřelectva takto:

„Kdyby byly proti sobě postaveny nestejně celky pěchoty a dělostřelectva rovnoběžně ve stejném prostoru a kdyby všechny výstřely znamenaly **zásahy** jednotlivých osob, byl by **počet zásahů úměrný počtu střelících**. Stejný poměr by dávaly zásahy, kdyby se střídalo **na plný terč**, kdyby už tedy nebyl cílem jednotlivec, nýbrž prapor, linie atd. **Ale tak je třeba z valné většiny skutečně pohlížet na výstřely** ve válce, dokonce i ve střeleckých bojích. Jenže cíl není plný, nýbrž se skládá z lidí a rozstupů mezi nimi. Rozstupy **se zmenšují** čím více, čím více **přibývá** bojujících v témže prostoru. Účinek palebného boje palbou mezi nestejným počtem se tudíž bude skládat z počtu střelících a z počtu nepřátelského vojska, na které se střílí; tj. jinými slovy: početní převaha nedává v palebném boji silnější účinek, protože to, co se získává množstvím ran, ztrácí se zase tím, že nepřátelské výstřely tím lépe zasahují.

Dejme tomu, že padesát mužů by stálo v témže prostoru proti praporu o pěti stech mužích. Z padesáti ran má třicet zasáhnout terč, tj. plochu, jakou zaujímá nepřátelský prapor, pak z pěti set nepřátelských ran dopadne tři sta do prostoru, který zaujímá našich padesát mužů. Jenže těch pět set mužů stojí ještě desetkrát hustěji než padesát,

³⁾ E. Arab Ogly, Modelování společenských procesů, Kybernetika ve společenských vědách, ČSAV 1965, str. 101.

⁴⁾ Viz: Vzpomínky na Marxe a Engelse, Praha 1958, str. 70.

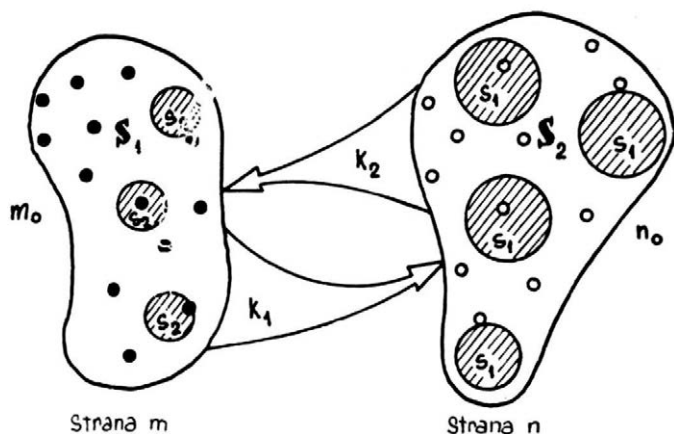
z našich kulí bude tedy desetkrát víc zásahů než z kulí nepřítelů a z našich padesáti ran tedy zasáhne nepřítel právě tolik, kolik z pěti set nepřátelských ran zasáhne naše vojáků.

I když ve skutečnosti nedojde přesně k takovému výsledku a vcelku snad zůstane početní převaha malá výhoda, přece je jisté, že to v podstatě souhlasí, že totiž jednostranný účinek, tj. výsledek v palebném boji, ani zdaleka nedrží krok s početní převahou, ba sotva je jí ovlivněn.

Tento závěr má podstatnou důležitost, neboť se na něm zakládá ta hospodárnost silami v přípravném ničícím aktu, kterou je možné považovat za jeden z nejjistějších prostředků k vítězství.

Nemysleme si, že by tento závěr mohl vést k absurdu a že by např. dva muži (nejmenší počet, jaký může zabírat širší prostor, který je tu myšlen jako terč) museli potom vykonat zrovna tolik jako dva tisíce, za předpokladu, že by ti dva stáli tak daleko od sebe jako ty dva tisíce. Kdyby ty dva tisíce stály stále přímo před sebe, pak by tomu tak ovšem bylo. Ale je-li počet slabšího tak nepatrný, že silnější soustředí palbu na jednotlivé lidi, pak musí samozřejmě nastat veliký rozdíl v účinku; neboť potom už tu není daný předpoklad pouhých ran na terč. Zrovna tak by slabá palebná linie vůbec nepřiměla protivníka, aby přijal palebný boj, nýbrž protivník by ji rovnou zahnal. Vidíme tedy, že s výše uvedeným závěrem nesmíme zacházet příliš daleko, ale proto přece zůstává nesmírně důležitý. Stokrát jsme viděli, že palebná linie se udržela v rovnováze s dvakrát silnější nepřátelskou linií a snadno pochopíme, jaké důsledky to má pro hospodaření silami.⁵⁾

SCHEMA 2

LEGENDA:

- $m_0, (n_0)$ — počet bojových prostředků strany $m, (n)$ na začátku boje,
 $S_1, (S_2)$ — plocha bojiště, na níž jsou rozmístěny prostředky strany $m, (n)$,
 $s_1, (s_2)$ — plocha účinného ničení při jednom výstřelu prostředku strany $m, (n)$,
 k_1, k_2 — průměrná rychlost střelby prostředků strany $m, (n)$

⁵⁾ Clausewitz, O válce, Naše vojsko 1959, str. 643—644.

Clausewitzova abstrakce souboje dvou bojových sestav obsahuje dvě alternativy:

1. mířené výstřely na jednotlivé osoby,
2. střelba na plný terč, kdy cílem již není jednotlivec, ale prapor, linie atd.

V dalším výkladu ukážeme, k jakým **gnoseologickým důsledkům** povede formulace daného problému v jazyce matematiky.

Bojové situace, jak je popsal Clausewitz, znázorňuje **schéma 2**.

V první alternativě boje jde o vedení palby mířené. Cílem je zničit jistý prostředek protivníka. Je zřejmé, že každý prostředek vede palbu jen po bojeschopných cílech až do okamžiku, dokud není sám zničen nebo dokud neskončil boj; přitom jedním výstřelem lze zničit maximálně jeden cíl. Dále je předpokladem, že terén bojiště umožňuje každému prostředku jedné strany vést palbu po libovolném prostředku strany druhé a naopak v každém časovém okamžiku boje.

Střetnutí, které splňuje přibližně tyto předpoklady, můžeme dosti přesně popsat soustavou obyčejných diferenciálních rovnic.

Uvažujme o dostatečně malém časovém intervalu $\langle t, t + \Delta t \rangle$. Počet bojeschopných prostředků strany m , respektive n v čase t označíme $m(t)$, respektive $n(t)$.

Analýzujeme nyní stranu m . Je třeba zjistit, kolik bojových prostředků této strany je v uvedeném časovém intervalu zničeno.

Je-li průměrná rychlost střelby prostředku strany $n - k_2$ a pravděpodobnost zničení cíle při jednom výstřelu — p_2 , pak jeden prostředek strany n zničí za časovou jednotku

$$\lambda_2 = k_2 p_2$$

prostředků strany m . Protože strana n má v čase t $n(t)$ bojeschopných prostředků, zničí tudíž za časovou jednotku $\lambda_2 n(t)$ prostředků strany m (ztráty jsou úměrné počtu střelících prostředků a jejich efektivnosti).

Ztráty strany m za časový interval Δt jsou vlastně jejím záporným přírůstkem a lze tudíž psát

$$m = -\lambda_2 n(t) \Delta t,$$

neboli

$$\frac{\Delta m}{\Delta t} = -\lambda_2 n(t).$$

Limitním přechodem dostáváme vztah

$$\lim_{\Delta t \rightarrow 0} \frac{\Delta m(t)}{\Delta t} = \frac{dm(t)}{dt} = -\lambda_2 n(t), \quad (1)$$

což je diferenciální rovnice, která popisuje závislost průměrného počtu nezničených prostředků strany m na čase a na počtu prostředků strany n .

Analogicky můžeme odvodit pro stranu n rovnici:

$$\frac{dn(t)}{dt} = -\lambda_1 m(t). \quad (2)$$

Rovnice (1) a (2) tvoří soustavu dvou obyčejných lineárních diferenciálních rovnic, kterou nazýváme Lanchesterovým kvadratickým modelem boje.

Ve druhé alternativě boje jde o vedení palby nemířené. Střelí se přibližně statisticky rovnoměrně po celé ploše S rozmístění protivníka — střelí se na „plný terč“. Ostatní podmínky vedení boje jsou přibližně shodné s první alternativou.

Střetnutí, které vyhovuje těmto předpokladům, můžeme opět dosti přesně popsat soustavou diferenciálních rovnic.

Uvažujme o jistém dostatečně malém časovém intervalu $\langle t, t + \Delta t \rangle$. Počet bojeschopných prostředků strany m , respektive n v okamžiku t označíme $m(t)$, respektive $n(t)$. Analyzujeme nyní stranu m . Je třeba zjistit průměrný přírůstek bojeschopných prostředků $\Delta m(t)$ v intervalu $\langle t, t + \Delta t \rangle$.

Je-li střední hustota bojeschopných prostředků strany m v čase $t - \frac{m(t)}{S_1}$ (hustotou zde rozumíme střední počet bojeschopných prostředků, které připadají na jednotku plochy) a je-li při jednom výstřelu prostředku strany n zničena plocha s_2 , pak při střední rychlosti střelby k_2 zničí jeden prostředek strany n za časovou jednotku průměrně $s_2 \frac{m(t)}{S_1} k_2$ prostředků strany m . Protože strana n má v čase t $n(t)$ bojeschopných prostředků, bude hodnotu $\Delta m(t)$ vyjadřovat vztah

$$\Delta m(t) = -k_2 s_2 \frac{m(t)}{S_1} n(t) \Delta t. \quad (3)$$

Analogicky odvodíme přírůstek bojeschopných prostředků strany n :

$$\Delta n(t) = -k_1 s_1 \frac{n(t)}{S_2} m(t) \Delta t. \quad (4)$$

Dělením výrazů (3) a (4) hodnotou Δt a limitním přechodem $\Delta t \rightarrow 0$ dostaneme soustavu dvou diferenciálních rovnic

$$\begin{aligned} \frac{dm(t)}{dt} &= -\frac{k_2 s_2}{S_1} m(t) n(t) \\ \frac{dn(t)}{dt} &= -\frac{k_1 s_1}{S_2} m(t) n(t), \end{aligned}$$

tzv. Dinerův model.

Tyto dvě soustavy diferenciálních rovnic jsou matematickým modelem zkoumané objektivní reality. Při konstruování modelu jsme byli nuceni abstrahovat podstatné rysy střetnutí dvou daných systémů. Připustíme, že stupeň abstrakce, který je důležitou komponentou míry adekvátnosti našeho poznání, nevybočuje z rámce přípustných tolerancí. Pak, je-li soustava diferenciálních rovnic řešitelná (a to v našem případě je), můžeme při analytickém řešení nebo experimentování s modelem na výpočetní technice obdržet odpověď na naše otázky o chování systému, který diferenciální rovnice popisují. Jsme např. s to vyjádřit takové charakteristiky průběhu boje, jako např. čas ukončení boje, stav bojeschopných prostředků vítěze na konci boje. S využitím obou těchto modelů můžeme podat exaktní důkaz platnosti principu soustředění sil, ničení protivníka po částech a principu lokální převahy sil. Modelů lze využít také k výpočtu poměru sil, spotřeby střeliva, zjišťování parametrů bojové sestavy protivníka, zdůvodnění potřeby průzkumu apod.

Prosté porovnání závěrů, k nimž jsme dospěli analytickým řešením modelů nebo experimentováním s nimi, se závěry Clausewitzovými, názorně vypovídá o přednostech interpretace matematického modelovaného principu před klasickým řešením problému. Slovy Norberta Wienera bychom mohli totéž vyjádřit takto: „Je-li nesnáze fyziologického problému v zásadě rázu matematického, dostane se deset fyziologů neznalých matematiky přesně tak daleko jako jeden fyziolog, který nezná matematiku, a ani o krok dále.“⁶⁾

⁶⁾ N. Wiener, Kybernetika neboli řízení a sdělování v živých organismech a strojích.

MATEMATIKA JAKO TEORETICKOTVORNÁ KOMPONENTA TEORIE VOJENSKÉHO UMĚNÍ

Na příkladě, který jsme uvedli, chceme ukázat i skutečnost, že použití exaktních, v daném speciálním případě matematických metod může vést k zobrazení takových vztahů mezi jevy, které při použití klasických ryze kvalitativních metod zůstávají neodkryty. Clausewitz říká: „Zkoumá-li teorie předměty, které tvoří válku, rozlišuje-li přesněji, co na první pohled jako by splývalo, udává-li dokonale vlastnosti prostředků, ukazuje-li jejich pravděpodobné účinky, stanoví jasně povahu účelu, vnáší-li všude světlo důkladné kritické úvahy na pole války — pak splnila hlavní předmět svého úkolu.“⁷⁾

V těchto souvislostech se matematické modely boje jeví nejen jako prostá součást vojenskovědní gnoseologie, ale přímo jako teoretickotvorná komponenta vojenského umění. Matematické metody jsou tedy také základním zdrojem předpokladů a principů, jejichž prostřednictvím vznikají nové a obohacují se již existující teorie. Je tomu tak proto, že největší hodnota matematiky spočívá v její schopnosti dokonale vyjádřit vnitřní organizaci odpovídajících procesů přírody a společnosti. Díky těmto univerzálním vlastnostem matematické modelování boje spolu s metodami operační analýzy stávají se významnou teoretickotvornou složkou rodících se matematicky vyjádřených teorií vojenského umění.

ÚLOHA VzÚ 401 PŘI KONSTITUOVÁNÍ MATEMATICKÉ TEORIE VOJENSKÉHO UMĚNÍ

Je nepochybné, že konstituování matematiky vyjádřených teorií vojenského umění je otázkou dlouhodobého vynakládání poznávacích kapacit.

Hlavní zdroje obtíží spočívají v samotném charakteru ozbrojeného zápasu jakožto komplexního stochastického složitého dynamického systému, v němž je krajně obtížné vyčleňovat jednotky analýzy. Clausewitz píše: „Při takové povaze předmětu si musíme říci, že by bylo úplně nemožné chtít válečnému umění opatřit nějakou pozitivní učební soustavu jako nějakou konstrukci, která by mohla jednajícimu všude poskytovat vnější oporu.“⁸⁾ Dnes již nesdílíme Clausewitzovou skepsi, alespoň ne bezvýhradně, i když jsme si vědomi, že existuje ještě druhá mez obtíží, která je dána nedokonalostí poznávacího aparátu. Vojenská věda má totiž mnoho problémů, pro které, jak jsme již zdůraznili, zatím neexistuje modelový adekvát. Proto potřebuje svoji vlastní matematiku. Vybavení vojenské vědy adekvátním matematickým aparátem může vést a povede k přetvoření vojenské vědy v syntetickou vědu vyšší úrovně. Výzkumný ústav 401 chce v součinnosti s celou vojenskovědní základnou přispět k postupnému řešení tohoto významného a obrovského úkolu silami a prostředky svého 2. oddělení. Na cestě k tomuto „strategickému“ cíli oddělení učinilo první skromný krok: shromáždilo, utřídilo, modifikovalo, programově zvládlo a publikovalo všechny dostupné analytické modely boje. V r. 1970 počítá s vydáním obdobného sborníku o statistických modelech boje:

⁷⁾ Clausewitz, O válce, Naše vojsko 1959, str. 91—92.

⁸⁾ Tamtéž, str. 90.

Proč nevyšel velký plán povstání

První, konkrétnější úvahy a plány ozbrojeného povstání na Slovensku, v němž hlavní roli měla sehrát slovenská armáda nebo alespoň podstatná část jejich jednotek či jednotlivců, začaly vznikat již v první polovině roku 1943, a to jak ve vojenských odbojových kruzích na Slovensku, tak i na MNO čs. vlády v Londýně a na čs. vojenské misi v SSSR. A je pro tyto úvahy a plány příznačné, že možnost jejich realizace od samého počátku podmiňovalo získání materiální a technické pomoci či operační součinnosti spojeneckých mocností antihitlerovské koalice a od léta 1943 zvláště Sovětského svazu. Tak např. náčelník čs. vojenské mise v SSSR generál Píka v dopise sovětskému zplnomocněnci pro výstavbu čs. vojenských jednotek v SSSR generálu G. S. Žukovovi z 29. 10. 1943 mj. říká toto: „Dodatkem k mému dopisu ze dne 20. 9. 1943 dovoluji si Vám sdělit další zásadní hledisko na způsob materiální pomoci, o kterou jsem Vrchní velení Rudé armády ve zmíněném dopise prosil.

Vývoj válečné situace může vytvořit poměrně brzo reálné předpoklady pro povstání na území ČSR. Může se však též stát, že poměry nedovolí vzniknout povstání současně ve všech částech republiky, nýbrž že k němu dojde postupně, a to pravděpodobně nejdříve na Podkarpatské Rusi a východním Slovensku, pak přes Slovensko v českých zemích.

Výzbroj by musela být poslána na čs. území jednak před zahájením, aby byl zajištěn úspěch vzniku povstání, jednak během operací, aby mohly být živěny a rozšířeny.

Dovolují si navrhnout tento postup příprav:

1. Vyslat několik organizačních skupin s rádiovými stanicemi a trhavinami na Podkarpatskou Rus a na východní Slovensko s úkolem organizovat sabotážní partyzánské skupiny a skupiny k převzetí dalších osob a zbraní dopravených na místo letadly z SSSR.

2. Při povstání na Slovensku je možné počítat s aktivní účastí jednotek slovenské armády, pro které je nutné předvídat dopravu lehkých a těžkých kulometů, automatů, ručních granátů a trhavin (tyto v maximálních možnostech)...

5. Čs. vojenská jednotka v SSSR může být použita jako bojový celek v nejdůležitějším prostoru nebo může být rozdělena na menší skupiny na několika místech k rozšíření a živění povstání.

6. Velmi důležitým prvkem úspěchu povstání bude účinná pomoc sovětského letectva při zahájení povstání jednak přímým zásahem bojových letadel na dopravní centra a obranná střediska německého odporu, jednak zajištěním zásobování povstaleckých oddílů zbraněmi...

Prosím o Vaše zásadní stanovisko k navrženému postupu příprav a o sdělení, zda je možné počítat s podporou sovětského letectva...

Další vývoj plánů ozbrojeného povstání na Slovensku pochopitelně závisel na celé řadě nových skutečností, jako byla prohlubující se krize klerofašistického režimu na straně jedné a rozmach slovenského odboje na straně druhé. K největším úspěchům slovenského odboje v té době nesporně patřil vznik Slovenské národní rady jako nejvyššího a řídícího orgánu slovenského odboje na domácí půdě. Vývoj závisel i na vojenskostrategické situaci na frontách, zvláště na hlavní — východní sovětsko-německé frontě, na československo-sovětských vztazích aj. „Definitivní“ podobu dostává tento plán koncem června 1944, kdy se již železný kruh armád antihitlerovské koalice začal ze všech stran nebezpečně přibližovat k předhůří Karpat. S vědomím určitého zjednodušení je možné konstatovat, že navzdory různým rozporům, které vznikaly mezi zainteresovanými proudy, skupinami a orgány československého a slovenského odboje (KSS, SNR, Beneš a jeho stoupenci na Slovensku, MNO čs. vlády v Londýně, vojenská rada v čele s pplk. Golianem; čs. vojenská mise v SSSR) v důsledku odlišností v jejich politických představách, cílech a v názorech na vojenskou stránku povstaleckého plánu, panovala mezi nimi zásadní shoda. Praktické přípravy jeho realizace se pak staly nesporně jakýmsi sjednocujícím faktorem, a to jak v rámci domácího slovenského odboje, tak i v širším rámci československého odboje.

Plán ozbrojeného povstání na Slovensku, který Golian sděloval v depeších na MNO do Londýna, a který 29. června 1944 schválily na společné poradě i SNR a Vojenská rada v Bratislavě, vycházel z těchto skutečností a předpokladů.

Hlavní ozbrojenou silou povstání se měla stát slovenská armáda nebo alespoň její podstatná část. Vedle toho však plán počítal i s účastí různých dobrovolnických ozbrojených složek, hlavně partyzánů, kteří však měli plnit své úkoly především mimo předpokládané povstalecké území.

Rozhodující úloha připadla dvěma nejlépe vyzbrojeným divizím, jejichž původním úkolem (podle nacistických plánů) byla obrana východního Slovenska v prostoru Karpat. Tyto divize (tzv. Malárova armáda) měly zahájit ozbrojený boj po dohodě a v součinnosti s Rudou armádou a tak jí uvolnit cestu na Slovensko a do maďarské nížiny. Vojenské posádky z ostatního území Slovenska měly mezitím mobilizovat, soustředit se v prostoru středního Slovenska, zajistit jeho obranu a poskytnout pak pomoc Malárově armádě a jednotkám Rudé armády při likvidaci německého odporu.

Okamžikem zahájení povstání byly dvě alternativy:

— začnou-li nacisté okupovat Slovensko, bude povstání zahájeno okamžitě, bez ohledu na vývoj frontové situace i bez předběžné dohody s Rudou armádou;

— povstání začne podle stavu příprav a v době, kterou určí jeho organizátoři podle vývoje situace na frontách a zvláště podle dohody a v součinnosti s postupem Rudé armády. Tato alternativa byla považována za hlavní, protože její uskutečnění — podle představ organizátorů — slibovalo největší úspěch. Neboť — podle slov hlavního autora tohoto plánu podplukovníka Goliana — „chceme jako Slováci splnit svoji povinnost vůči republice tím, že jednak umožníme spojeneckým vojskům rychlý vpád do maďarské nížiny a tím rychlé zničení německých balkánských vojsk, jednak bleskovým přenesením fronty z východu na západ Slovenska, na hranice, přispějeme k urychlenému osvobození českých zemí...“

Skutečnost byla však mnohem prozaičtější, než tyto lákavé a velkorysé plány. Okamžik zahájení Slovenského národního povstání vnutil organizátorům zásah okupantů 29. srpna 1944, který rozhodl o jeho nouzové, pro povstalce krajně nevýhodné variantě.

Co bylo příčinou toho, že přes veškeré úsilí jeho domácích i zahraničních organizátorů se nepodařilo realizovat tak neobyčejně lákavý plán podle druhé varianty, jehož uskutečnění mohlo — podle představ autorů — zajistit nejen definitivní vítězství slovenských povstalců, ale také přispět i ke zkrácení druhé světové války alespoň o několik měsíců? Nebo snad základní příčina selhání této alternativy spočívala již v nereálnosti předpokladů, s nimiž autoři povstaleckého plánu kalkulovali?

Organizátorům povstání doma i v emigraci bylo od počátku jasné, že jakýkoli ozbrojený odpor proti Německu, které stále ještě i v roce 1944 mělo obrovskou armádu, nemá prakticky žádné vyhlídky na trvalejší úspěch, nedostane-li se mu přímé pomoci ze strany spojeneckých armád a nedojde-li v krátké době po jeho zahájení k přímému spojení povstalců s postupujícími spojeneckými armádami. Z tohoto hlediska bylo také povstání připravováno jako záležitost velice krátkodobá, jako záležitost několika dnů, nanejvýše několika málo týdnů. A proto také největší pozornost a úsilí upírali jeho organizátoři na zajištění pomoci a součinnosti ze strany Rudé armády. Proto také generál Píka, podle informací a pokynů od generála Ingra, předkládá generálu Žukovovi plány ozbrojeného povstání a současně žádá o pomoc a zajištění součinnosti s operacemi Rudé armády, zvláště pro východoslovenské divize. S tímto cílem také — po různých komplikacích — odletěly z letiště Tri Duby a Mokrad začátkem srpna i dvě delegace SNR a Vojenské rady do Moskvy (K. Šmidke, podplukovník Ferjenčík, nadporučík Korecký a další). A zatím co v Moskvě probíhá na různé úrovni intenzivní československo-sovětské jednání o pomoc a koordinaci povstání s postupem Rudé armády, na scénu povstaleckých příprav začaly vystupovat další činitelé.

Prakticky v téže chvíli, kdy ze Slovenska odlétají tyto delegace, Ukrajinský štáb partyzánského hnutí v Kijevě (ÚŠPH) začal vysazovat na střední a východní Slovensko skupiny československo-sovětských partyzánských organizátorů. Další sovětské jednotky přecházely na Slovensko z Polska. Akce ÚŠPH byla výsledkem iniciativy zahraničního vedení KSČ, které však až dosud nemělo informace o plánech a možnostech slovenského odboje. Když Píka koncem července některé jeho členy s informacemi seznámil, považovali je při nejmenším za nereálné. Proto také se orientovali výhradně na partyzánskou koncepci povstaleckých příprav.

Příchod partyzánských jednotek, které ovšem našly již na Slovensku neobyčejně dobře připravené podmínky, vnesl do domácího odboje nový revoluční impuls. Od poloviny srpna začalo partyzánské hnutí přerůstat v partyzánskou válku. Tento vývoj byl ale v rozporu s povstaleckými plány, neboť mohl vyvolat předčasný zákrok klerofašistického režimu a nacistů. Sovětské orgány na žádost čs. představitelů v Moskvě (Gottwald, Píka, Šmidke aj.) daly mezitím partyzánským jednotkám na Slovensku (23. srpna) pokyn, aby nezahajovaly povstání. Avšak souhlas těchto orgánů s místně omezenou bojovou a destrukční činností nutně vedl v těchto podmínkách k výbuchu povstání či okupaci. Marně tuto logiku vývoje vysvětlovali partyzánským velitelům vedoucí organizátoři povstaleckých příprav — Gustáv Husák, podplukovník Golian a další — kteří netrpělivě očekávali návrat delegací a zprávy o tom, jak dopadlo jednání o pomoc a součinnost s Rudou armádou. V této situaci vystoupil na scénu činitel nejnebezpečnější — nacisté.

Německé orgány na Slovensku velmi bedlivě sledovaly situaci ve slovenské armádě, které již nedůvěřovaly. Je však možné bezpečně tvrdit, že až do poloviny srpna neměly v rukou žádné přímé důkazy o povstaleckých plánech a o úloze slovenské armády

v nich. Rozmach partyzánského hnutí vyvolal u nich silné znepokojení. V této situaci je zastihuje zpráva o další porážce německých armád v Jassko-Kišinevské operaci a o protifašistickém převratu v Rumunsku ve dnech 22.—25. srpna. Mezitím se jim dostávají do rukou první konkrétní zprávy o povstaleckých plánech a o přípravách. Obavy z povstaleckého ohniska v bezprostředním týlu německé fronty vyvrcholily v rozhodnutí Slovensko okupovat:

— německý velvyslanec Hans Ludin již 26. a pak 28. srpna alarmoval Berlín žádostmi o zasazení německých jednotek proti slovenským partyzánům a k odzbrojení posádek slovenské armády;

— K. H. Frank, státní ministr pro Čechy a Moravu, dává současně z vlastní iniciativy příkaz k vytvoření bojových skupin pro nasazení na Slovensku;

— štáb armádní skupiny Heinrichi v Užhorodu, do jehož operační podřízenosti spadaly obě východoslovenské divize, dostal 27. srpna příkaz k vypracování plánů o jejich odzbrojení.

Údálosti v Rumunsku vedly i ke změně operačních plánů Rudé armády, které i když nepřímě, ovlivnily rovněž vyústění povstaleckých plánů. Úspěch sovětských armád v Jassko-Kišinevské operaci vyvolal totiž oprávněnou naději, že se jim zde otevře snadnější cesta k proniknutí do podunajského prostoru, než na původně plánovaném směru přes Karpaty a východní Slovensko do maďarské nížiny. Proto také sovětské vrchní velení původní plán operace 4. ukrajinského frontu dva dny před dosažením bojové pohotovosti k útoku (26. srpna) dočasně odložilo.

V téže době se však již jako blesk rozšířily zprávy o chystané okupaci po celém Slovensku. Byl to poslední impuls, který uvolnil revoluční povstaleckou lavinu...

Partyzáni začali scházet s hor a ve spolupráci s místními vojenskými posádkami obsazovali jednotlivá města, očišťovali je od fašistických živlů. Revoluční národní výbory pod jejich ochranou vyhlášovaly místní povstání a přebíraly moc do svých rukou. 29. srpna 1944 překročily první okupační jednotky divize Tatra u Púchova a Žiliny slovenské hranice, zatímco další jednotky z Protektorátu a Polska se k nim urychleně přesunovaly. U Čadce a Žiliny padly toho dne první výstřely povstalců proti okupantům — a pochopitelně i naopak...

Okupace začala, delegace vyslané do Moskvy se nevracely, a organizátoři povstání stále ještě neměli ani nejmenších zpráv o tom, jak dopadla jednání v Moskvě. Děle však čekat nebylo již možné. A tak ve večerních hodinách 29. srpna na Velitelství pozemního vojska v Banské Bystrici na pokyn Goliana rozdrnčely se telefony, rozeběhly se spojky a radisté vyklepávali tak dlouho očekávaný rozkaz: „Heslo »začnete s vysřadováním« platí od 20.00 hod. dnešního dňa.“

Slovenské národní povstání se stalo skutečností. Na středním Slovensku se začal vytvářet ostrov svobody, kde slovenský národ pod vedením SNR začínal organizovat nový život jako předobraz života v příští, svobodné a demokratické Československé republice.

To že se nepodařilo dosáhnout včas dohody a koordinovat moment zahájení Slovenského národního povstání s postupem Rudé armády a že povstání bylo zahájeno podle nevýhodné varianty, vtisklo pochopitelně svou pečeť zvláště jeho počátečnímu období.

Nacistům se dařilo poměrně snadno dosahovat značných úspěchů proti povstalcům, kteří byli pak více jak dva měsíce nuceni vést boj v úplném nacistickém obklíčení. Připomínám, že původní plány v žádném případě nepočítaly s tak dlouhým bojem.

Když však po 29. srpnu začaly ze všech stran přicházet do Moskvy zprávy a informace o charakteru a rozsahu povstání, a když se čs. představitelé znovu obrátili na představitele Sovětského svazu, rozhodnutí o pomoci padlo ve velmi krátké době. S tímto příslibem se také vrátili 5. září na Slovensko Šmidke a Ferjenčík. Téhož dne

přišla na Slovensko první zásilka zbraní ze Světského svazu. A v ranních hodinách 8. září se v Karpatech rozehrměla děla a tanky, rozštěkaly se kulomety a samopaly... 38. armáda generálplukovníka Moskalenka, spolu s 1. čs. armádním sborem v SSSR, spěchala na pomoc slovenským povstalcům a přinášela jim i novou naději, že se přece jen i v nové situaci podaří realizovat velký plán povstání.

Byla bohužel naděje předčasná. Neboť proti zoufale bránícím se německým jednotkám v dobře vybudované horské obraně nepodařilo se ve stanovené době dosáhnout předpokládaných cílů Karpatsko-dukelské operace. Zajisté že svoji roli — i když určitě ne rozhodující — sehrála i skutečnost, že nacistům se mezitím podařilo odzbrojit obě východoslovenské divize. Doslova jen krok za krokem musela si probíjet cestu k hranicím Slovenska 38. armáda a 1. čs. armádní sbor pod velením gen. Svobody.

Nacističtí pohlaváři třetí říše, politikové i vojáci, až příliš dobře věděli, co by pro ně znamenalo spojení slovenských povstalců s Rudou armádou: „Jsem osobně pevně přesvědčen, že bolševik chce podle velkoryse založeného plánu udeřit ze Slovenska přímo do středu říše a že pro tento účel a slibný cíl bude v nejbližší době nasazovat co největší síly...“ Tak a podobně alarmoval a bombardoval K. H. Frank Himmlera žádostmi o nasazení dalších sil proti povstalcům. Proto také neschopný generál Berger byl vystřídán novým velitelem okupačních jednotek, generálem Höfflerem. Proto také i velitelé bránících se německých armád v prostoru Karpat a v Podunají neustále naléhali na urychlenou likvidaci povstání.

Tak jak ubíhaly nebo se vlekly dny a týdny povstaleckých bojů v úplném nacistickém obklíčení, dny vítězství i porážek, střídala se i na Velitelství 1. čs. povstalecké armády období nadějí a zklamání. Podle toho, jak reálná se jevila možnost, že se přece jen podaří ubránit povstalecký ostrov svobody do příchodu spojeneckých vojsk. Logika vývoje válečných událostí byla však i nyní mnohem silnější, než všechna přání, naděje i bojové úsilí slovenských povstalců. Zajisté je možné a správné hledat příčiny vojenské porážky Slovenského národního povstání i v nejrůznějších nedostatcích samotné povstalecké armády, zvláště je-li odsouzena vést boj v takových podmínkách, jaké se vytvořily na Slovensku. Objevily se i prvky dezorganizace, porážectví i případy zbabělosti a dezerce. To však jsou přece průvodní jevy každé skutečně veliké revoluční události a nebylo jich ušetřeno ani partyzánské hnutí. Slovenské národní povstání, přes jeho vojenskou porážku, bylo nesporně jedním z největších ozbrojených vystoupení hnutí odporu v Evropě a nesporně bylo největším ozbrojeným vystoupením československého odboje za druhé světové války vůbec — jak rozsahem účastníků, tak i svým (předpokládaným i uskutečněným) vojenským i politickým významem.

Nelze tudíž při hodnocení možností slovenských povstalců a příčin vojenské porážky Slovenského národního povstání nebrat v úvahu jednu ze základních zkušeností evropského hnutí odporu za druhé světové války. Žádné povstání totiž nemohlo a také neskončilo vítězstvím povstalců, jestliže alespoň v jeho průběhu nedošlo ke spojení povstaleckých sil osvobozenými armádami spojeneckých mocností antihitlerovské koalice. Tragédie francouzských povstalců ve Vercorsu, účastníků Varšavského povstání atd. na straně jedné, úspěšné povstání v Paříži, severoitalská povstání atd. na straně druhé, jsou důkazem více než výmluvným. Slovenské národní povstání nebylo výjimkou.

Partyzánský boj

V letošním roce oslavujeme 25. výročí Slovenského národního povstání.

Není předmětem tohoto článku rozebírat historický význam Slovenského národního povstání ani jeho politické aspekty, ale chci v této souvislosti ukázat na vojenský význam tohoto výročí.

V naší vojenské literatuře jsme se doposud málo zabývali rozborem našich i cizích zkušeností partyzánských bojů. Bude proto vhodné, aby nás toto výročí podnítilo k trochu hlubšímu zamyšlení nad poznatky partyzánských bojů, k jejich důkladnějšímu zevšeobecnování jak u civilního obyvatelstva, tak především k důkladnějšímu studiu i procvičování v našich ozbrojených silách.

Partyzánský způsob boje neztratil na svém významu ani v soudobých podmínkách, poněvadž i v budoucí válce budou vznikat výhodné podmínky k vedení partyzánské činnosti. Např.

- nesouvislá fronta a značné mezery v sestavě umožní pronikání jednotek přes frontu,

- rozvíjení útoku na směrech povede k tomu, že v týlu vlastních vojsk i nepříteli mohou zůstat některé jednotky,

- bojovat se bude s cílem dezorganizovat velení a zásobování nepříteli,

- snahou bude ideologicky působit na civilní obyvatelstvo nepříteli,

- na vlastním území, i v případě jeho dočasného obsazení nepřítel, zůstane poměrně dostatečný počet osob, které nebudou při zahájení války v sestavě bojujících vojsk.

V tomto článku chci rozebrat některé problémy organizace a vedení partyzánské činnosti v počátečním období války a poukázat na závěry, které mohou vyplynout pro naši přípravu.

Partyzánské a diverzní činnosti věnují západní armády velkou pozornost. Plně využívají všech zkušeností z osvobozovacích bojů různých národů a na základě těchto poznatků studují možné způsoby boje proti partyzánskému hnutí a prakticky cvičí svá vojska ve vedení boje v týlu nepříteli.

Americké velení klade velký důraz na diverzní činnost speciálních jednotek, organizovaných z elementů nepřátelských socialistickým zemím, jež znají místní poměry i jazyk. Tuto činnost přitom zastírají názvem partyzánský boj. To však nemá nic společného s lidovým hnutím odporu, jak je známe z druhé světové války a z bojů proti fašismu, nebo z poválečného osvobozenického boje koloniálních národů proti imperialismu.

MOŽNOSTI ORGANIZACE A VEDENÍ PARTYZÁNSKÉHO BOJE

Podle dosud vžitých názorů, zvláště na základě zkušeností 2. světové války, partyzánské hnutí chápeme jako osvobozenecský boj na okupovaném území proti nepříteli, zvláště pak proti jeho ozbrojeným silám.

Tento pojem však umožňuje chápat partyzánské hnutí jako boj s určitou částí vlastního národa, třídně přesně ohraničenou a určenou; např. za druhé světové války při boji italských partyzánů v letech 1942—1944.

Základní podmínkou partyzánské války je spojení partyzánů s prostředím, ve kterém jim pomáhá civilní obyvatelstvo. To jim získává zprávy, zásobuje je potravinami apod. Letecky je možné zásobovat partyzánské jednotky jen střelivem, trhavinami, popřípadě zdravotnickým materiálem.

Partyzánské hnutí nelze již klasifikovat jen jako boj s cizím nepřítelem na vlastním území. Na druhé straně je však nutné vidět, že nikdo nemůže násilně organizovat partyzánské hnutí bez podpory alespoň části lidových mas.

Rozmach soudobých operací a soudobé bojové prostředky podstatně ovlivní způsob partyzánské činnosti. Dříve tuto činnost ovlivňovalo, vedle politických podmínek, především geografické prostředí. Velká nasycenost vojsk totiž omezovala větší rozmach partyzánské války v týlu protivníka. Dnešní názory na vedení operací a na jejich rozmach, zvláště pak velké mezery mezi svazky a vedení války na samostatných směrech, umožní mnohem intenzivnější partyzánskou činnost.

Rovněž moderní bojové prostředky, které ovlivňují manévrovost a tempo operací, kladou nové úkoly na vedení partyzánské války. Ten se musí zaměřit především na zjišťování a ničení jaderných zbraní nepříteli, na průzkum cílů, na dokončení jejich zničení po vlastních úderech apod.

Všechny řady a předpisy zdůrazňují, že základní podmínkou úspěchu při ničení nepříteli je rozhodná útočná činnost. Tato zásada pochopitelně platí i pro partyzánský boj. Dosavadní praxe potvrzuje, že obrana — i když je pochopitelně při partyzánské válce nutná — je velmi nebezpečná z hlediska existence každé partyzánské jednotky. Vždy je třeba, aby se partyzánům podařilo udržet iniciativu a volnost manévru.

Rozhodující formou partyzánské činnosti jsou neočekávané údery na nepříteli. To úzce souvisí se základním principem taktiky partyzánské války — se soustředováním a rozptylováním sil. Tyto formy závisí především na síle partyzánských jednotek a na síle nepříteli. Ovlivňují je politický a geografický činitel. V nevýhodných geografických podmínkách totiž vzrůstá význam politického činitele, který požaduje těsné spojení s lidem, bez něhož nemůže po delší dobu existovat žádná partyzánská jednotka.

V soudobých podmínkách má hlavní význam rozptýlení sil. Proto organizuje partyzánský boj obyvatelstvo, které žije normálně ve městech a na vesnicích.

Za 2. světové války, kromě přesunů jednotlivých skupin, byly vysílány organizátorské jednotky s cílem vyvolat partyzánský boj v místech, kde byly příznivé podmínky, ale kde se partyzánský boj dosud nerozvinul. Tato forma se uskutečňovala zejména v našich zemích a s největší pravděpodobností ji bude možné uplatnit i v příští válce.

PARTYZÁNSKÝ BOJ V POČÁTEČNÍM OBDOBÍ VÁLKY

Při zahájení války nezbytně počítáme s překvapivým úderem nepříteli, kterému se může podařit dočasně obsadit část našeho státního území. Určité jednotky a útvary, bojující v příhraničním pásmu, se mohou dočasně dostat do obklíčení nebo zůstanou v hloubce nepřátelské sestavy při případném proniknutí nepříteli na naše území.

Boj bude probíhat v nejasné situaci, která se bude velmi rychle měnit. Obě válčící strany budou mít vysoké ztráty materiálu a živé síly. Jejich snahou bude ničit týlové objekty, velitelská stanoviště apod. V tomto období bude možné v širokém měřítku využít partyzánské skupiny a odřady, které budou pomáhat pravidelné armádě rušit organizovanou činnost týlu nepřítele a získávat zprávy o jeho činnosti.

Z historie zkušeností slavných partyzánských bojů můžeme čerpat i při studiu v soudobých podmínkách.

Je pochopitelné, že tyto zkušenosti je nutné přehodnotit vzhledem k historickému období i ke stavu výzbroje a taktiky, které ovlivňují tento způsob boje. V každém případě však zůstává v platnosti i v našich podmínkách zásada nenadálých akcí malými jednotkami, které mají pochopitelně ve výbavě soudobé bojové prostředky.

Tento způsob bojové činnosti bude nutné předem připravovat — obdobně jako se v míru připravuje obrana státního území před pozemním i vzdušným napadením nepřítele. V žádném případě nejde v těchto opatřeních o nějaké negativní projevy, které předem počítají s úspěchem potenciálního nepřítele, ale naopak o solidní přípravu k válce, ve které předpokládáme i případnou dočasnou ztrátu části vlastního území.

To předpokládá:

— materiální opatření, tj. vytvořit v pohraničním pásmu určitou síť základen, kde se uloží zbraně, trhaviny, proviant,

— organizovat základní buňky partyzánských skupin a odřadů z vybraných a prověřených civilních osob, které bydlí v pohraničním pásmu (z příslušníků pohraničních útvarů a jednotek Pohraniční stráže, kteří v případě potřeby vytvoří základní skupiny partyzánských odřadů).

Při nenadálém útoku nepřítele se mohou vojska v obraně dostat do obklíčení a určitá jejich část přejde k partyzánskému způsobu boje. Na tyto předem připravené základní buňky se může napojit civilní obyvatelstvo z území dočasně obsazeného útočníkem, obklíčené jednotky PS a armády, popřípadě i menší skupiny výsadkového vojska, které je možné použít i k podpoře a organizování partyzánské činnosti v týlu nepřítele, jak to ostatně stanoví článek 59. Polního řádu Čs. lidové armády.

V tomto období, kromě zpravodajských úkolů, bude činnost partyzánských skupin směřovat především k plnění bojových úkolů v daných podmínkách. Hlavním cílem boje v týlu nepřítele je snížit bojeschopnost jeho vojsk v návaznosti na bojovou činnost vlastních vojsk. Znamená to, že partyzáni budou ničit spojení, velitelská stanoviště, zásobovací a průmyslová střediska, zatarasovat a ničit komunikace, zakládat požáry, ničit nepřátelské radiotechnické uzly a pozemní radiotechnické objekty nepřítele, vytvářet nesnesitelné podmínky pro život nepřátelských vojsk i jeho pomahačů z řad místního obyvatelstva, vést propagandu mezi vlastním obyvatelstvem na okupovaném území, zabezpečovat vysazení vlastních výsadek apod.

Nejvýhodněji je možné partyzánskou činnost vést v těžko dostupném terénu, kde jsou lesy, rokle a jiné oblasti, které umožňují utajit činnost, pohyb a umístění jednotek, skupin a odřadů a zabezpečují překvapivou činnost proti nepříteli. Přihlédneme-li k charakteru terénu v našem pohraničním pásmu, máme výhodné podmínky k vedení partyzánské činnosti. Týká se to především Šumavy a Českého lesa, kde za předpokladu, že se nepříteli při neočekávaném útoku podaří proniknout na naše území, můžeme včas vytvářet a budovat opěrné základny partyzánských skupin.

Tuto činnost však můžeme vést nejen v horském a zalesněném terénu, ale i v jiných oblastech, např. ve městech.

Rovněž můžeme počítat i se starými zavřenými doly a jinými poddolovanými prostory nebo s různými skalnatými prostory. V těchto prostorech je možné výhodně

předem připravit sklady zbraní, potravin, pojmek apod., které může využívat civilní obyvatelstvo, bydlící ve vesnicích i městech.

Při bojích je nutné mít na paměti, že platí i v dnešních podmínkách staré zásady vedení partyzánského boje, tj. rozptýlené síly utajeně a rychle soustředit jen k úderu proti nepříteli, udeřit s překvapením, rychle zakončit boj, ihned se rozptýlit a přemístit, aby nepřítel nemohl uskutečnit soustředěný úder ke zničení těchto skupin.

Zabezpečení úspěšné partyzánské činnosti předpokládá dobře organizovaný průzkum nepřítelů na základě těsného styku a součinnosti partyzánských skupin s civilním obyvatelstvem; od něho je možné získávat hodnotné zprávy o činnosti nepřítelů, o jeho pohybech, dopravě, výrobě apod. Na základě zpráv je možné plánovat činnost a předávat ověřené zprávy bojující armádě na frontě.

Součinnost s civilním obyvatelstvem je nezbytná zvláště při organizaci materiálního zabezpečení partyzánských skupin a zejména při jejich zásobování potravinami. V tomto směru můžeme získat dostatek zkušeností studiem poznatků z druhé světové války.

Podal-li se nám při zahájení války přejít do rozhodného útoku, přeneseme bojovou činnost na území nepřítelů.

Podmínky k organizování partyzánského hnutí, ve srovnání s obrannou operací, budou v tomto případě značně těžší. Nebude totiž existovat prakticky jedna ze základních podmínek, tj. podpora obyvatelstva.

Počítáme pouze s tím, že v průběhu útoku při přechodu na území nepřítelů mohou naše útočící vojska v týlu nepřítelů podporovat jen skupiny pokrokově smýšlejícího civilního obyvatelstva, podporované našimi diverzními výsadbami, které povedou diverzní činnost; skupiny se mohou stát i organizátory této činnosti.

Při posuzování možností rozvoje partyzánské činnosti je nutné přihlížet ke specifickým geografickým podmínkám daného válčiště a k třídně politickému rozvrstvení obyvatelstva. Podíváme-li se z tohoto hlediska na současný stav možného válčiště při rozvíjení naší útočné operace v počátečním období války, nemůžeme příliš optimisticky hodnotit možnosti rozvíjení partyzánského hnutí na teritoriu našeho potenciálního nepřítelů.

Záleží pochopitelně na konkrétních podmínkách vedení bojové činnosti. Částečně však počítáme alespoň s politickou spoluprací a se zpravodajskou činností určitých složek civilního obyvatelstva a méně již s jejich přímou účastí na ozbrojených akcích.

V těchto podmínkách bude obtížné zabezpečit naše výsadbky. Bude nutné pravidelně letecky zásobovat výsadbky a diverzní skupiny v týlu nepřítelů, poněvadž jejich zásobování z místních zdrojů bude značně omezeno.

V bezprostřední blízkosti fronty budou pomáhat i přímými bojovými akcemi ničit ustupujícího nepřítel. Tyto úkoly mohou úspěšně plnit zejména při pronásledování ustupujícího nepřítelů údery do boků ustupujících nepřátelských proudů, vyvoláváním paniky mezi vojskem a civilním obyvatelstvem. Dále mohou obsazovat mosty a letiště, bránit nepříteli v přísunu záloh k frontě, zabezpečovat vysazení výsadek apod. Těžiskem je ničení prostředků jaderného napadení, ničení skladů jaderné munice a montážních dílen jaderné munice, ničení velitelských stanovišť, spojení apod.

ZÁVĚRY PRO VÝCVIK VOJSK

Předpokladem úspěšného vedení partyzánského boje je dlouhodobá příprava a tvrdý a náročný výcvik vojsk i obyvatelstva.

Proto by bylo vhodné cvičit vojska v bojové přípravě pro vedení partyzánské bojové činnosti; zejména se to týká pohraničních svazků. Vojska se mohou dostat kromě toho

i v průběhu vlastního útoku do hloubky nepřátelské sestavy, kde v důsledku odtržení vlastních hlavních sil přejdou k partyzánskému boji.

Tento způsob přípravy současně zabezpečí i výcvik našich vojsk v boji s diverzními a záškodnickými skupinami nepřítele při našem úspěšném pronikání na jeho území, kde rovněž předpokládáme záškodnickou a diverzní činnost.

Bude vhodné připravovat vojáky k životu v polních podmínkách v zimě i v létě, cvičit je v diverzních úkolech, zlepšit studium cizích jazyků a používání výzbroje cizích armád, zintenzívnit topografickou přípravu apod.

Prakticky by se měla tato opatření začlenit i do programů bojové přípravy a do příslušných předpisů. Větší část výcviku je nutné věnovat např. překonávání velkých vzdáleností pěšky a různými druhy bojových a dopravních prostředků i v zamořeném prostoru, zvládnutí bojové techniky nepřítele, obsluhu rádiových pojítek, zbraní, nácviku destrukcí, přípravě stravy v poli, návykům života v přírodě apod. Dále bude vhodné intenzivněji studovat vojenskogeografické popisy cizích zemí a znalost života obyvatelstva.

Při výchově se musíme více zaměřit na samostatnost vojáků, na zvyšování iniciativy, na duchapřítomnost a odvahu. To jsou všechno vlastnosti, které musí mít každý bojovník moderní armády.

V přípravě velitelského sboru bude vhodné prohloubit znalosti zásad partyzánského boje armád NATO i zásad protipartyzánské války a zaměřit se více na znalost taktiky a zbraní nepřítele a na zvyšování fyzické přípravy.

Studium zkušeností z partyzánských bojů nelze zásadně v soudobých podmínkách odmítnout jen proto, že by se mohlo záporně projevit v rozvoji myšlení našeho velitelského sboru u širokých vojenských mas. Nebudeme se přece bát např. prakticky procvičovat vojska v boji v obklíčení nebo v základních prvcích partyzánské činnosti jen proto, aby se nevytvářel „poraženecký duch“. Toto by bylo jen výrazem neobjektivního hodnocení možného průběhu situace v příští válce a slabého využívání všech poznatků z uplynulých válek.

Je pochopitelné, že tato příprava přispěje i ke zvýšení celkové bojové připravenosti našich vojsk. Současně je vycvičí i k vedení protipartyzánské a protizáškodnické činnosti.

Podplukovník ing. Jaromír Ulič

PŘÍPRAVA *teritoriálních štábů*

Dlouholetá tzv. „ocelová koncepce“ rozvoje našeho národního hospodářství zatlačovala do pozadí a způsobila vážné zaostávání kromě řady resortů i tehdy tzv. neproduktivních oblastí, zejména vzdělání, vědy, kultury, výzkumu apod.

Dnes jsou tyto primitivní představy víceméně překonány a zejména soustavě vzdělání, vědy a výzkumu se dostává nového postavení. Negativní následky dlouhotrvajících deformací se však velmi výrazně projevují dále jak na všech úsecích řízení naší společnosti, tak i v oblasti vojenské.

1. K současnému stavu teoretické připravenosti územních vojenských štábů

Nově postavené úkoly ČSLA při zabezpečování obrany a ochrany státního území budou především spočívat ve zvýšených požadavcích na plánování, řízení a plnění úkolů, souvisejících s celkovým pojetím obrany země a z toho vyplývajících opatřeními a odborně metodickými povinnostmi ke stranickému, státnímu i hospodářskému orgánům a některým společenským organizacím.

Celý tento proces, po uskutečnění organizačních změn v důsledku nového státoprávního uspořádání našeho státu, ovlivní podstatně i požadavky na přípravu vojenských funkcionářů a štábů, předurčených k řešení a zabezpečování úkolů na úseku teritoriální problematiky v rámci celého branného systému a ve vojenské oblasti zvláště.

Protože u štábů a vojsk PVOS jsou specifické podmínky, často zcela odlišné od pozemních teritoriálních štábů, nebudu otázky tohoto směru rozebírat.

Operační příprava teritoriálních štábů současného pojetí a z hlediska plnění stanovených úkolů je v počátečním stadiu. Při cvičeních a různých prověrkách se ukazuje, že ve znalostech a jednotném chápání úkolů a funkce teritoria, zejména v podmínkách nenadálého napadení a v jejich aplikaci, je řada nedostatků, které by mohly mít nepříznivý vliv na celkové plnění úkolů teritoriálních štábů, zejména v počátečním období války.

Nepříznivá situace v připravenosti teritoriálních štábů je poplatná především dřívějšímu pojetí kádrové politiky, kdy se lidé přímo z civilu, bez potřebných zkušeností dávali na vysoké funkce a do vysokých hodností a to od okresního stupně až po MNO a nebylo jim umožněno získat potřebné teoretické vzdělání ani vojenskou zkušenost. Tito funkcionáři pak často řešili práci lokálně bez potřebné vojenské průpravy a v mnohých případech i bez všeobecného a odborného vzdělání, svoje znalosti rozvíjeli jen v určitých směrech a režimem práce nevytvářeli potřebné podmínky pro zvyšování komplexní připravenosti svých podřízených.

Systém přípravy dosud postrádá účinné motivační ukazatele a to jak hmotné, tak i morální, které by samy vzbuzovaly potřebu získat nové znalosti z teorie a praxe. Všechny stupně teritoriálního velení opomíjely propojení mezi přípravou a připraveností, hodnocením, výběrem a rozmísťováním kádrů podle společných kritérií a to je jedna z hlavních příčin zaostávání teritoriálních štábů za štáby polního velení, které se promítaly jako výrazné chyby zejména

- a) v systému školení a teoretické přípravy,
- b) v systému velitelské přípravy,
- c) v nízké úrovni praktických vojenských zkušeností a návyků.

ad a) **Ve vojenských školách** nejsou zatím důstojníci systematicky plně připravováni pro komplexní práci v teritoriálních štábech.

Pro správné stanovení náplně, způsobu a forem školení vojáků z povolání ve školách a kursech s teritoriální problematikou je nezbytné ujasnit si dosa-
vadní stav jejich teoretické připravenosti.

Současný kádrový stav vojáků z povolání na úseku vojenských správ okresního a krajského stupně a z části i MNO je v mnohém odlišný od celkového kádrového stavu vojáků v ČSLA. Odlišnosti jsou zejména ve věkovém složení, ve způsobech vstupu do armády, v úrovni vojenského a všestranného vzdělání a v jejich vojenské praxi.

Uvedené odlišnosti mají své kořeny ve zrodu a vývoji ČSLA a ve zvláštnostech její výstavby zejména v letech 1949—1953.

Současná úroveň odborného vojenského vzdělání důstojníků a jejich vojenská praxe v oblasti velení a práce ve štábech je na úseku vojenských správ na nízké úrovni. Jen necelých 5 % důstojníků má vysokoškolské vzdělání (včetně politického aparátu), což je hluboko pod celoarmádním průměrem, který přibližně činí 21 %. Vojenská učiliště absolvovala jen asi 25 % důstojníků, krátkodobé zdokonalovací nebo kvalifikační kurzy 67,1 % důstojníků. Většina těchto kursů byla ovšem úzce zaměřena na problematiku organizačně doplňovací a mobilizační služby. Naprostá většina důstojníků, kteří pracují na vojenských správách, je schopna plnit svoje úkoly převážně jen charakteru evidenčního a doplňovacího a v tomto systému práce jsou zapracováni (např. 38,3 % nikdy na jiném úseku armády nepracovalo). Tato situace do značné míry souvisí i se způsobem, jakým se tito teritoriální funkcionáři stali důstojníky z povolání. Pouze 21,4 % se stalo důstojníky z povolání vyřazením z vojenského učiliště, 23,3 % stranickým nábořem podle § 37, 13,2 % povoláním

do armády podle § 39, 25,7 % převodem z bývalého rotmistrovského sboru nebo sboru praporčíků a zbytek 16,4 % se stal důstojníky jinými způsoby.

Průměrný věk těchto funkcionářů na vojenských správách je asi 43 let, zatímco celarmádní průměr dosahuje pouze kolem 37 let.

Vzhledem k novým nárokům na vzdělání důstojníků budoucích vojenských velitelství porostou požadavky na vysokoškolské vzdělání. Současná věková struktura důstojníků vojenských správ již znemožňuje získat vojenské vysokoškolské vzdělání v normálních způsobech studia. Důstojníci z vojenských správ, kteří splňují věkovou hranici pro přijetí do VA AZ, je jen 2,8 %. Z nich ovšem větší část nesplňuje podmínky další.

Na MNO, z celkového počtu generálů a důstojníků nemá vysokoškolské vzdělání asi 42 %. Z toho počtu je 62 % mladších 45 let a generálů a důstojníků ve věku kolem 45 let až 75 % je bez vysoké školy. Stav je takový, že asi 27 % všech náčelníků skupin, oddělení a vyšších náčelníků MNO neabsolvovali vysokou školu.

U vojenských okruhů je situace poněkud příznivější.

Závěry z takto stručně vyjádřeného stavu teoretické připravenosti důstojníků zařazených na teritoriálním úseku musíme brát v úvahu při řešení komplexní přípravy v příštích letech a při zabezpečování rozšířené funkční působnosti teritoriálních orgánů.

ad b) **Služební (velitelská) příprava** vojáků z povolání je všeobecně v ČSLA kritizována jak z hlediska jejího obsahu, tak i forem a způsobů jejího provádění. To ukazuje i průzkum z první poloviny roku 1968 na MNO, kde z 1 047 dotázaných důstojníků i teritoriálního velení bylo se současnou služební přípravou spokojeno pouze 10 %, částečně spokojeno (spokojeno s výhradami) 70 % a 20 % důstojníků vyjádřilo naprostou nespokojenost.

Podle dílčího, namátkového průzkumu na stupních okruhů a krajských vojenských správ jsou názory na nynější systém služební přípravy podobné.

Hlavní příčiny nespokojenosti a přednášených výhrad jsou v tom, že dosavadní systém služební přípravy nezabezpečuje dobrou připravenost pro plnění úkolů za války (70 % dotázaných), nesplňuje předpoklady pro odbornou přípravu (65 %) a nezabezpečuje ani dobrou přípravu pro výkon mírové funkce (60 %).

Dosavadní služební příprava se řídí každoročně vydávanými směrnici pro operační, bojovou a politickou přípravu na výcvikový rok a směrnici Sm-oper-2 z roku 1961. Časový rozvrh služební přípravy pro průměrného příslušníka teritoriálního štábu má rozsah asi 420 plánovaných hodin a spolu s účastí na operačních cvičeních a jiných zvláštních zaměstnáních představuje zhruba 25 % celkového pracovního času.

Přesto, že vyčleněná doba by měla vytvářet dostatečné podmínky pro pochopení základních principů ideové, operační a taktické, metodické i odborné přípravy a výchovy k vědeckému řízení dostává se dosavadní systém služební přípravy, zejména na teritoriálním úseku, do rozporu s požadavky na připravenost k plnění teritoriálních funkcí a s požadavky koncepční a normotvorné práce s využitím všech prvků vědeckosti.

Hlavní příčiny malé účinnosti dosavadního systému služební přípravy jsou v tom, že na jednotlivých stupních velení i na pracovištích jsou školení na stejné úrovni funkcionáři s nestejným všeobecným a odborným vzděláním, v různé připravenosti vedoucích funkcionářů a přednášejících, v problémech, které vznikají s vydáváním a zabezpečováním potřebného množství studijních fondů

a pomůcek a nakonec i v příliš decentralizovaném systému, který nedovoluje využívat nejmodernější vyučovací metody a výukové pomůcky.

Nebývalý rozvoj vědních oborů a různých odborných kategorií nedovoluje uplatňovat zastaralou zásadu, že náčelník školí své podřízené v celém rozsahu, ale vyžaduje pro školení stále více specialistů nebo expertů.

Všechny tyto a řada dalších problémů vyžaduje revidovat současné formy služební přípravy a sladit je s potřebami rozvoje vojenství a s požadavky, které vyplývají ze soudobého pojetí funkce teritoria.

ad c) Úroveň praktických vojenských zkušeností a návyků

Požadavky na plnění úkolů zejména v počátečním období války budou vyžadovat okamžitou reakci velení na zásadní zvraty v situaci. Tato činnost vyžaduje nejen potřebné teoretické vzdělání, ale klade mimořádné nároky na stmelenost činnosti, zkušenosti, pracovní návyky a značný vojenský rozhled jednotlivých pracovníků i kolektivů teritoriálních štábů.

Základním předpokladem k získání zkušeností a návyků v podmínkách ČSLA je delší praktická činnost ve vojscích a polních štábech, kde metodika základní štábní činnosti je dostatečně rozpracována a kde se důstojníci naučí rychle reagovat na nově vzniklé situace.

Z tohoto hlediska není ve všech teritoriálních štábech uspokojivá situace. Např. na stupních okres a kraj asi 38 % důstojníků nastoupilo službu přímo z civilu bez jakýchkoliv vojenských zkušeností, 25 % prošlo prací u vojsk do 3 let, do 6 let asi 37 %.

Důstojníci, kteří získali určitou praxi ve vojscích, byli zařazováni převážně na stupni četa nebo rota a jen nepatrná část měla možnost získat návyky a rozhled v praktické činnosti na stupni útvar nebo svazek.

Dosavadní pojetí praxe ve vojscích a štábech, zejména z hlediska správného pochopení systému velení, požadavků vojsk a získání návyků při řízení, realizaci úkolů apod. nemá na úseku teritoria MNO více než 44 % generálů a důstojníků a to i v rozhodujících funkcích (např. více než 56 % náčelníků správ, 41 % náčelníků oddělení a asi 50 % náčelníků skupin). Na okruzích je situace značně lepší.

Tato skutečnost svědčí na jedné straně o zapracovanosti teritoriálních funkcionářů v mírové problematice převážně administrativního a evidenčního charakteru, ale na druhé straně o velmi nízké úrovni celkově vojenské odborné připravenosti pro nové úkoly zejména za války.

Teoretická příprava i štábní a velitelská praxe je v teritoriálních orgánech složitá.

Nové podmínky pro práci teritoriálních orgánů a požadavky vyvolané novým státoprávním uspořádáním, zvýrazněním funkce armády v branném systému a zaváděním nových systémů velení budou vyžadovat přijmout rázná opatření ke zvýšení připravenosti teritoriálních funkcionářů.

Tato opatření si vyžádají přehodnotit:

- dosavadní systém i obsahovou náplň školení v internátních školách a kursech; do nich budeme zařazovat nejen teoretické předměty, ale i metodu štábní práce;

- dosavadní strukturu i obsahovou náplň služební (velitelské) přípravy a zabezpečení jejího centrálního řízení na všech stupních teritoriálního velení.

2. Některé návrhy přípravy příslušníků vojenských teritoriálních štábů

Celá koncepce přípravy vyžaduje, abychom vycházeli především

- z úkolů a perspektivní výstavby vojenských teritoriálních útvarů, útavů, zařízení a orgánů a štábů;
- stavu připravenosti důstojníků v teritoriálních orgánech a štábech;
- kvalifikačních požadavků na jednotlivé funkce a z dosavadního systému kádrové práce;
- kapacitních možností vojenských škol i štábů.

Vzhledem k tomu, že současný kádr vojáků z povolání na úseku teritoria tvoří absolventi starého školského systému a vojáci ze stranických a jiných náborových akcí, bude nutné souběžně s rozvojem nového systému vzdělání zvyšovat připravenost dnešních důstojníků na řešení současných i perspektivních požadavků služby v teritoriálních orgánech a štábech. Vycházíme z toho, že základem kvalifikace pro všechny obory činnosti vojáků z povolání je všeobecné a odborné vzdělání, které musí být pojato tak, aby jim dalo základy k tvůrčímu myšlení, umožňovalo stále samostatně studovat, prohlubovat a případně přizpůsobovat nebo i měnit kvalifikaci v souladu s potřebami rozvoje vědy, techniky a vojenství.

Příprava generálů a důstojníků na úseku teritoria bude mít proto řadu forem, z nich hlavní budou:

- a) příprava ve školách (v řádném, mimořádném, postgraduálním nebo postmaturitním studiu),
- b) služební příprava,
- c) mimoškolní příprava.

ad a) Příprava ve školách

Na vysokých vojenských školách probíhá výuka ve dvou směrech:

- v roce 1967 zahájili výuku podle nového školského systému, který má připravit důstojníky do funkcí velitelů čet a rot;
- z dřívějšího systému školení dokončují studium posluchači, kteří po ukončení školy jsou předurčení jako velitelé útvarů nebo pro štábní funkce a probíhá řada forem postgraduálního studia a krátkodobých kursů.

V prvním případě (první posluchači ukončí studium v letech 1971 nebo později) půjde z hlediska výuky o teritoriální problematiku pouze o informativní přednášky s cílem seznámit posluchače posledních ročníků se základními vojenskopolitickými problémy obrany státu, teritoriální problematiku zaměřenou především na vojenskou oblast a v praktických zaměstnáních na řízení a vedení boje s nepřátelskými výsadbami, odstraňování následků po úderch ZHN, při přesunech na zabezpečování regulace, sjízdnost a zpevňování komunikací, organizaci spojení a velení apod.

V druhém případě, ve vyšších ročnících, zejména vševojskové fakulty a ve velitelských směrech vyšších akademických kursů bude nezbytné výuku teritoriální problematiky rozšířit nejméně na 40 i více hodin se zaměřením na zvládnutí základních otázek teoretické i praktické činnosti na teritoriu. Téma-

ta bude třeba upravit podle situace a celkového zaměření výuky různých speciálních směrů.

Pro důstojníky mající vzdělání na úrovni vojenského učiliště, případně jiných kursů navrhuji **formu kvalifikačních kursů** různého zaměření i délky, přibližně pro 80–100 důstojníků ročně.

Tyto kursy by trvaly pět měsíců a jejich cílem bude rozšířit vojenské znalosti vcelku a v určených speciálních oborech (podle zaražení) dosáhnout vysokoškolského rozhledu.

Kvalifikační kursy teritoriálního úseku mohou být zaměřeny do těchto hlavních směrů:

- operačního,
- mobilizačního a doplňovacího,
- materiálně technického.

Kromě těchto základních směrů bude vhodné zabezpečovat, zejména cestou druhů vojsk, při odborných učilištích, krátkodobé kursy pro specialisty (spojovací, chemické, ženijní, zdravotní apod.),

Rámcový návrh organizace kvalifikačních kursů:

- kursy budou připravovat příslušníky vojenských úřadů na stupni okres, oblastního vojenského velitelství, výjimečně vojenského okruhu;
- pro jeden běh (3 měsíců) vytvořit tři třídy po 14–16 posluchačích;
- zahájení kursů připravit od podzimu 1970 při některém vojenském učilišti;

—přibližný počet pevných hodin v týdnu 24, délka trvání 20 týdnů, tj. cca 480 vyučovacích hodin (snížený počet pevných hodin dává předpoklady pro široké samostatné studium vzhledem k různé připravenosti posluchačů).

Rozsah, zaměření i směry specializace těchto kvalifikačních kursů budeme volit diferencovaně podle stupňů teritoriálního štábu (okres, oblastní velitelství apod.) a podle jejich struktury a působnosti, které budou stanoveny. Z nově utvořených orgánů vyjdou také požadavky na specializaci. V každém případě však bude nutné již v průběhu roku 1969 tento kurs organizačně zabezpečit a připravit výukové programy a materiály.

Vzhledem k tomu, že v teritoriálních orgánech na stupni okres a kraj je v současné době bez vysokoškolského vzdělání ve věku od 38 do 47 let přibližně 900–1 000 důstojníků, počítáme s kvalifikačními kursy zhruba do roku 1980.

S cílem rozšířit a doplnit znalosti zásad problematiky obrany a ochrany státního území a zdokonalit funkcionáře teritoriálních štábů ve znalosti taktiky a operačního umění, použití zbraní hromadného ničení a ochrany proti nim, oblasti teorie řízení a velení a připravovat důstojníky a generály pro vedoucí, pedagogické a vědecké funkce, zejména na úrovni MNO, pro vědecká výzkumná pracoviště a vojenské akademie bude zřízen ve VA AZ **Vyšší akademický kurs teritoriální** a zabezpečeno **studium vědecké aspirantury**.

Systém organizovaného studia příslušníků teritoriálních orgánů a štábů ve školách a kursech by se takto měl stát teoretickou přípravou každého důstojníka, která dává předpoklady pro systémový způsob myšlení, schopnost prohlubovat účinnost dosavadních forem a metod práce, pochopit rozvoj vědeckotechnické revoluce a práce na vědeckovýzkumných pracovištích.

ad b) Služební příprava důstojníků a generálů v teritoriálních orgánech a štábech

Jako součást zaměstnání měla by služební příprava vycházet z obecného cíle udržet, prohlubovat a rozvíjet vědomosti získané ve školní, mimoškolní a samostatné přípravě a získávat pracovní návyky pro výkon teritoriálních štábních i velitelských funkcí jak v míru, tak zejména pro válečné zařazení.

V jednotlivých druzích příprav pak diferencovat podle:

- válečného předurčení,
- funkčního zařazení,
- stupně připravenosti a odbornosti.

Cílem návrhu na úpravu dosavadních forem i náplně služební přípravy je **postupné vytvoření systému cyklické přípravy** teritoriálních funkcionářů, který by byl diferencován podle funkčního zařazení a zabezpečoval by pravidelný růst znalostí při využití nejmodernějších forem, způsobů i metod školské soustavy; dále pak pomocí tohoto způsobu přípravy neustále rozvíjet, zejména u řídících pracovníků, schopnost k samotnému tvůrčímu myšlení.

Podstatou cyklické přípravy je její rozpracování do pravidelně se opakujících dlouhodobých cyklů, v nich se chce, při maximální efektivnosti, dosáhnout vzestupu v poznání nových otázek operačních, materiálně technických a zásobovacích, společenského rozvoje a problémů velení a řízení a předat nové poznatky získané při rozpracovávání branného systému. Konkrétní náplň teoretické přípravy bude třeba vytyčovat vždy na období jednoho cyklu.

Systém cyklické přípravy by probíhal na třech základních úrovních:

- velitelé okruhů, náčelníci správ MNO, jejich zástupci a náčelníci štábů;
- náčelníci oddělení MNO, VO a velitelé oblastních velitelství a jejich zástupci;
- náčelníci skupin, důstojníci specialisté a vedoucí starší důstojníci a ostatní.

Základem cyklické přípravy je nové pojetí politické, operační a odborné přípravy a zavedení nového druhu přípravy k velení a řízení. U některých stupňů (MNO a VO) bude potřeba organizovat specifickou přípravu pro práci na této úrovni. Přitom navrhuji nejdříve postupně realizovat **operační a odbornou přípravu** z počátku, vzhledem k novému brannému systému ČSSR, v jednoročních (pro rok 1970 a 1971) a nejpozději ve dvouročních cyklech v trvání 10 pracovních dnů (2 týdny) mimo pracoviště a podle kapacit rozšířit v příštích letech (nejdříve však od roku 1972) tento cyklus o další druhy příprav. Do té doby může probíhat politická příprava v dosavadních formách, specifická příprava po správách MNO a vojenských okruzích, příprava k velení a řízení v informačních kursech ÚDA a postgraduálních kursech ve VA AZ a VPA KG.

Navrhovaný systém cyklické přípravy vytváří předpoklady pro zlepšení dosavadního stavu, klade však nové nároky na obsahové, metodické a organizační usměrnění všech orgánů zapojených do jejího zabezpečení a realizace. Celý systém (to je jeho prvořadá přednost) bude vyžadovat, aby byl odborně a metodicky řízen z jednoho místa a aby se na jeho realizaci podíleli především připravení lektori z vojenské akademie, případně i experti z MNO a jiných resortů.

Vzhledem k návaznosti na školský systém bude třeba řídit cyklickou přípravu z jednoho centra na MNO s těmito funkčními povinnostmi:

- jednotné vedení a usměrňování po stránce pedagogické, obsahové i organizační;

- operativní spolupráce s odbornými složkami MNO a podřízenými štáby;

- aktivní kontakt s katedrami VA AZ, VPA, případně s VzÚ-401;

- vyhledávání kontaktů s organizacemi a lektory mimo ČSLA;

- zkoumání metodiky školení a sestavování pokynů pro jednotné učební programy;

- vyhodnocování efektivity cyklické přípravy a zajišťování studijních fondů, materiálního zabezpečení apod.

Za obsahovou náplň jednotlivých příprav na úseku teritoria by v tomto systému odpovídala odborná pracoviště MNO a GŠ.

Obsah, formy a metody cyklické přípravy

a) Operační příprava teritoriálního velení

Navrhují obsahově zaměřit operační přípravu na problémy doktrinního charakteru, na otázky operačního umění, zásady vedení bojové činnosti pravděpodobným nepřítelem při napadení našeho státu, na řízení ozbrojených sil při obraně a ochraně teritoria podle specifických podmínek našeho státu a na principy branného systému ČSSR jako celku. Přitom položit důraz na rozvíjení tvůrčího myšlení, zkoumání podstaty jevů a na správnou aplikaci získaných vědomostí v praxi.

Operační přípravu teritoriálních štábů dělíme na

- obecnou operační přípravu,

- aplikovanou operační přípravu.

Obecná operační příprava by proporcionálně obsahovala všechny odbornosti, včetně technického a materiálně zásobovacího charakteru tak, aby se stala solidním teoretickým základem pro teritoriální funkcionáře.

Formy obecné operační přípravy jsou přednášky, besedy, semináře, filmy a ukázky.

- **Aplikovaná operační příprava** zajišťuje přípravu pro konkrétní výkon funkce, a to při zachování principu zastupitelnosti a možnosti náhrady ve funkci válečného zařazení. Náplň a formu aplikované přípravy (především ke stmelení štábů) stanoví velitelé nebo náčelníci; je vhodné centrálně ji plánovat asi 2 dny v roce podle potřeb pracovišť.

Pro všechny teritoriální štáby je vhodné plánovat nejméně dva až tři dvou až třídní štábní nácviky a jednou v roce štábní nebo velitelsko-štábní cvičení. Dvou — třístupňové teritoriální velitelsko-štábní cvičení plánovat jednou za 2—3 roky a pro teritoriální štáby a orgány branného systému jednou za 2—3 roky a pro teritoriální štáby a orgány branného systému jednou za 3—4 roky součinností mezipříslušných cvičení, zejména na stupních MNO, federální a národních vlád. Kromě zaměstnání mohou jednotliví náčelníci plánovat další vlastní opatření, ovšem s přihlédnutím k ostatním součinnostním úkolům.

Současně s realizací navrhovaného systému cyklické přípravy zrušit dosavadní velitelská a odborná shromáždění u MNO, VO a dalších teritoriálních štábů a v rámci cyklu vyhradit pro operační přípravu zhruba 4 dny podle specializací.

b) Odborná příprava

Odborná příprava zabezpečuje prohlubování a získávání znalostí o nových druhích zbraní, bojové technice a nejdůležitějších materiálech od všech druhů vojsk a služeb, včetně jejich taktického a operačního využití, a předmětů bojové přípravy. Je zaměřena na získání návyků v používání techniky, zabezpečování provozů a znalostí jejich takticko-technických dat a používání v bojové činnosti.

Rozsah a obsah odborné přípravy navrhuji rozdělit do dvou hlavních směrů

- všeobecnou odbornou přípravu,
- speciální odbornou přípravu.

Všeobecná odborná příprava umožňuje všem vojákům z povolání získávat základní technické znalosti a zásady použití nových druhů zbraní, bojové techniky a dalších prostředků, které byly v poslední době zaváděny do výzbroje, nebo se s jejich zavedením do teritoriálních útvarů a zařazení počítá v nejbližší době.

Školit jak formou teoretického seznámení, tak i formou poznání zbraní, techniky i jiných materiálů. Školení organizovat centrálně spolu s obecnou operační přípravou (v rámci uváděných 10 výukových dnů — podle potřeby) v délce přibližně 3 dnů podle specializací.

— Speciální odbornou přípravu zaměřit především na zdokonalování znalostí různých vojenských specialistů v teritoriálních štábech a organizovat v rámci cyklické přípravy u těch směrů, které jsou charakteristické pro zavádění bojové techniky a prostředky do teritoriálních vojsk a útvarů v trvání 2 dnů.

Nácviky k udržení návyků v některých předmětech bojové přípravy, zejména střelecké přípravy, používání PCHO jednotlivce, zdravotnické přípravy, navrhuji řešit v rámci cyklu k ujednacení výcviku nebo z hlediska zvládnutí nových prostředků PCHO, ručních zbraní apod. přibližně v délce jednoho dne z 10 navrhovaných výukových dnů cyklické přípravy. Ostatní nácviky si řeší náčelníci podle potřeb pracovišť.

Shrnu-li návrhy na cyklické školení teritoriálních funkcionářů na stupni MNO, VO a oblastních velitelství, zaměřené v počátku na operační a odbornou přípravu dostanu tuto strukturu jednoho cyklu:

— 4 i více dnů — pro operační přípravu zahrnující především všeobecnou přípravu teritoriálních štábů;

- cca 3 dny — nebo méně pro všeobecnou odbornou přípravu;
- cca 2 dny — nebo méně pro speciální odbornou přípravu;
- 1 den — k udržování návyků v některých předmětech bojové přípravy.

Toto hrubé rozdělení jednoho cyklu služební přípravy upravíme podle stupně připravenosti posluchačů jednotlivých běhů cyklu, podle velitelského stupně a podle vydaných směrnic nebo rozkazů upřesňujících služební přípravu.

Obsahovou náplň a strukturu politické a specifické přípravy pro řízení a velení navrhuji řešit v rámci cyklické přípravy v průběhu roku 1971 po získání zkušeností ze služební přípravy organizované cyklickým systémem a po konečné úpravě organizační struktury branného systému ČSSR podle nového státoprávního uspořádání.

c) Do mimoškolní přípravy zařadíme funkcionáře teritoriálních štábů především s cílem získat zkušenosti ať již v různých štábech, technických nebo

zdravotnických provozech, civilních zařízeních nebo ve vědeckých výzkumných nebo jiných ústavech.

Tuto mimoškolní přípravu teritoriálních funkcionářů budou řešit především jednotliví odborní náčelníci.

•

Základ připravenosti příslušníků teritoriálních štábů je v teoretickém školení získaném ve vojenských školách a kursech opřeném o seriózní všeobecné vzdělání. Nejlepší praxi a návyky pro velitelskou i štábní práci můžeme v současné době získávat především v polních štábech.

Důležitou otázkou v teoretické i praktické přípravě teritoriálních funkcionářů, zejména z hlediska zvyšování kvalifikace a celkové úrovně připravenosti, budou stále více hrát motivační ukazatele vyjádřené především kvalifikačními kritérii při hodnocení a rozmísťování kádrů.

Proto navrhuji z hlediska současného stavu připravenosti teritoriálních funkcionářů řešit doplnění teoretického vzdělání a zvýšení praktické připravenosti podle uvedených forem u všech důstojníků teritoriálního velení, kteří zaostali za požadovanou kvalifikací. Nové důstojníky do teritoriálních vojsk a štábů zařazovat až po získání požadovaného všeobecného a vojenského vzdělání a praktických návyků ve velení a štábní práci a spravedlivým hodnocením organizované školní i služební přípravy s náročnými motivačními stimuly vést příslušníky teritoriálních štábů k tomu, aby drželi krok s vývojem, který přináší vědeckotechnická revoluce.

Přípravu funkcionářů PVOS řešit podobným systémem, ovšem obsahovou náplň a strukturu školení přizpůsobit konkrétním požadavkům.

Příprava funkčních orgánů v otázkách obrany teritoria

O náročných úkolech v otázkách obrany teritoria nechci se rozepisovat, poněvadž byly již ve Vojenské mysli podrobně rozebrány.

Víme, že je to rozsáhlá a různorodá činnost, která bude klást vysoké požadavky na vedoucí pracovníky funkční struktury, a to nejen z hlediska odborného, ale i vojenskopolitického.

Proto příprava těchto kádru musí se stát jednou ze základních podmínek všestranného zabezpečení obrany teritoria státu.

Jejím cílem musí být nejen připravit kádry na plnění složitých úkolů v době narůstání nebezpečí napadení a v průběhu války, ale také, aby tato příprava vytvářela podmínky k dalšímu zkvalitňování branného systému na vědeckém základě.

To na jedné straně vyžaduje přijmout určitý systém přípravy funkčních kádru, do kterého zapojit orgány celé funkční a vojenské teritoriální struktury a na druhé straně zapojit do ní vědeckovýzkumnou základnu, aby byla zajištěna její vysoká úroveň a soudobost.

V článku chci uvést **návrh přípravy vedoucích kádru funkční struktury.**

Otázky obrany země tvoří nedílnou část náplně práce a odpovědnosti každého vedoucího pracovníka. Je proto potřebné, aby podle svého zařazení zvládl nezbytný stupeň vojenskopolitických a odborných znalostí.

Chceme proto tyto kádry připravovat pravidelně, diferencovaně, podle jednotného zámyslu, po jednotlivých stupních řízení a systematicky jak v teoretické, tak i v praktické oblasti.

A. V teoretické přípravě můžeme základní školení zaměřit na:

- jednotné chápání a zvládnutí principiálních otázek obrany teritoria státu, požadavků a činnosti branného systému;
- objasnění cílů vojenské doktríny ČSSR;

- charakter a průběh příští možné války, zásady doktríny a možnosti napadení ČSSR potenciálním protivníkem;

- hospodářskou mobilizační problematiku státu, zásady a způsoby vedení aktivní obrany teritoria;

- řízení podřízených orgánů a organizací v době narůstání nebezpečí napadení a v průběhu války, zabezpečení požadavků fronty a potřeb spojeneckých vojsk;

- objasnění úlohy a místa federálních, republikových a nižších stupňů řízení v branném systému;

- zabezpečení vojenské mobilizace státními a stranickými orgány;

- podíl účasti stranických a státních orgánů při zabezpečování přesunů ozbrojených sil na území státu;

- zabezpečování života a zdraví obyvatelstva.

Kromě toho též na objasnění principů vojenské politiky strany a na neustálé zvyšování morálně politických kvalit, vlasteneckých cílů a osobní odpovědnosti každého občana za obranu socialistické vlasti.

V souladu s dosaženými znalostmi a možnostmi bude žádoucí postupně tuto přípravu zaměřit na zvládnutí základních metod vědeckého řízení v otázkách obrany teritoria.

Hlavní formy školení budou seminární besedy, válečné hry a cvičení spojená s potřebnými ukázkami, filmy aj.

Základní školení na jednotlivých stupních řízení je výhodné organizovat takto:

1. **Na federálním stupni** školit v celostátní problematice obrany teritoria státu vedoucí kádry Rady obrany státu, Rad obrany republik, aparátu strany. Národní fronty, federálních orgánů a organizací a vedoucí kádry ministerstva národní obrany.

Školení řídí předseda ROS a ministr národní obrany. Jednotlivá zaměstnání řídí vedoucí kádry za oblast politickou, vojenskou, národohospodářskou a státně bezpečnostní.

Základní materiály pro školení připraví ministerstvo národní obrany ve spolupráci s příslušnými federálními orgány (resorty) a branným a bezpečnostním odborem vlády ČSSR.

Školení na federálním stupni mít jednou za rok nebo jednou za 2 roky v trvání 2–3 dnů.

2. **Na úrovni republik** školit vedoucí kádry národních orgánů, organizací a stranického aparátu, Rady obrany nižších stupňů řízení a vedoucí kádry vojenského okruhu v republikové problematice obrany teritoria.

Školení řídí předseda Rady obrany republiky a velitel za oblast politickou, vojenskou, národohospodářskou a státně bezpečnostní. Zvlášť důležité zaměstnání řídí vedoucí kádry ROS a federálních orgánů.

Materiály ke školení připraví vojenský okruh ve spolupráci s příslušnými orgány (národními resorty), vojenským oddělením národních vlád a MNO.

Na úrovni republik mít školení 1× za rok nebo 1× za 2 roky v trvání 2–3 dnů.

3. **Na úrovni resortů - orgánů** (federálních a republikových) školit kádry v odborné problematice a v plnění funkčních povinností.

Školení řídí vedoucí resortů (orgánů) 1× za rok nebo za 2 roky.

Materiály ke školení připraví resorty za spolupráce s MNO a VO.

4. **Na krajském stupni (oblasti)** školit vedoucí kádry kraje, okresu, odpovídajících orgánů a podřízených organizací a vojenského velitelství v otázkách obrany teritoria kraje (oblasti). Školení řídí předseda Rady obrany kraje a vojenský velitel. Jednotlivá zaměstnání řídí příslušné vedoucí kádry branných oblastí a zvlášť důležité zaměstnání řídí nadřízené orgány.

Základní školení mít 1× za rok nebo za 2 roky a rozdělit je na dvě části:

a) **společnou** — kde školit vedoucí kádry v komplexních otázkách obrany teritoria kraje,

b) **odbornou** — v této části školit po odbornostech a vyčlenit pro ni 60 % stanovené doby.

5. **Specializované pracovníky** na pracovištích zvláštních úkolů centrálních a nižších státních a hospodářských orgánů školit v otázkách obrany teritoria státu **systémem internátním**, tj. v kursech. Toto školení podle požadavků příslušných orgánů zabezpečit ve VA AZ v trvání minimálně 3 týdny. Každého pracovníka proškolit 1× za 4 roky.

Zvláštní pozornost věnujeme důstojníkům ČSLA, kteří dosud pracují ve funkcích sekretářů komisí obrany v krajích a okresech.

Do těchto funkcí byli uvolněni důstojníci s různým vojenským vzděláním ze stupně centrálních vojenských orgánů, svazků, KVS a OVS.

Ve vojenských otázkách dosud plně proškolení nebyli, takže jejich úroveň v mnoha případech už nepostačuje dnes na kvalitní organizování a zabezpečování otázek obrany teritoria z vojenského hlediska. Na druhé straně však ve svých funkcích získali značné poznatky a zkušenosti z posílání, působnosti územních funkčních orgánů, řídicí práce, plánování a koordinování potřeb obrany teritoria, a to zejména z civilního hlediska. Bude proto správné těchto bohatých zkušeností využít v nově stavěných orgánech.

Bude výhodné organizovat pro ně školení, v němž by dosáhli odpovídajících vojenských odborných a politických znalostí pro předpokládané funkce. Nejvhodnější je jednorocní kurs, který zabezpečí VA AZ počínaje rokem 1970.

B) **V praktické přípravě** bychom měli připravovat kádry na cvičeních, která jsou vyvrcholením školení. Tato cvičení na jednotlivých stupních řízení organizovat až po zvládnutí procvičované problematiky v teoretickém školení a zaměřit je především na:

— metodické procvičování otázek obrany teritoria s důrazem na období narůstání nebezpečí a v průběhu války;

— aktivní obranu teritoria a odstraňování následků napadení;

— procvičování specifické problematiky z hlediska daného teritoria;

— všestranné zabezpečení potřeb mobilizovaných a spojeneckých vojsk a požadavků fronty;

— obnovu života v napadených prostorech;

— ověření reálnosti přijatých a splňovaných operačně obranných opatření;

— koordinaci jednotlivých činností a prohlubování součinnostních vztahů;

— pomoc silně postiženým krajům, převzetí jejich povinností, obnovu řídicího aparátu;

— možnou činnost funkčních orgánů na dostatečně obsazeném území nepřítel.

Cvičení by měli řešit složité situace tak, aby dostali reálnou představu o své činnosti a získali pevné návyky v řešení situací a v používání operační dokumentace.

Zvlášť důležitá opatření (likvidace diverzních, záškodnických skupin a výsadků, zasazování sil a prostředků k likvidaci následků napadení, etablování etapních stanic, zabezpečení přesunů, mobilizační opatření, částečnou evakuaci, aktivní a pasivní prvky CO a zaujetí válečných pracovišť) procvičovat prakticky a ne velitelsko-štábní formou.

Cvičení na jednotlivých stupních je výhodné organizovat takto:

1. Na federálním stupni (za účasti členů ROS, vedoucích kádřů federálních orgánů, aparátu strany, NF, organizací, Rad obrany republik a operační skupiny MNO a vyčleněných sil a prostředků) řešit hlavní otázky obrany teritoria státu z hlediska řízení, koordinace činnosti, součinnosti a všestranného zabezpečení. Cvičení řídí předseda ROS a ministr národní obrany.

Cvičení připraví ministerstvo národní obrany a zpracovatelé federálních orgánů.

Cvičení uskutečnit 1× za 2—4 roky.

2. Na úrovni republik organizovat cvičení 1× za 2—4 roky za účasti republiko- vých orgánů, Rady obrany kraje, operační skupiny vojenského okruhu a vyčleněných sil a prostředků, na kterém procvičit otázky obrany republiky.

Cvičení řídí předseda Rady obrany republiky a NGŠ. Cvičení zpracuje a zabezpečí skupina jako na federálním stupni.

3. Na resortech - orgánech, organizacích (federální, národní stupeň) organizovat cvičení, na kterých připravovat pracovníky po odbornostech, v praktickém plnění úkolů v době narůstání nebezpečí napadení a v průběhu války.

Hlavní důraz položit na metodiku práce a plnění funkčních povinností.

Odborná cvičení řídí vedoucí resortů - orgánů 1× za 2 roky.

Na federálním stupni toto cvičení připravují za spolupráce s GŠ, u republik s vojenským okruhem.

Rozsah a dobu trvání stanoví vedoucí resortu podle složitosti procvičované problematiky.

Bude výhodné do těchto cvičení zapojit určitý vojenský štáb (federální resort MNO, u republik VO), který by v souladu s cílem a úkoly cvičení vytvářel konkrétní situaci.

4. Na základním stupni řízení a plánování obrany teritoria, tj. na krajském (oblastním) stupni se cvičení zúčastní všechny orgány, organizace, síly a prostředky kraje (krajské, okresní orgány a organizace a orgány obcí). Procvičí praktické plnění úkolů obrany teritoria kraje (oblasti) ve složitých situacích v době narůstání nebezpečí napadení a v průběhu války.

Těžiště cvičení je vhodné položit do období vedení války, přitom hlavní činnosti obrany teritoria kraje procvičovat prakticky a ne formou štábní.

Cvičení organizovat na válečných pracovištích.

Cvičení řídí předseda Rady obrany republiky a velitel vojenského okruhu.

Cvičení připraví a zabezpečí pracovní skupina, složená z příslušníků vojenského okruhu a republikových orgánů.

Probíhá-li toto cvičení společně s operačním cvičením polních vojsk, připraví je MNO se zpracovateli federálních orgánů a řídí předseda Rady obrany republiky a NGŠ.

Teritoriální součinnostní cvičení řídí pomocí rozhodčí služby, ve které jsou pracovníci, kteří svou kvalifikací zabezpečí splnění stanovených cílů cvičení a z hlediska své funkce znají operační plány obrany kraje.

Je výhodné spojit tato cvičení se cvičeními na federálním stupni a u republik. Kraj by měl cvičit aspoň 1× za 4 roky. Kromě toho je výhodné organizovat 1× za 2 roky odborná cvičení, která řídí vedoucí odborných orgánů, organizací v součinnosti s VO a místním velitelstvím.

5. Kromě cvičení vedoucích kádřů bude účelné a praxe to také vyžaduje, organizovat s vyčleněnými silami a prostředky podle operačních plánů odborná cvičení za řízení nadřízených orgánů. Tato cvičení mají probíhat zásadně v terénu.

Jejich cílem je procvičit připravenost k plnění úkolů, mobilizačních plánů, rychle zabezpečit akce a součinnost při plnění společných úkolů.

Odborná cvičení organizovat podle rozsahu nadřízeného orgánu 1× za rok.

Cílevědomá a systematická příprava funkčních kádřů jako jedna ze základních podmínek všestranného zabezpečení obrany teritoria státu předpokládá přijmout nejen určitý systém, ale i splnění nutných teoretických, organizačních a materiálních předpokladů.

V teoretické oblasti bude třeba s předstihem rozpracovat základní materiály pro školení funkčních kádřů a vytvořit tak nejnutnější podmínky pro správnou a včasnou realizaci zásad nového branného systému do praxe.

V organizační oblasti kromě stanovení delimitace úkolů a upravení působnosti jednotlivých stupňů řízení a velení na stupni GŠ/OS, hlavních složek MNO a vojenského okruhu uzpůsobit organizační strukturu.

V materiální oblasti bude třeba především včas přikročit k rozpracování základních pomůcek pro přípravu funkčních kádřů (předpisy, přednášky, štábní pomůcky apod.) a přijmout i určitý systém vyhodnocování, usměrňování a kontroly přípravy kádřů.

Rada obrany státu by měla stanovit úkol funkční a teritoriální vojenské struktury nejméně na 2 roky — „**Směrnice ROS**“. Na základě toho by federální a republikové orgány stanovily úkoly ve své působnosti.

Nedílnou součástí celého procesu přípravy funkčních kádřů je její pravidelné vyhodnocování a kontrola, kterou mají organizovat ty orgány, které za přípravu kádřů na daném stupni řízení odpovídají.

Federální orgány a Rady obrany republiky mají tato vyhodnocení s návrhy předložit ROS cestou sekretariátu.

Připravu funkčních kádřů kontrolují ROS, branný a bezpečnostní výbor NS, branný a bezpečnostní odbor vlády ČSSR, federální a republikové orgány ve své působnosti.

MOBILITA

vojenské pořádkové služby

Několik článků ve Vojenské mysli (např. 3/1967 str. 38 a 4/1968 str. 91) poukázalo na to, že vojskovou pořádkovou službu bude nutné řešit v nejbližší budoucnosti zcela novým způsobem. **Ne již staticky, ale dynamicky, ne dočasně vyčleněnými, ale trvale organizovanými, dokonale vybavenými a vycvičenými mobilními pořádkovými jednotkami.**

Ve spojitosti s přesuny na vozidlech¹⁾ vyvolávají pojmy „mobilita“ nebo „pohyblivost“ představu takové pořádkové služby, která spolu s přesunujícími vojsky je v pohybu a která zabezpečuje pružné a bezprostřední vedení jednotlivých kompaktních článků plukovních nebo divizních proudů.

Mobilní pořádkové orgány musí vyřešit za pohybu to, co dosavadní statická regulace činí vždy s předstihem a s důkladnou přípravou. Na osách přesunu budou prostory, kde „vodiči proudů“ budou potřebovat čas na správnou orientaci. Půjde o vyhledání nejvýhodnějšího průjezdu neznámými nebo zničenými sídlišti, vyhledání objížďky apod. Tato orientace musí proběhnout s patřičným předstihem, aby nedocházelo k narušování plynulosti proudů. Přitom půjde o to, jak zajistit průjezd těmito místy, nejméně 5 km od sebe vzdá-

lenými dílčími (praporními) proudy nebo jak jejich vodičům předat potřebné informace o způsobu jejich průjezdu a vyloučit opakování činnosti, kterou v každém případě musí podstoupit čelní pořádková jednotka.

Regulaci nepřehledných a na orientaci náročných prostorů, především středních a větších sídlišť, lze řešit v podstatě dvojím způsobem:

a) postupným vystavováním potřebného počtu pořádkových orgánů jedoucích před čelem přesunujících se vojsk a jejich ponecháním na místě až do doby projetí zádi celého proudu;

b) regulaci sídliště či objížďky připraví centrální orgány jedoucí před čelem vojsk a regulaci zabezpečí doprovodné pořádkové orgány jednotlivých dílčích proudů, které si osobně předávají potřebné informace.

Uvedu krátkou charakteristiku obou variant, abychom mohli posoudit, která z obou je výhodnější, která klade menší nároky na množství lidí a materiálu a lépe plní požadavek mobility.

Ve variantě „a“ povede praporní proudy pohyblivá pořádková jednotka, která může kromě regulace plnit i vlastní pořádkové úkoly. Pro průzkum v rámci 5 km mezery a k vedení proudu potřebujeme dva motocyklisty. Kontrolu uvnitř proudu obstará třetí motocyklista, který objíždí proud a kontroluje pořádek. Úkoly plní

¹⁾ Dnes již anachronický termín „pochod“, vyjadřující přesun motorizovaných nebo mechanizovaných součástí, nový předpis Oper-1-1 „Organizace a vedení operací“ nahradil pojmem „přesun na vozidlech“.

podle pokynů dozorcího proudu, který jde na čele, nebo jeho pomocníka pro uzávěru proudu, který jede na zádi proudu. Pohyblivé praporeční pořádkové jednotky zajišťují současně kontinuitu plukovních a divizních proudů jedoucích po společné ose. **Nepřehledné prostory** vyreguluje centrálně pro celý proud pořádková jednotka jedoucí na čele proudu (část divizní pořádkové rot), která ponechá v každém z těchto prostorů potřebný počet regulačnicků²⁾ až do projetí zádi celého proudu. Po projetí proudu vytvoří z uvolněných regulačnicků pořádkovou uzávěru.

Klady centrálního řešení regulace nebezpečných a na orientaci náročných míst spočívají především ve společném zajištění jejich regulace. Spolehlivost spočívá v tom, že jednotka jedoucí před čelem divizního proudu může zvolit takový časový předstih, který jí umožní volbu optimální činnosti. Současně se tak před čela vojsk dostává pořádková jednotka, která je schopna spolupracovat s ostatními prvky zabezpečení přesunu, zejména s územními pořádkovými orgány nebo s pořádkovými orgány silničního vojska. Po projetí zádi proudu bude možné z uvolněných sil vytvořit pořádkovou uzávěru, která spolu s technickou uzávěrou bude postupovat na zádi a zabírat neoddůvodněnému či svévolnému zastavování vozidel na ose, zajišťovat sběr ukazatelů apod.

Zápory. V této variantě nelze beze zbytku realizovat požadavek pohyblivosti pořádkové služby. Jde vlastně o kompromis mezi starým a novým řešením. Hlavní nevýhoda je, že pořádkové jednotky, které plní nakonec funkci pořádkové uzávěry, přicházejí do nových prostorů rozmístění vojsk jako poslední. To se potvrdilo na cvičení s vojsky SVO v roce 1967. Pořádková uzávěra, která dorazila do prostoru denního odpočinku jako poslední, musela bez odpočinku (jako první) nastupovat k plnění nového úkolu.

²⁾ Pojem regulačník je v naší terminologii od r. 1984. Dosud se neví, a proto jsme ve studii o poř. službě (VM 4/1987 str. 91) hledali vhodnější výraz. Případaly v úvahu názvy „pořádkář“, „směrník“, „strážník“ a „organ nebo příslušník pořádkové služby“. Poslední dva názvy sice umožňují přesné vyjádření funkce, ale pro praktické užití jsou zdlouhavé a proto nevhodné.

Z jednoslovných alternativ jsme proto přijali název regulačník, který zavedla do vojenské terminologie jazyková skupina ORP-MNO. I když je tento pojem odvozen pouze od jednoho dílčího úkolu poř. služby, obecně jej chápeme širěji a v dané situaci nejvíce vyhovuje svému účelu. Za přijatelný považují i termín „regulčík“ používaný v poslední době k označení dopravních orgánů veřejné bezpečnosti.

Dále posoudíme výhody a nevýhody varianty „a“ v situaci, kdy dojde k vynucené změně směru. Stane-li se tak na začátku přesunu, pak je vedení silné divizní pořádkové jednotky před čelem vojsk výhodné. Vyžaduje pouze krátký manévra na novou osu. Avšak v situaci, kdy většina divizní pořádkové rot již plní dočasně stacionární úkoly a funkci pořádkové uzávěry, patří nynější nedostatek divizních pořádkových orgánů na čele proudu k záporům řešení.

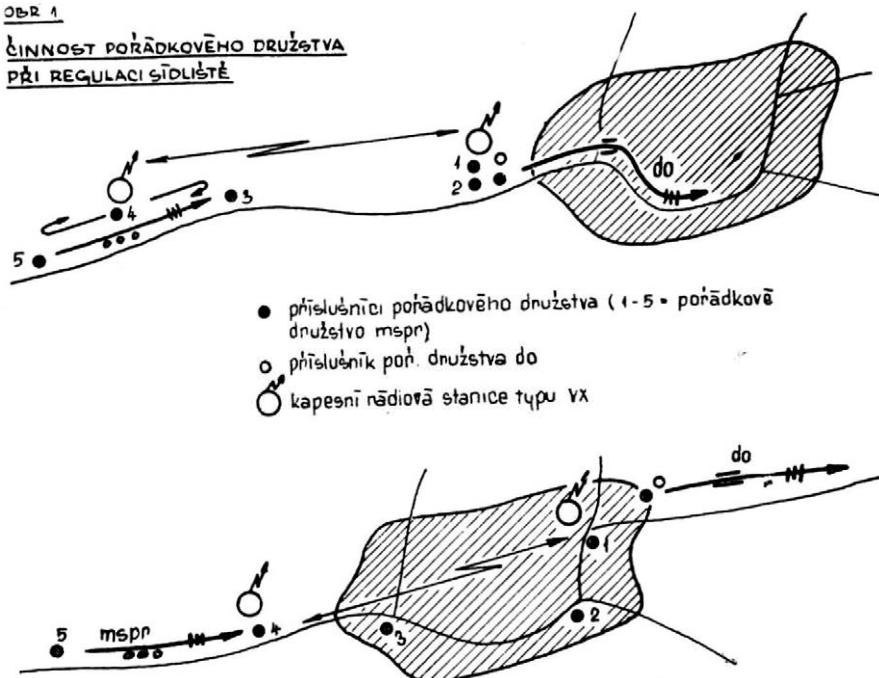
Varianta „b“ — vychází též z toho, že odpovědnost za vedení čela divizního proudu bude záležitostí centra — divize. V této variantě musí pořádkové orgány divize postupovat s potřebným časovým předstihem před čely vojsk a připravovat nevhodnější způsob regulace nepřehledných prostorů. Tyto pořádkové jednotky by mělo chránit čelní zajištění proudů, proto jejich časový předstih bude roven předstihu čelního zajištění. Půjde nejmeně o jednu hodinu času, což představuje u smíšených proudů vzdálenost až 30 km. Při přesunu daleko od nepřítelů, kdy namísto předvojů budou v řadě případů vysílány jen čelní záštity, mohou postupovat čelní pořádkové jednotky bez zajištění.

Na 30 km připadají v průměru až dvě sídliště (komplikovaný průjezd). Divizní pořádková jednotka musí mít nejméně dvě vzájemně se překračující skupiny, aby mohla připravit regulaci v jednom prostoru, ponechat ji zde až do příchodu pořádkové služby čelního proudu a současně prozkoumat a připravit regulaci dalšího prostoru. Kromě toho musí mít pro každou osu třetí skupinu pro regulaci v rozchodišti a k řešení nepředvídaných situací (např. zdržení plánovaného tempa prvních dvou skupin, hustěji situované nepřehledné prostory apod.).

Pro 3 osy je pak zapotřebí mít divizní pořádkovou čet (rotu) s 27 výkonnými regulačníky (pro jednu osu 3 skupiny po 3) s radisty, řidičem a velitelem (celkem 36 osob).

Dosud jsme kalkulovali s tím, že pracovnímu pořádkovému družstvu dostačují k plynulému vedení proudu 3 regulačníci. K regulaci větších sídlišť tímto způsobem musí však být praporec zesílen tak, aby byl schopen si regulaci zabezpečit vlastními silami a prostředky. Vybavíme-li praporeční pořádkové družstvo alespoň 2 malými (kapesními) rádiovými stanicemi, které umožní včas odeslat část regulačnicků jedoucích podél proudu k přípravě regulace nepřehledného prostoru, pak družstvo mů-

ČINNOST POŘÁDKOVÉHO DRUŽSTVA PŘI REGULACI SÍDLIŠTĚ

že být ve složení 1 + 4 (viz obr. 1 „Činnost pořádkového družstva při regulaci sídliště“).

Klady postupné záměny regulačníků v nepřehledných prostorech spočívají v tom, že celý způsob regulace je dynamičtější a lépe přizpůsobivý náhlým a překvapivým změnám směru přesunu. Tato varianta lépe splňuje i požadavky decentralizace pořádkových orgánů. Divizním pořádkovým orgánům světuje roli vedení jednotlivých divizních proudů, ponechává jim součinnost s ostatními druhy pořádkové služby, s čelním zajištěním a s OZP. Situování divizní pořádkové jednotky na čele proudu je výhodné zejména při ukončení jedné a zahájení další etapy

dalekého přesunu nebo při potřebě řešit neprodleně po skončení přesunu jiné pořádkové úkoly.

Při odklonění části proudu nebo při jeho nepředpokládaném rozdělení odpadá i starost o shromáždění na ose ponechaných divizních orgánů a jakkoli dělený proud má stále k dispozici všechny své pořádkové jednotky. I když se ocitne kterékoli pořádkové družstvo (tvořící spojovací článek divizního proudu) na čele nově se vytvořivšího proudu, bude i ono s to (vzhledem ke svému složení) samostatně vést nové čelo proudu.

Zápory vidím v tom, že se zvýší počet lidí v pořádkových orgánech proti var. „a“ (praporek družstvo z 3 na 5 atd.).

METODIKA ČINNOSTI POŘÁDKOVÉ SLUŽBY (VAR. „B“) ZA PŘESUNU DIVIZE DALEKO OD NEPRÍTELE

Mám na mysli přesun z prostoru soustředění do prostoru odpočinku, přesun z jednoho prostoru odpočinku do druhého, nebo přesun z prostoru odpočinku do vyčkávacího prostoru. Přitom si divize za-

bezpečuje pořádkovou službu vlastními prostředky (volím nejobtíznější variantu).

Cety pořádkové rotý divize pracují pod krytem předvoje nebo postupují samostatně v mezeře mezi průzkumy a čelními zá-

štitami. Mají za úkol využít časový předstih k bezprostřednímu doplňkovému průzkumu osy a volit nejvhodnější způsob regulace sídlišť. Po předání informací pořádkovému družstvu čelního praporu hlavních sil odjedou divizní regulačníci k plnění dalšího úkolu.

Celo hlavních sil povede pořádkové družstvo čelního praporu. Kontakt s družstvem divizní pořádkové čety má povinnost udržovat velitel plukovní pořádkové čety, který se začlení i se svojí zálohou do sestavy tohoto družstva.

Během přesunu může docházet na osách k různým změnám způsobeným jadernými údery, destrukcemi, závaly, požáry, zamořením terénu apod. Vyřešení situace bude zpravidla přesahovat pravomoc velitele pořádkové jednotky, proto musí situaci ihned hlásit příslušnému funkcionáři.

Abychom snížili na minimum nežádoucí provoz na rádiových pojítkách a zabránili časovým ztrátám při očekávání rozhodnutí, zařadíme do sestavy předvoje funkční složku, která koordinuje jeho činnost s činností odřadu zabezpečení pohybu a pořádkové služby a která informuje VS a plní jeho nařízení.

Při přesunu vojsk po komunikacích zabezpečovaných pořádkovou službou operačního týlu nebo teritoria bude povinností náčelníka této složky spolupracovat s těmito druhy pořádkové služby a maximálně využít její síly a prostředky k přesunu vlastních vojsk.

Tuto složku budu dále nazývat „operační skupinou pro řízení čela proudů“, protože je určena k řízení prvků čelního zajištění a v podstatě vede proud po určené ose. Náčelník této skupiny by měl být určen ze štábu divize (výjimečně pluku) a měl by se zúčastnit plánování přesunu. Měl by být vybaven pojítkem, umožňujícím spolehlivé spojení s řídicí složkou přesunu tak, aby mohl přijímat rozkazy, zprávy o radiální a chemické situaci, zprávy od průzkumu a mohl též podávat potřebná hlášení. Ke spolehlivé znalosti radiální situace na ose přesunu měli bychom mu po dobu přesunu podřídit orgány radiálního a chemického průzkumu divize nebo čelního útvaru, které pracují před čelem proudů.

Umístění čet divizní pořádkové roty na zádi předvoje je motivováno snahou o jejich bezpečnost. Předstih jedné hodiny před čelem hlavních sil je dostačující jak na vlastní orientaci, tak i na případné vyznačení osy přesunu, maximální rychlosti jízdy, nové vzdálenosti mezi vozidly apod. odpovídajícími značkami a ukaza-

teli. Při přesunu v hlubokém týlu je možné umístit divizní jednotky i před čelním zajištěním. Vhodnost tohoto řešení vyplývá v každém konkrétním případě ze zhodnocení situace.

Před ukončením přesunu má pořádková služba důležitý úkol — zabezpečit plynulé **zaujetí nového prostoru rozmístění**. Při jeho zaujímání musí pořádková služba zabránit snižování tempa pohybu, které je v těchto případech dosti obvyklé a narušuje časový plán. Toho dosáhne vhodnou volbou rozmístění jednotek a rychlým rozjezdem praporů do určených prostorů rozmístění.

Pořádkové orgány divize a pluku musí zabezpečit plynulý průjezd divizními a plukovními rozchodišti. K plynulému zaujetí prostoru rozmístění bude účelné, aby v těsné blízkosti náčelníka operační skupiny pro vedení čela proudů jely **rekognoskační skupiny** (ubytovatelé) jednotlivých útvarů, které by ihned do dojetí rekognoskovaly prostor a řídily činnost pořádkové služby útvaru při zaujímání nového prostoru.

Upozorňuji však, že ani nejlépe organizovaná pořádková služba nemůže zbavit velitele rot, čet a vozidel odpovědnosti za dodržování osy, časového plánu a za znalost situace.

Přesun k zahájení bojové činnosti

Tento přesun můžeme uskutečnit v počátečním období války přímo z posádek přes průchodiště, z prostorů rozptýlení anebo z vyčkávacích prostorů v rámci operační sestavy armády. V průběhu operace půjde o přesun z vyčkávacího prostoru do prostoru (na čáru) zasazení.

Prvým úkolem vojskové pořádkové služby bude zabezpečit organizované vyvedení proudů na osy. Vyvedení vojsk na osy plánuje štáb divize. Ten také vysílá kontroly na výchozí místa a podle potřeby i kontroly řazení divizních proudů uvnitř prostoru rozmístění. Kontroly vyvádění vojsk do proudů (ze štábu divize) je třeba přidělit 2—3 regulačníky.

Za přesunu od výchozích míst až do divizního rozchodiště bude činnost pořádkové služby v podstatě tatáž jako za přesunu vojsk daleko od nepřítelů. Pořádkové jednotky i operační skupina pro řízení čela proudů budou plnit své úkoly pod bezprostřední ochranou předvoje.

V závislosti na vzdálenosti vyčkávacího prostoru od prostoru (čáry) zasazení, může i zde zabezpečit část os přesunu a to až na úroveň zádi bojové sestavy prvoledových divizí ještě pořádková služba

operačního týlu. Při dnešním způsobu zasazování vojsk do mezery půjde však jen o výjimku.

Počítáme s tím, že v **přifrontovém pásmu budou osy přesunu nižší kvality než osy daleko za frontou**. Měly by zásadně obcházet místa, kde hrozí zatarasení. Proto nabude na významu označení os a ochrana nebezpečných nebo ohrožených míst. Roste i význam odřadů zabezpečení pohybu a řídicí funkce náčelníka operační skupiny pro vedení čela proudů.

Divizní rozchodiště, kde divizní pořádkové jednotky „ukončí“ svou činnost, budou zpravidla shodná s rozchodišti do praporek proudů. (Některé prvky bojové sestavy např. dělostřelecké oddíly tvořící DDS mohou opustit hlavní osu ještě před dosažením divizního rozchodiště.) **Praporek pořádková družstva povedou proudy od čáry rozvinutí do praporek proudů, do čáry rozvinutí do rotních proudů. Dále je povedou samotní velitelé rot a čet.**

Čáry rozvinutí do předbojových a bojových sestav budou v dnešní dynamické bojové činnosti upřesňovat velitelé zpravidla v průběhu vlastního přesunu do prostoru zasazení.

Přednost činnosti pohyblivé pořádkové služby spočívá v tom, že její systém plně odpovídá zmíněným zásadám a že je schopen včas reagovat nejen na změny os, ale i na změny čar rozvinutí.

Materiální vybavení vojskové pořádkové služby

Hlavní materiál, který potřebují pořádkové jednotky vojsk ke své činnosti jsou prostředky jejich dopravy a prostředky spojení.

Z dopravních prostředků jsou pro ně nejvýhodnější OT, osobní automobil a především motocykly. Motocykl i přes celou řadu nevýhod je zatím nepohyblivější dopravní prostředek použitelný pro pořádkové jednotky všech organizačních stupňů. Automobily a transportéry dostanou pořádkové jednotky podle funkce, která je jim na jednotlivých organizačních stupních svěřena.

Pořádková služba praporu a pluku, která plní funkci trvalého satelita vojsk, budou vybavena motocykly na plný počet regulačníků. Pro činnost v zaměřeném prostoru můžeme jim dočasně přidělit vhodný dopravní prostředek z počtu bojových jednotek.

Pořádkovou jednotku divize je třeba vybavovat jak motocykly, tak osobními automobily. Těchto automobilů můžeme využít

též k dopravě kontrolních orgánů štábu ke kontrole vojsk na výchozích místech, regulačních čarách, k dopravě operační skupiny pro řízení čela proudů a k dopravě jejich rádiových stanic s radisty. K rekognoskaci objížděk zničených a rozrušených úseků os přesunu by měla alespoň jedna skupina na každé ose mít obrněný transportér.

Pořádkové jednotky divize můžeme v některých případech použít k ochraně velitelských stanovišť nebo k ochraně některých proudů apod. Při plnění pořádkových úkolů, mohou se tyto jednotky střetnout s nepřátelskými tanky nebo OT. Proto bychom je měli vybavovat i **ručními protitankovými zbraněmi**.

Významnou funkci mají **prostředky spojení**. Přesun na velké vzdálenosti, který limituje požadavky nejen na počty osob, ale i na množství materiálu, klade na vojska z hlediska úhrady spojovacích prostředků potřebných pro pořádkovou službu enormní požadavky. Tyto prostředky by měly mít pořádkové jednotky, aby neoslabovaly vojska po dobu přesunu o část jejich spojovacích prostředků. Jde o prostředky pro spojení pořádkové služby s řídicí složkou a pro spojení uvnitř pořádkové jednotky. Jde o prostředky pro operační skupiny a divizní kontrolní orgány ponechávané na výchozích místech a regulačních čarách.

Ke spojení divizní pořádkové jednotky jedoucí před čely proudů, operační skupiny s řídicí složkou přesunu (obstará jedna společná rádiová stanice) a spojení kontrolních orgánů divize s pomocným VS je i nadále nejvhodnější VKV rádiová stanice.

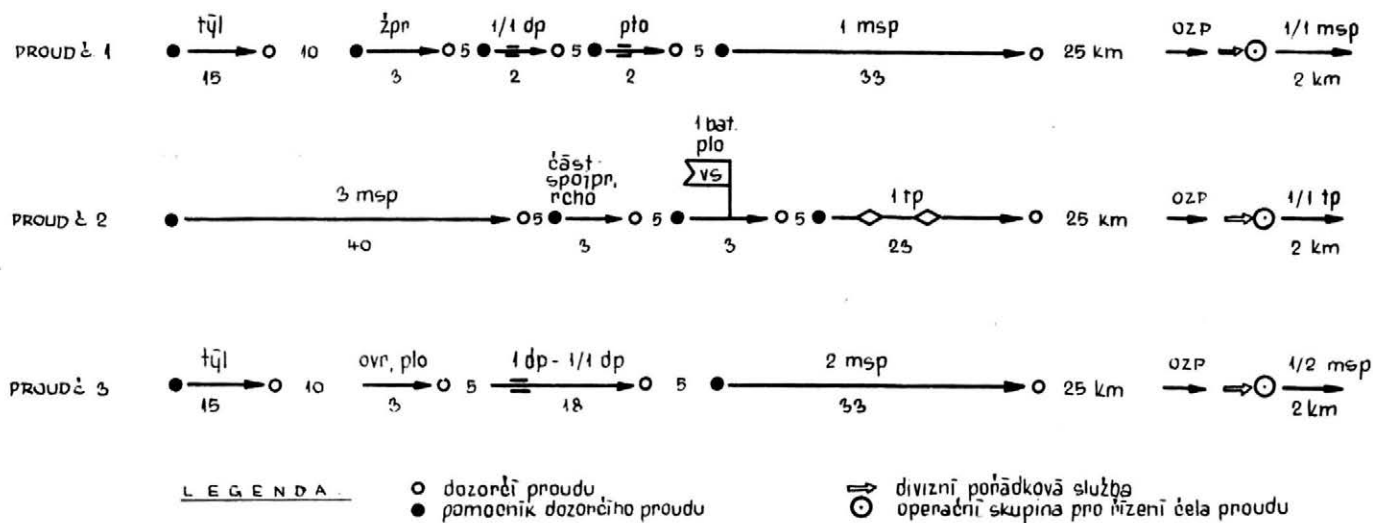
Pohyblivá pořádková družstva praporů, pluků a pořádková družstva divizní pořádkové jednotky měli bychom vybavit takovými prostředky, které dovolují vést otevřený hovor a nevyvolávají nebezpečí odposlouchávání a zaměření přítomnosti vojsk, svým dosahem zabezpečí spojení regulačníků s organickým velitelem a jsou lehce přenosné.

Těmto požadavkům nejlépe odpovídají tranzistorové rádiové stanice podobné typu VX, které vyrábí n. p. TESLA pro dopravní prostředky bezpečnostních a pořádkových orgánů MV.

Zvláštní význam má dokonalá výstroj pořádkových orgánů. **Výstroj regulačníků má kromě ochrany před nepřízní počasí umožňovat rozlišit příslušnost jak k družu (vojsková, operačního týlu, teritoriální), tak i podle stupně velení** (např. vojsková pořádková služba divize, pluku, praporu).

SCHEMA SESTAVY DŘÍ PŘESUNU 1. MOTOSTŘELECKÉ DIVIZE

OBR. 2

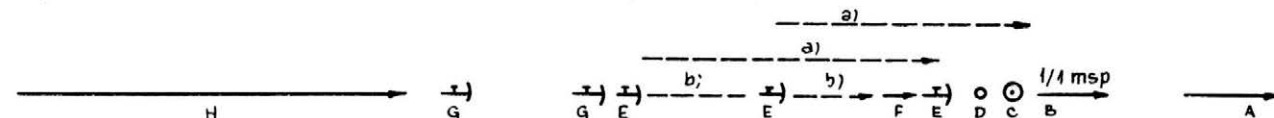

SCHEMA ČINNOSTI VOJSKOVĚ POŘÁDKOVĚ SLUŽBY NA PŘESUNU

VARIANTA „B“

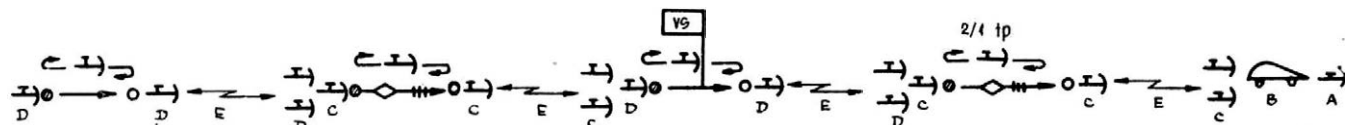
ODR. 2

a) příklad činnosti jednoho z družstev divizní pořádkové jednotky (proud č 2)

- LEGENDA:**
A průzkum	D nekoznoskační skupiny	F odřad zabezpečení pohybu
B čelní zajištění	útvary a VS divize	G skupina plukovních (praporek)
C operační skupina pro řízení čela proudu	E skupiny divizních regulačníků (a, b - způsob činnosti)	H divizní proud č 2

b) příklad činnosti pořádkových jednotek pluku a praporu v rámci proudu č 2

- LEGENDA:**
A skupina divizních regulačníků	C příslušníci praporek	D příslušníci plukovní pořádkové čety
B velitel plukovní pořádkové čety s poh. zálohou	pořádkového družstva	E spojení uvnitř pořádkového družstva

Současné plně motorizované součásti pozemního vojska potřebují takovou pořádkovou službu, která je schopna za přesunu plnit nejen regulační, ale i pořádkové úkoly. Tato pořádková služba musí samostatně eliminovat řadu rušivých vlivů a bez prodlení se přizpůsobit změnám. Navrhovaný systém vojskové pořádkové služby zabezpečuje plynulé vedení proudů vojsk v celé hloubce jejich sestavy.

Hlavní roli v tomto novém systému plní mobilní pořádkové složky praporů a útvarů. Tyto jednotky navazující na zád předchozího proudu, zajišťují kontinuitu desítky kilometrů dlouhých proudů vojsk a umožňují i permanentní kontrolu pořádku.

Pořádkovým jednotkám divize je v tomto systému svěřen úkol vedení čel vojsk jedoucích na společné ose.

Může vyvstat názor, že vytvoření pořádkových jednotek půjde na úkor bojových jednotek a že již organické pořádkové jednotky existují. Ano. Krajské správy vojenské dopravy a silniční vojsko disponuje pořádkovými jednotkami, které neslouží jen k zabezpečení pohybu teritoriálních a týlových přesunů a přeprav, ale které při přesunu na teritorium nebo v týlovém prostoru pásma činnosti polních vojsk zabezpečují především přesun vojsk. **Nelze ovšem vyloučit situace, kdy i zde budou vojska odkázána jen sama na sebe.** Úkolem vojskové pořádkové služby je ve-

dle regulace udržovat pořádek a kázeň uvnitř pohybujících se proudů a kontrolovat režim přesunu, zejména dodržování centrálně nařízeného času krátkých zastávek, bezpečnostních vzdáleností mezi vozidly apod. To je úkol, který jiné druhy pořádkové služby nemohou vzhledem ke své statické činnosti a kompetenci zabezpečit.

Situace, kdy polní vojska budou odkázána jen sama na sebe, může nastat již v prvních hodinách nenadálého napadení státu nepřitelem, kdy prostředky teritoria nebo silničního vojska nebudou ještě rozvinuty. Ovšem ani v průběhu operace, v důsledku působení celé řady rušivých vlivů, nelze zcela vyloučit kratší i dlouhodobé poruchy v činnosti některého v současné době existujícího personálně a materiálně vybaveného druhu pořádkové služby, který zabezpečuje provoz na určených automobilních silnicích.

Kromě toho nelze již nadále spojovat pojem „vojsková pořádková služba“ jen s pojmy „regulace“ a „přesuny“. Současné, plně motorizované a mechanizované vševojskové útvary a svazky i útvary a svazky druhů vojsk potřebují organickou pořádkovou službu i proto, **aby zabezpečovala pořádek a napomáhala udržovat kázeň a organizovanost nejen za přesunu, ale i v útočných a obranných formách bojové činnosti a v prostorech rozmístění vojsk mimo boj.**

Řešení taktických úloh VÝPOČETNÍ TECHNIKOU

V článku se zabývám jen těmi operačně taktickými výpočetními úlohami, k jejichž řešení stačí použít základních výpočetních úkonů: sečítání, odečítání, násobení a dělení.

Z analýzy metodiky práce štábu vyplývá, že půjde o výpočty uvedené na schématu 2, 3 a 4.

Řešení velkého množství složitých operačně taktických výpočetních úloh vyžaduje soustředit velký počet pracovníků na místech velení a při ručním zpracování také mnoho času. Úměrně s nedostatkem času a růstem únavy pracovníků roste počet chybných výsledků výpočtů. Chyby způsobené ve výpočtech vedou k nepřesnému rozhodnutí a zpoždění při řešení operačně taktických výpočetních úloh zdržuje přijetí rozhodnutí. To v konečném výsledku může vést ke ztrátě iniciativy v boji zaviněné nesplněním úkolu. Čas je rozhodujícím kritériem při řešení operačně taktických výpočetních úloh. Zvýšení rychlosti a přesnosti výpočtů a úsporu pracovních sil při řešení operačně taktických výpočetních úloh zabezpečí prostředky výpočetní techniky. Jejich nasazení má uspořit čas.

Zavedení prostředků výpočetní techniky vyžaduje

- přípravu operačně taktických výpočetních úloh pro strojové zpracování,
- maximální využití výpočetní techniky.

Příprava operačně taktických výpočetních úloh spočívá v

- přípravě výchozích údajů [vstupních údajů],
- matematické formulaci operačně taktické výpočetní úlohy,

— přípravě formulářů (tabulek) pro zápis výpočtů s logickým postupem výpočtů.

Využití výpočetní techniky záleží na

— výběru vhodných úloh pro řešení prostředky výpočetní techniky,

— výběru vhodných druhů prostředků výpočetní techniky (malé, střední, velké).

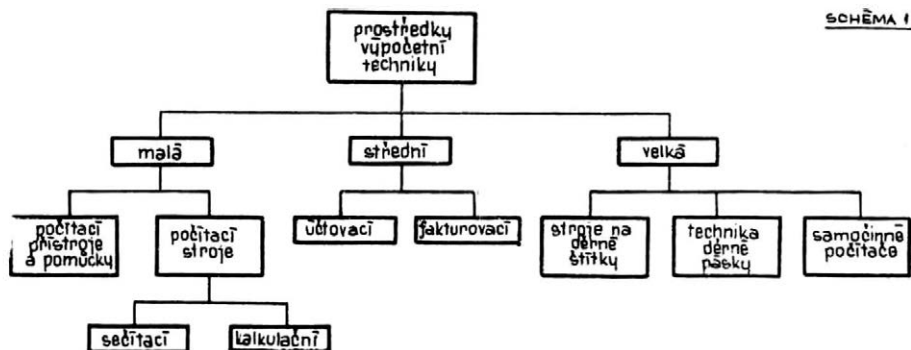
Rychlost a přesnost řešení těchto úloh ovlivňuje kvalitu velení. Rychlost je dána možnou strojovou rychlostí výpočtu a přesnost výsledků záleží na stupni věrohodnosti získaných výchozích údajů a na přesnosti výpočtu. Přesnost výpočtu stanovíme předem a podle ní volíme i metodiku výpočtu. Stanovení přesnosti ovlivní čas potřebný ke zpracování úloh.

1. Klasifikace prostředků výpočetní techniky

Prostředky výpočetní techniky patří do mechanizačních a automatizačních prostředků velení. Skupinové třídění výpočetní techniky sice sjednocuje oborová norma ON 17 8000, přesto však v odborné literatuře je klasifikace prostředků výpočetní techniky rozdílná.

Pro přípravu řešení operačně taktických výpočetních úloh na prostředcích střední výpočetní techniky klasifikují prostředky výpočetní techniky z hlediska jejich možností využití v armádě — viz schéma 1.

Dále se zabývám možnostmi střední výpočetní techniky, tj. účtovacími a fakturovacími stroji s přihlédnutím k jejich vývoji. Proto uvedu též současné dodáv-

kové problémy střední výpočetní techniky.

Dodávky výpočetních strojů střední mechanizace jsou výrazně deficitní. V ČSSR jsme na základě kooperace a specializace výroby v rámci RVHP jejich výrobu zrušili. Nyní dovážíme 7 druhů výpočetních strojů střední mechanizace převážně z NDR. Naše požadavky kryje zahraniční výroba ve finančním vyjádření na 36 %. Zbývá 64 % nekrytých požadavků. V účtovacích strojích je stav nepovážlivější, je signalizován krytím v rozsahu necelých 20 % známých požadavků.* Tato situace znemožňuje zavádět komplexně mechanizované systémy v rámci automatizovaného systému velení. To je jeden z důvodů, proč je možné přistupovat zatím jen k řešení vybraných (typových) operačně taktických výpočetních úloh a komplexnost mechanizace operačně taktických výpočetních prací považovat za perspektivní.

2. Kritéria výběru operačně taktických výpočetních úloh

A. Pro každou výpočetní úlohu je třeba mít nastavený zvlášť program na programovací desce (SOEMTRON) nebo na programovacím pravitku (ASCOTA). Proto vybíráme takové úlohy, které se často opakují.

B. Vstup prvotních údajů dáváme na současných prostředcích střední výpočetní techniky. Proto volíme takové výpočetní úlohy, které mají relativně hodně výpočetních úkonů (jež jsou ve schopnostech daného prostředku střední výpočetní techniky) a málo vstupních dat (výchozích údajů).

C. Vzhledem k vysokým finančním ná-

kladům na nákup prostředků střední výpočetní techniky (řádově 10 000,— Kčs) a na nákup a nastavení programovací desky, resp. pravitky (řádově 1 000,— Kčs), je efektivní volit takové výpočetní úlohy, které maximálně využívají kapacitu a možnosti prostředků střední výpočetní techniky.

D. Střední výpočetní technika umožňuje výpočty svisle (ve sloupcích) a vodorovně (v řádcích). Proto vyloučíme výpočetní úlohy, které nevyžadují oboustranné (duplexní) řešení. Tyto ponecháme k simplexnímu řešení na prostředcích malé výpočetní techniky (kalkulační a sečítací stroje).

E. Vzhledem k rozdílným možnostem prostředků střední výpočetní techniky vybereme úlohy, které těmto požadavkům odpovídají.

Podstatné pro výběr operačně taktických výpočetních úloh jsou tyto charakteristiky prostředků střední výpočetní techniky:

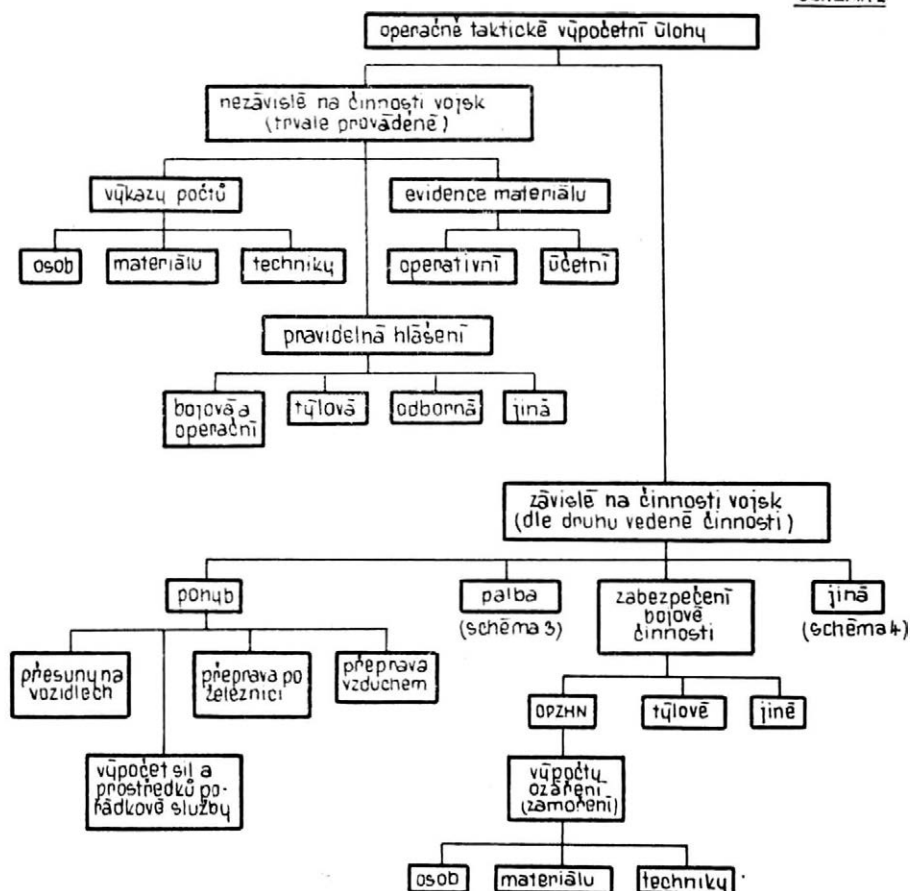
- počet počítadel (paměti);
- kapacita stroje;
- výpočetní možnosti;
- šířka válce;
- vstupy a výstupy.

Jsou i další kritéria, která omezují výběr operačně taktických výpočetních úloh, jako např. finanční možnosti. Tyto nejsou však z hlediska zaměření článku důležité.

3. Klasifikace operačně taktických výpočetních úloh (viz schéma 2, 3 a 4)

Operačně taktické výpočetní úlohy závislé na činnosti vojsk klasifikujeme z hlediska činnosti štábu, kterým mají sloužit. Klasifikaci na vyšší rozlišovací úrovni ponechávám k řešení jednotlivým specializacím.

* "Mechanizace a automatizace administrativy" ministerstva těžkého průmyslu, SNTL č. 9/1963.

Součástí operačně taktických úloh jsou výpočetní úlohy jednotlivých odborností. Tak např. velké množství výpočetních úloh je v oblasti týlového zabezpečení, především v materiálním zabezpečení. Mnohé z nich souvisí s operačně taktickými výpočetními úlohami, např. výpočetní úlohy pro přesun materiálu jsou obdobné výpočetním úlohám pro přesuny vojsk. Ale protože jde o speciální výpočetní úlohy patří jejich řešení daným specializacím.

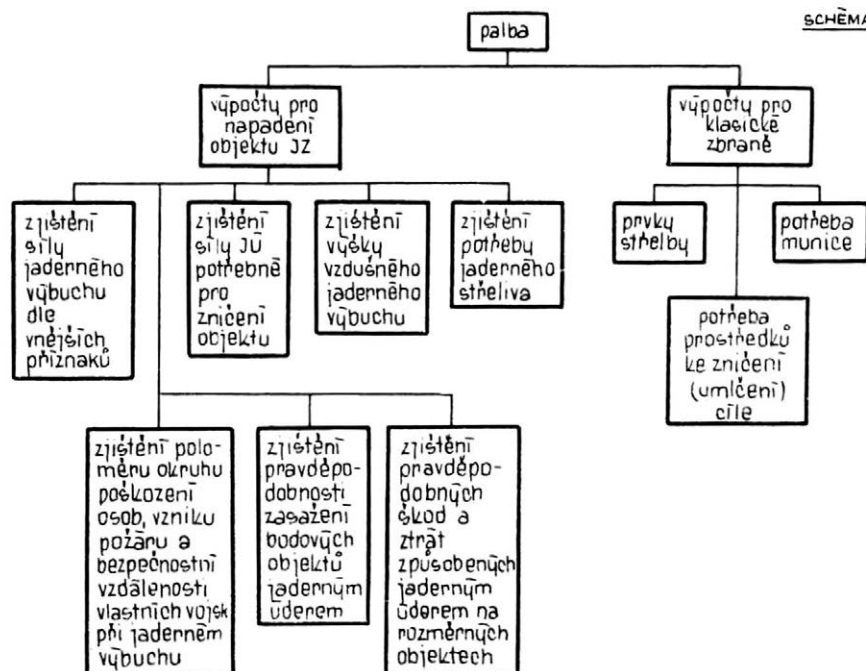
Operačně taktické výpočetní úlohy nelze oddělovat od činnosti vojsk v míru. Všechny programy zpracované v míru, např. pro cvičení nebo mírovou činnost vojsk, musí být použitelné i pro pole. Odpovídá to zásadě návaznosti velení v míru na velení v poli. To se zvláště

dotýká operačně taktických výpočetních úloh nezávislých na činnosti vojsk. Výkazy počtů osob, bojové techniky a materiálu musí být shodné a již v míru přizpůsobené potřebám války.

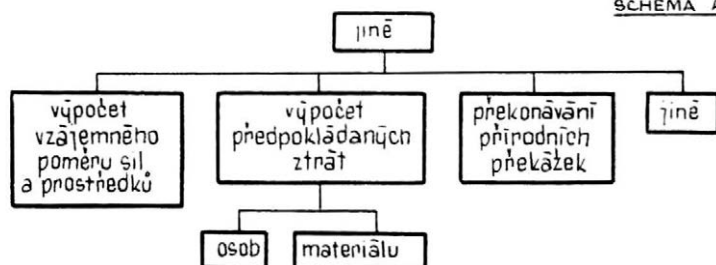
4. Blokové schéma volby výběru operačně taktických výpočetních úloh (OTVÚ) pro střední výpočetní techniku (SVT) — viz schéma 5.

5. Zpracování programu pro řešení operačně taktické výpočetní úlohy na prostředcích střední výpočetní techniky

Možnost řešení těchto úloh na prostředcích střední výpočetní techniky je dána sestavením programu, který se skládá z:

SCHEMA 4

1. výchozích údajů potřebných k řešení úlohy;

2. matematické formulace úlohy;

3. výpočetní tabulky s logickým postupem výpočtu.

Program výpočtu, který se připravuje pro střední výpočetní techniku formou výpočetní tabulky, obsahuje posloupnost matematických a logických operací, jejichž splnění je nezbytné k dosažení požadovaného výsledku výpočtu.

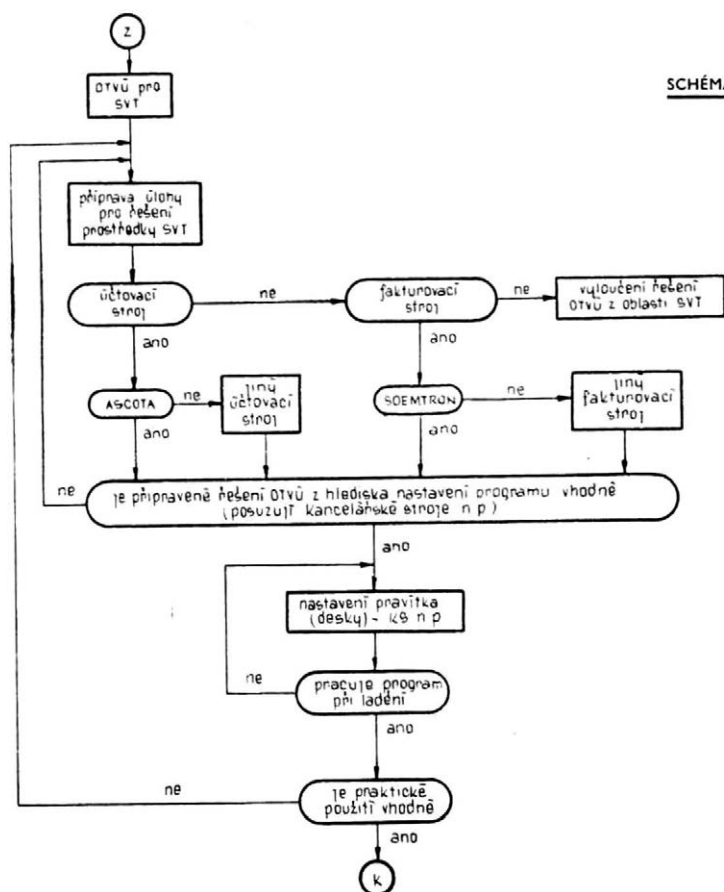
Jako ukázkou uvádím zpracovaný program pro řešení operačně taktické výpočetní úlohy: „Výpočet předpokládaných ztrát automobilní techniky“, který je charakterizován použitím koeficientů stanovených na základě minulých zkušeností.

5.1 Výchozí údaje (viz tab. 1).

5.2 Matematická formulace úlohy

a) plánované ztráty za boje ... U_c

$$U_c = N \cdot K_c, \text{ z toho:}$$

Tabulka 1

Pojmenování	Označení	Rozměr
Počet vozidel u útvaru (jednotky) před zahájením boje	N	kus
Možnost oprav vlastními prostředky		
a) možnost běžných oprav (BO)	O_{BO}	
b) možnost středních oprav (SO)	O_{SO}	
c) možnost generálních oprav (GO)	O_{GO}	
Stanovení koeficientu:		
a) koeficient pro stanovení celkových ztrát automobilní techniky za boje	K_c	
b) koeficient pro stanovení potřeby běžných oprav automobilní techniky	K_{BO}	
c) koeficient pro stanovení potřeby středních oprav automobilní techniky za boje	K_{SO}	
d) koeficient pro stanovení potřeby generálních oprav automobilní techniky za boje	K_{GO}	
e) koeficient pro stanovení nenávratných ztrát za boje	K_n	

- aa) potřeba běžných oprav ... U_{BO}
 $U_{BO} = U_e \cdot K_{BO}$
- ab) potřeba středních oprav ... U_{SO}
 $U_{SO} = U_e \cdot K_{SO}$
- ac) potřeba generálních oprav ... U_{GO}
 $U_{GO} = U_e \cdot K_{GO}$
- ad) nenávratné ztráty ... U_n
 $U_n = U_e \cdot K_n$
- b) Potřeba oprav automobilní techniky prostředky nadřazeného
- ba) Potřeba běžných oprav ... A_{BO}
 $A_{BO} = U_{BO} - O_{BO}$
- bb) Potřeba středních oprav ... A_{SO}
 $A_{SO} = U_{SO} - O_{SO}$
- bc) potřeba generálních oprav ... A_{GO}
 $A_{GO} = U_{GO} - O_{GO}$
- 5.3 Tabulka zápisu výpočtu s logickým postupem (viz tab. 2)
- 5.3 Tabulka zápisu výpočtu s logickým postupem (viz tab. 2).

6. Hodnocení účinnosti mechanizace výpočetních prací prostředky střední výpočetní techniky

Cílem mechanizace výpočetních prací pomocí prostředků střední výpočetní techniky je zrychlení a zpřesnění výpočetních prací, příprava číselných informací pro urychlování, přenos a další zpracování a uvolnění pracovníků štábu pro jiné práce.

Při tom nelze mechanizovat za každou cenu, ale jen tehdy, přináší-li mechanizace určitý konkrétní efekt. Oproti hodnocení efektivity zaváděné mechanizace v národním hospodářství a jinde mimo armádu, bude rozhodujícími kritérii efektivity mechanizace výpočetních prací pomocí prostředků střední výpočetní techniky:

- úspora času;
- úspora pracovní síly;
- zjednodušení metodiky a organizace velení.

Kromě těchto přímých úspor času a práce je třeba do kritérií hodnocení mechanizace pomocí prostředků střední výpočetní techniky zahrnout i nepřímé, jako je:

- získávání dokonalejších a podrobnějších informací;
- menší procento chyb;
- jiné.

Tabulka 2

Textová část (druh vozidla)	Počet vozidel u útvaru (jednotky) před zahájením boje	Ztráty za boje z toho				Bude opraveno vlastními prostředky				Zbývá k opravě			
		celkem	BO			SO	GO		nenávratné	BO	SO	GO	
			U_e	U_{BO}	U_{SO}		U_{GO}	U_n					
1	N	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
			$N \cdot K_e$	$U_e \cdot K_{BO}$	$U_e \cdot K_{SO}$	$U_e \cdot K_{GO}$	$U_e \cdot K_n$	+	+	+	$U_{BO}-O_{BO}$	$U_{SO}-O_{SO}$	$U_{GO}-O_{GO}$

Příklad stanovení koeficientu:

$K_e \dots 0,2$; $K_{BO} \dots 0,4$; $K_{SO} \dots 0,25$; $K_{GO} \dots 0,1$; $K_n \dots 0,25$ (ze sovětských pramenů).

Mimo to sama příprava mechanizace určitého úseku výpočetních prací přináší zpravidla:

a) formální a obsahovou úpravu podkladů;

b) odstranění duplicitního, případně vícenásobného získávání a zpracování údajů;

c) prověrku pracovní náplně jednotlivých pracovníků;

d) posouzení vhodnosti jednotlivých prací a účelnost získávání výsledků.

V tom se markantně projevuje racionalizační charakter mechanizace výpočetních prací prostředky střední výpočetní techniky.

Názory, že zavádění mechanizace výpočetních prací a tím i její účinnost je v době zavádění automatizace malá a je

tedy bezvýznamná, můžeme odmítnout z důvodů:

1. současný stav automatizace výpočetních prací a její trend ukazuje, že automatizace bude postupně zaváděna na nejvyšších stupních velení, kdežto na nižších stupních velení bude mechanizace trvale hlavním doplňujícím prostředkem řešení výpočetních prací;

2. i na stupních velení, kde bude automatizace výpočetních prací, bude existovat řada výpočetních úloh, které nebudou začleněny do automatizovaného systému, a tyto výpočetní úlohy bude třeba řešit mechanizačními prostředky;

3. pro automatizované systémy budou mechanizační prostředky prostředkem zabezpečení číselných údajů právě z nejnižších stupňů velení, kde nebude plná automatizace výpočetních prací.

operační průzkum

Úsilí o včasné postižení příprav protivníka a o jeho předstížení v činnosti charakterizuje minulost i současnost vojenství. Pochopení a znalost zámyslů protivníka, jeho techniky, způsobů vedení ozbrojeného zápasu a konkrétních objektů jsou předpokladem dosažení cílů ozbrojeného zápasu. Cílem článku je ukázat jaké jsou základní problémy jedné části zpravodajského systému — operačního průzkumu.

Definice operačního průzkumu nebyla dosud upřesněna. Není rovněž jeho ucelená teorie. Současný stav se vyznačuje různým stupněm rozpracování dílčích oblastí, stálou teoretickou (i praktickou) konfrontací stavu s potřebami současnosti a dalšího vývoje a postupným odstraňováním disproporcí mezi požadavky soudobé operace a boje a možnostmi jejich technické realizace. Pracovně je možné operační průzkum vymezit jako tu část souhrnu zpravodajského úsilí operačních svazů a svazků, jejímž základním cílem je včas odhalit možné napadení protivníka a jeho zámysl a v průběhu ozbrojeného střetnutí zjišťovat skutečnosti, které umožňují úspěšně vést operaci. Tyto úkoly plní především vševojskový, operační, agenturní, elektronický a vzdušný průzkum sil a speciálních druhů vojsk a služeb. Každý z nich má své místo a úlohu na příslušném organizačním stupni. Přes teoreticky oprávněnou snahu o jejich rozvnoměrné rozdělení na všech stupních, jsou v současné době v plné míře zastoupeny jen na frontu.

Kterí základní činitelé ovlivňují úlohu a místo operačního průzkumu jako celku a kteří naznačují jeho rozhodující vývojové tendence? V první řadě je to způsob jeho závislosti na charakteru soudobých operací, především na prostoru, ve kterém je dosahováno jejich cílů, dále pak na jejich trvání a tempu

vedení. Do popředí vystupuje jako samostatný činitel charakter protivníka — v současné době především stupeň jeho technické vybavenosti.

Trend vývoje soudobých operací, zejména ve srovnávání se zkušenostmi poslední velké války, ukazuje na absolutní růst prostoru. Zároveň dochází — to je poznatek teoretický, nicméně pravděpodobný — k relativně současnému vedení bojové činnosti do šířky i hloubky daného prostoru operace. Z hlediska operačního průzkumu vzniká nutnost obsáhnout a kontrolovat stále větší prostor a řešit úkoly současně na mnoha místech — jak v prostoru sražení, tak i v prostoru objektů, které rozhodují o sražení i o dalším průběhu operací. Tento požadavek kontroly stále se zvětšujícího prostoru a počtu objektů v něm vede k tendenci úměrně zvyšovat zpravodajské úsilí. To je v praxi realizováno zvyšováním počtů zpravodajských orgánů, popřípadě různými způsoby zvyšování intenzity jejich zasazení, především technickými.

Faktor technizace soudobých armád a růst ničivosti prostředků vedení ozbrojeného zápasu vede ke zkracování času potřebného k dosažení cílů operací, tedy ke zkracování jejich celkového **trvání**. To vede k nutnosti maximální zpravodajské připravenosti ještě před zahájením operací. Při jejich zahájení pak ukazuje nutnost koncentrovaně zasadit maximum průzkumných prostředků v nejkratším možném časovém úseku. Má-li být tedy zpravodajské zabezpečení soudobých operací ve vztahu k jejich trvání účinné, pak musí být druhy operačního průzkumu „zasazeny“ již v míru (operační, agenturní a elektronický průzkum). Zároveň je nutné mít dostatek vždy pohotových dalších prostředků, působících ihned se zahájením operací a schopných dát včas podklady k řešení hlavních palebných a úderných úkolů. Nereálné je proto uvažovat o jejich bytí i částečném mobilizačním rozvíjení.

Tempa soudobých operací jsou relativně vysoká a mají tendenci zvyšování. To vede operační průzkum k nutnosti vyrovnat se s problémem včas a prostorově dostatečně hluboko zajišťovat operace. V praxi to znamená mít časový a prostorový předstih ve vztahu k rozhodujícím objektům protivníka, úměrný očekávaným tempům. Jde tedy o orientaci na zvyšování specifické váhy moderních prostředků průzkumu, schopných toto řešit (vzdušných a elektronických) a o přezkoumání, zda tomuto požadavku vyhovují „klasické“ druhy a prostředky — dnešní málo pohyblivé orgány hloubkového průzkumu prvosledových svazků a svazů.

Technická vybavenost protivníka, jeho jednotlivých druhů ozbrojených sil, stále více předurčuje rozhodující vývojové tendence vlastního průzkumu. V konkrétním případě jde o protivníka moderně vyzbrojeného, v důsledku toho s vysokým stupněm pohotovosti, se schopnostmi manévru na válčišti a okamžité úderné reakce v libovolné hloubce. Tyto jeho silné stránky, podmíněné využitím posledních poznatků vědy a techniky, otevírají na druhé straně rozsáhlé pole působnosti vlastnímu průzkumu; komplikují dosavadní, ale otevírají i další možnosti. Vedou k nutnosti neustále zpravodajsky reagovat v mnoha měnících se oblastech (např. problém průzkumu vzdušného protivníka.) Samostatný vědeckotechnický problém vyvolává známý růst podílu elektronických prostředků protivníka, např. enormní zvýšení zdrojů na bojišti, využívání stále komplikovanějších provozů ve spojovacích soustavách při současném omezování klasických apod. Nezanedbatelnou stránkou je vliv zavádění, kvalitativně zcela nové techniky.

Tento stručný výčet závislosti a vývojových trendů vede k některým dílčím závěrům pro operační průzkum. Jeho vývoj bude zřejmě směřovat především

— k vyrovnání se se závěry, které vyplývají z měnících se základních kategorií soudobé operace — zřejmě směrem ke zvýšení pohyblivosti, samostatnosti a hloubkovému dosahu prostředků průzkumu a operačním i taktickým stupňů,

— rozhodujícímu zvýšení podílu vědy a soudobé techniky, především v elektronickém a vzdušném průzkumu,

— zdokonalení organizační struktury a systém řízení druhů průzkumu v zájmu jejich komplexního využití, které zaručí postižení rozhodujících stránek protivníka v nejkratším možném čase.

V souvislosti se současným stavem teorie a praxe výstavby zpravodajské oblasti vystupují do popředí především strukturální problémy, problémy hlavních druhů operačního průzkumu (vševojskového, elektronického, vzdušného) a samostatná problematika řízení operačního průzkumu.

STRUKTURÁLNÍ PROBLÉMY

Současnou etapu je možné charakterizovat jako období úsilí o vytvoření uceleného zpravodajského systému, vnitřně skloubeného, jednotně koncipovaného a zároveň respektujícího požadavek relativní autonomnosti jeho jednotlivých podsystémů. Tendenci k jednotnosti systému a k relativní autonomnosti podsystémů je třeba považovat za hlavní. Je v plném souladu se zákonitostmi a principy strukturální výstavby operačních svazků a svazů i s vedením operací a bojů. Hlavním požadavkem tohoto pojetí je, aby každý taktický a operační stupeň disponoval potřebnými prostředky k řešení úkolů daného stupně a aby jejich stav byl ekvivalentní dosaženému vývojovému stupni prostředků a techniky protivníka.

Z nejzávažnějších disproporcí nynějšího období je nutné uvést především nevybavenost taktického stupně důležitými druhy průzkumu (radiotechnickým a radioreléovým) stejně jako provizorium ostatních prostředků průzkumu (vzdušného). Podobný stav charakterizuje i armádní operační stupeň, který je z hlediska potřeb vedení soudobých operací stále více neúnosný. Z hlediska požadavku samostatnosti podsystému jde o nejslabší stupeň.

O relativně vyrovnané struktuře lze mluvit na stupni front, který charakterizují vědeckotechnické rozpornosti. V potřebné úplnosti je vybaven vševojskovými, agenturními, elektronickými, vzdušnými a ostatními prostředky průzkumu.

Vznik uvedených disproporcí ve struktuře je zákonitý. Odpovídá postupným změnám v technické vybavenosti a v charakteru činnosti protivníka a jeho pozemních a vzdušných objektů. Neodůvodněné je jen neúměrné zaostávání při řešení vznikajících strukturálních disproporcí, které vedou k prudkému zmenšování možnosti plnit cíle zpravodajského zabezpečení. Technicky vybavené armády rozpor cílevědomě odstraňují. Sovětská armáda po řadu let na operačním stupni prostředky elektronického průzkumu disponuje. Poměrně soudobě je vybaven i taktický stupeň.

Zvláště poučná je struktura prostředků průzkumu protivníka, kde může být příkladem:

— včlenění organického vzdušného průzkumu u mechanizované (tankové) divize západoněmecké armády (15 průzkumných vrtulníků a 5 průzkumných letounů),

— obdobné řešení u mechanizované (obrněné) divize americké armády (10 bezpilotních průzkumných letounů, 2 letouny infra a fotoprůzkumu a 2 letouny vzdušného radiolokačního průzkumu u divizního leteckého praporu a k tomu 13 průzkumných vrtulníků u průzkumného praporu obou divizí).

Jde jen o ilustraci úplnosti vybavení struktury jedním z druhů průzkumu. U ostatních není srovnání rovněž příznivé.

Problém další strukturální výstavby operačního průzkumu v podmínkách čsl. armády je teoreticky ujasněn. Je známé, které druhy průzkumných prostředků jsou na příslušných stupních nutné. Problém je však v tom, že není všeobecně přiznána absolutní podmíněnost úspěchu vševojskového boje a operace funkcí úplného zpravodajského (pod)systému — myslí se v praxi výstavby armády a přidělování lidských a materiálních zdrojů.

Další úvahy o optimálním řešení budou směřovat především k přednostní výstavbě úplného armádního operačního stupně a ke zdokonalení taktického stupně.

HLAVNÍ DRUHY OPERAČNÍHO PRŮZKUMU

Problematika **vševojskového průzkumu** je vlastní vševojskovým svazkům a svazům.¹⁾ Vševojskový průzkum je hlavním druhem průzkumu na těchto stupních a spolu se specializovanými průzkumy druhů vojsk a služeb tvoří ucelený zpravodajský podsystem. Umožňuje přímý a okamžitě zpravodajsky využitelný kontakt s rozhodujícími objekty protivníka již od počátku operací. Dává možnost především účinně řešit většinu úkolů palby a manévru v přehranických sraženích a ve střetných bojích prvních armádních operací. Ráz těchto sražení a bojů podmiňuje základní požadavky na vševojskový průzkum, které je možné shrnout takto:

- maximální pohyblivost,
- terénní nezávislost,
- soudobá technická vybavenost,
- přiměřená palebná síla pro případné použití v hloubce sestavy protivníka,
- spolehlivé spojení s řídicími orgány.

Příznačným rysem tohoto stupně je postupné pronikání různých technických prostředků (elektronických, vzdušných) do jeho struktury. Tento trend jej vede k jisté samostatnosti jak v boji, tak i ve zpravodajském zabezpečení mírových potřeb; to je poznaček posledního vývoje. V jeho rozhodné technizaci je třeba vidět hlavní rys dalšího vývoje. Jen tak může dosáhnout schopnosti účinně reagovat na prudký technický rozvoj protivníka (zejména v oblasti elektroniky), na charakter válčiště (problém dnešního neexistujícího vzdušného a nevyhovujícího pozemního dopravního prostředku) i na ostatní nové požadavky, např. spojení (problém dnešních již nevyhovujících rádiových stanic v systému průzkumu).

To jsou hlavní úkoly, které předurčují další vývoj, a na nich závisí řešení uvedených požadavků. Souběžně narůstá problém přípravy kádřů, schopných jednak připravit vojáka ke zvládnutí mnohotvárné techniky soustředěné již na stupni jednotky, jednak zabezpečit sladění úsilí různorodých prvků k dosažení optimálního zpravodajského efektu.

¹⁾ Struktura článku vede k obsahovému omezení pojmu. V jeho obsahu neuvažují o prostředcích elektronického a vzdušného průzkumu.

Účinným prostředkem vševojskového zpravodajského systému je **hloubkový průzkum**, prověřený minulými zkušenostmi, dosud méně závislý na technizaci, a proto relativně samostatný a stále účinný. Dosavadní úvahy o možném zvýšení jeho efektivity směřovaly především k dílčí technizaci, ke zkvalitnění smyslové informace a dálkového působení. Takto je možné hodnotit úsilí o zvýšení efektivity vnitřního spojení skupin, o jejich vybavení prostředky rádiového a radiotechnického průzkumu, prostředky detekce elektronických zařízení protivníka, systémy bezdrátového odpalování náloží na dálku, či o vybavení skupin prostředky pro vidění v noci.

Co se zdá být rozhodující? Jak správně perspektivně reagovat na prohlubující se nové rysy soudobých operací? Zvětšující se prostor zasazování skupin hloubkového průzkumu a vysoké manévrovací schopnosti nepřátelských objektů vytyčují především problém spolehlivé dopravy k objektu, dále problém zvýšení pohyblivosti na válčišti — a s tím spjatou problematiku celého systému hloubkového průzkumu.

Nedostatky v dopravních prostředcích jsou všeobecně známy. Svými parametry, především nedostatečným vybavením navigačními přístroji, nesplňují soudobé požadavky. Jde o to získat pro přepravu moderně vybavené letouny, v dostatečných počtech a na všech stupních, které disponují hloubkovým průzkumem — nejnaléhavěji na stupni vševojskové armády, kde se již o včlenění dopravních letounů i vrtulníků v bližší perspektivě uvažuje.

Stále obtížnější problém zjišťování pohyblivých objektů v rozsáhlém prostoru vede k úvaze o nutnosti přebudovat systém hloubkového průzkumu. Dnešní pojetí plánování a vedení průzkumu na předpokládané objekty se dostává do rozporu. Předně je málo pravděpodobné, že bude správně předběžně odhadnut možný prostor umístění objektu. Sledování pohyblivého objektu dnešním málo pohyblivým průzkumným prostředkem je dalším vážným nedostatkem, nehledě k relativně dlouhé době potřebné k nasazení prostředku po rozhodnutí. Progresivním řešením se zdá být vytváření prostorového systému — zasazení prostředků k souvislému pokrytí celého zájmového prostoru svazu či svazku. Výhoda systému je jednoznačná — plné pokrytí prostoru a tudíž i většiny možných objektů. Mezi jasně nevýhody patří především jeho citlivost při narušení systému, při vyřazení jednoho nebo několika prostředků.

Propočty ukazují, že účinné pokrytí zájmového prostoru frontu v hloubce 300—600 km vyžaduje asi 120 prostředků, vševojskové armády o hloubce 100—300 km asi 35 prostředků a svazků asi 14 prostředků. To vše za předpokladu opakovaného použití části prostředků a vyloučení až 50 % pasivních úseků v pásmu činnosti.

Hlavní předností tohoto způsobu použití prostředků hloubkového průzkumu by bylo spolehlivější zpravodajské pokrytí prostoru. Především by bylo dosaženo nezávislosti na denní době a povětrnostní situaci, což má zvláštní význam z hlediska potřeby doprovázet cíle vzdušným průzkumem, značně závislým na viditelnosti. Rozhodující předností by však byla schopnost systému účinně řešit uváděný rozpor mezi málo pohyblivými prostředky a volně operujícími objekty průzkumu.

*

Jednou z nejvýraznějších tendencí zpravodajské oblasti je stále se prohlubující orientace na **průzkum elektronických** (rádiových a radiotechnických) **prostředků protivníka**. Čísla ukazují, proč je tento zdroj tak důležitý. V sou-

časné době má nepřátelská divize až dva tisíce rádiových stanic ke spojení s podřízenými útvary a jednotkami, k navádění taktického letectva, k velení a řízení paleb raket a dělostřelectva. Dále asi 30 radioreléových stanic a do 100 radiolokátorů. Tato čísla rostou směrem nahoru geometrickou řadou (v pásmu frontu až 80 000 prostředků VKV!).

Jak operační, tak i taktické stupně vševojskových svazků a svazů jsou tedy nasyceny vysokými počty elektroniky nejrozličnějšího typu. Pozitivní stránkou z hlediska průzkumu je tedy tendence k narůstání absolutních počtů zdrojů. V opačném směru působí tendence k neustálému zdokonalování provozů, ve snaze utajit jejich obsah před protivníkem (technicky, organizačně). Ve srovnání s minulostí současný stav charakterizuje úbytek smyslové informace a nutnost orientace elektronického průzkumu na využívání technickoprovozních analýz spojovacích a naváděcích systémů, tedy na nepřímé získávání informací. Tradiční dělení a využití frekvenčních pásem mizí a automatizace velení s jejím požadavkem rychlého přenosu obrovského množství informací podmiňuje přechod do vyšších pásem. Tradiční druhy modulace přecházejí na nové (kódové, impulsní a fázové). Nové radiolokační provozy (metody monoimpulsní, impulsové komprese) vedou k obdobným závěrům v radiotechnickém průzkumu. Přitom i k urychlování integračních a systémových trendů v přínosových elektronických prostředcích.

Z hlediska těchto skutečností je tedy budoucnost elektronického průzkumu podmíněna především úspěšným řešením rozsáhlé vědeckotechnické problematiky. Omezení, která stojí v cestě, jsou mimořádná — především složitost a nákladnost (nelze uvažovat o řešení v rámci jednoho státu).

Současná praxe vojsk je poznamenána známými nedostatky na taktickém i operačním stupni (nepřesnost zaměřování, omezený rozsah odposlechu frekvenčních pásem a zejména nevybavenost k vedení průzkumu radiotechnických a radioreléových spojů). Dopravným jevem je nesterilnost dosahovaných výsledků u různých svazků, nutnost vynakládání mimořádného úsilí lidí a ne vždy plná důvěra velitelů a štábů k dosahovaným výsledkům. Vzhledem k vlivům, které znemožňují různě řešit současný stav, je možné v dohledné budoucnosti orientovat se jedině na pokračování a prohlubování dosavadního systému, tj. na průzkum klasických krátkovlnných a velmíkrátkovlnných provozů. To s vědomím, že na rozdíl od naší spojovací soustavy jsou tyto provozy pro protivníka jen zdrojem záložního a tedy zpravodajsky, zejména v období narůstání nebezpečí, málo cenným.

Jde tedy o jednu z oblastí, nejvíce poznamenanou zaostáváním naší vědeckotechnické základny, která vyžaduje různá řešení — v nejbližší perspektivě opatření k získání možnosti vedení průzkumu již známých provozů, zejména radioreléových. Další perspektiva je podmíněna schopností soustředit značné vědeckovýzkumné kapacity k řešení úkolů typu základního výzkumu. Bez těsné mezinárodní součinnosti je řešení nemyslitelné.

*

Rychlost, manévrovací schopnost, přiměřená reakce jednotlivce na okamžitou situaci — tyto a ostatní vlastnosti předurčují významnou úlohu **vzdušného průzkumu**, žádným jiným prostředkem dosud nenahraditelného. Má své pevné místo na taktické i operační úrovni. Ráz soudobé operace vede k dalšímu posilování jeho významu. Složitější a hlubší úkoly vyžadují stále vyšší úro-

veň jeho technického vybavení. Na pořad dne se dostává zdokonalení průzkumného letounu jako uzavřeného technického systému s příslušným rádiovým, radiotechnickým a orientačním vybavením. Uplatňování požadavků na bezpilotní prostředky vzdušného průzkumu je jen dokladem perspektivnosti tohoto průzkumu.

Současný stav, poznamenaný nízkým stupněm technického vybavení letounů (pouze s taktickým a nedostatečným doletem i minimálními počty) neodpovídá důležitosti poslání vzdušného průzkumu. V rozporu je i systém spojení a spolehlivý přenos informací ze všech letových výšek.

Cílevědomý přístup k řešení slabých míst je současně i programem další výstavby průzkumného letectva. Je bezpodmínečně nutné mít taktické průzkumné letectvo, které může působit ve dne i v noci, do hloubky 300 i více km, s rychlostí kolem M-1, a přiměřeným dostupem (15 000 a více km) a přitom méně závislé na letištních podmínkách. Je nutné zabezpečit i výstavbu průzkumného letectva operačního určení, s nadzvukovou technikou a doletem 800—1000 km. Jedině tehdy bude možné hovořit o spolehlivé kontrole rozhodujících prvků sestavy protistojících operačních svazů a využít možnosti, které skýtají soudobé palebné prostředky.

S perspektivou optimalizace vzdušného průzkumu souvisí i požadavek výstavby racionálního systému řízení dnešního průzkumného letectva. Požadavek na zpravodajské zabezpečení zejména rozhodujících fází operace (hromadný úder) a snaha po ekonomii prostředků v centralizovaném systému řízení průzkumu vylučují v dalším dnešní způsob rozdělování úsilí a dokonce i prostředků pro vševojskové potřeby a pro potřeby druhů vojsk — letectvo a raketové vojsko.

Problém vzdušného průzkumu je tedy v jeho technizaci, v kvantitativním růstu a v racionalizaci systému řízení dnešních prostředků.

ŘÍZENÍ OPERAČNÍHO PRŮZKUMU

Charakter chování objektů průzkumu na bojišti a požadavek maximální věrohodnosti zpráv vylučují jednostrannou, dílčí informaci. Jde o to získat optimální množství spolehlivých údajů v nejkratší době. Tomuto požadavku nevyhovují možnosti jednotlivých prostředků a oddělených podsystémů průzkumu. Do popředí vystupují požadavky na komplexní využití a centralizované řízení všech prostředků operačního průzkumu a snaha řešit s tím spojené teoretické a praktické problémy.

Komplexní použití prostředků, typické pro činnost zpravodajských orgánů, charakterizuje snaha o využití všech prostředků v jejich nejúčelnější kombinaci. Jde tedy o vybudování uceleného zpravodajského systému, zbaveného nedostatku sledování dílčích zájmů jednotlivých druhů vojsk a služeb.

Požadavek centralizace řízení není totožný se snahou „centrálně řídit“ všechny prostředky druhů vojsk. Jde o to podřídit individuální použití jednotlivých druhů průzkumu (např. průzkumné letectvo) všeobecnému zámyslu zpravodajského zabezpečení operace při plném respektování specifických potřeb vojsk a služeb.

Plné uplatnění výhod těchto prostředků závisí na příslušných organizačních předpokladech. Jejich výrazem je „zpravodajské středisko“, jako místo centrálního řízení průzkumu, opracování a třídění zpráv. Jeho existence na taktickém stupni se již osvědčila. Budování na stupni armády je otázkou bližší

perspektivy, stejně jako zřízení na obou stupních již v míru. Jsou podmíněny i zámyslem uplatnění automatizačních a mechanizačních procesů ve zpravodajství.

Současný stav, charakterizovaný pokusy o racionalizaci procesů řízení, je s uváděnými požadavky ve značném rozporu. Složitě součinnostní vztahy existují mezi zpravodajskými orgány a mezi orgány průzkumu druhů vojsk. Tok informací není centralizován. Jsou rozporná hlediska na použití vzdušného průzkumu pro potřeby raketových vojsk a letectva, dochází k duplicitnímu a iracionálnímu použití. Nejsou všeobecně přiznány praktické důsledky z teoretického řešení problému průzkumu „objektu“ a „cíle“, zejména co do odpovědnosti mezi zpravodajskými náčelníky a funkcionáři raketových vojsk. Částečný rozbor potřeb zpravodajského zabezpečení soudobé operace ukazuje tedy na jejich ohrožení i v důsledku nesprávnosti ve fungování řídicího systému.

Teoreticky existují dvě východiska.

Za prvé, vybavit každý druh vojska dostatečným množstvím prostředků průzkumu ke krytí všech specifických potřeb; to je nemožné.

Za druhé, jediné možné (z hlediska operačních potřeb i ekonomických důvodů), revidovat systém řízení a využít dnešních omezených prostředků, vybudovat jej důsledně na uvedených principech komplexnosti a centralizace. Do systému včlenit kromě podsystemu pozemních vojsk i podsystem průzkumu letectva a protivzdušné obrany. V souvislosti s tím je naléhavé vyřešit postavení a pravomoc zpravodajských orgánů svazů a svazků a organizační struktury zpravodajských oddělení, stejně tak dořešit další dílčí problémy řízení, jako např. řízení zpravodajského zabezpečení paleb raketového vojska, automobilu jednotlivých stupňů atd.

ZÁVĚRY

1. Úlohu a místo operačního průzkumu podmiňují charakter a požadavky soudobých operací.

Rozhodující vliv na utváření tendencí rozvoje operačního průzkumu mají změny prostoru, trvání a tempo vedení operací, jakož i technické vybavení protivníka.

Úměrně se zvětšováním prostoru vedení operací rostou i požadavky na kvantitativní změny v jejich zpravodajském zabezpečení.

Tendence ke zkracování operací vede k nutnosti řešit maximum zpravodajského zabezpečení v nejkratším čase a podtrhuje nutnost vynaložit značné zpravodajské úsilí ještě před zahájením konfliktu.

Zvyšující se tempa operací vedou k požadavku existence ekvivalentních prostředků průzkumu a k preferenci progresivních druhů průzkumu (především vzdušného a elektronického).

2. Současnou etapu charakterizuje úsilí o optimální strukturální uspořádání operačního průzkumu. Rozbor současného stavu ukazuje vážné disproporce na taktickém a zejména na armádním operačním stupni.

Vševojskový průzkum je rovněž poznamenán prudkým vědeckotechnickým rozvojem, který se jeví jako proces vedoucí k jeho stále složitější struktuře. Specifické otázky technizace a optimalizace koncepčního pojetí výstavby a řízení stojí před hloubkovým průzkumem.

Dochází k neustálému prohlubování orientace zpravodajského úsilí na elektronický průzkum, kde je nejvíce pocíťováno zaostávání — v konfrontaci se

stavem vědeckotechnického pokroku protivníka. Rozvoj, nezbytně podmíněný těsnou mezinárodní součinností, tvoří prvořadou podmínku budoucí bojeschopnosti armády.

Charakter soudobého boje a chování objektů průzkumu na bojišti podtrhují významnou úlohu vzdušného průzkumu na bojišti. Z jeho problematiky vystupuje do popředí požadavek modernizace a podstatného početního zvýšení prostředků. Jde o optimalizaci systému řízení a využití dnešního průzkumného letectva v zájmu rozhodujících úkolů.

Snaha o získání optimálního množství údajů o protivníkovi v nejkratší době vyvolává požadavek komplexně využít všechny prostředky operačního průzkumu a požadavek jejich centrálního řízení. Tyto požadavky zpravodajských orgánů svazků a svazů nejsou v rozporu se specifickými potřebami průzkumných orgánů druhů vojsk a služeb. Z hlediska snahy o optimální využití všech omezených prostředků soudobých armád jde o požadavek zcela odůvodněný.

3. Ze současného stavu operačního průzkumu, zejména ve srovnání s jeho perspektivními úkoly, vyplývá závěr o jeho celkovém zaostávání za potřebami soudobé operace. Dochází k zjevnému nepoměru mezi možnostmi soudobých palebných prostředků a manévrovacími schopnostmi vojsk a mezi možnostmi jejich zpravodajského zabezpečení. Cílem je v nejkratší době vytvořit praktické i teoretické předpoklady k vyřešení současných a k řešení perspektivních úkolů operačního průzkumu. V praxi současné etapy výstavby armády to znamená řešit nutné preference zejména ve prospěch vzdušného a elektronického průzkumu. Z hlediska vzdálenějších potřeb armády to znamená včas teoreticky vyřešit a koncepčně vymezit mezi jiným problémy základních strukturálních změn a tendencí operačního průzkumu, problém řízení operačního průzkumu a vědeckotechnickou problematiku elektronického průzkumu.

PROTITANKOVÁ OBRANA A KALKULACE

Rozhodovat se na základě podrobných propočtů, to je požadavek, proklamovaný v posledním období téměř při všech zaměstnáních velitelů a štábů. Jeho smysl tkví především v tom, abychom skoncovali s nezdravou rutinní činností a neuváženou praxí, které v současných podmínkách velení vojskům a složitých podmínkách bojové činnosti, ovlivněných využitím nejsložitějších druhů bojové techniky a ovlivňujících i psychiku vojáků a velitelů, nejsou dostačujícím podkladem k rozhodování velitelů většiny stupňů. Spolu s chápáním nutnosti studia některých otázek teorie řízení zvyšuje se proto tlak na používání propočtů, zvyšujících realnost přijímaných rozhodnutí. Do jaké míry se toto daří, chci ve svém příspěvku ukázat na řešení protitankové obrany na stupni divize a pokusit se nastínit i způsob, kterým by bylo možné tyto otázky podrobněji propracovat.

Protitankovost jako jeden z rozhodujících požadavků, kladených na obranu jako celek, má především v současných podmínkách vedení bojové činnosti nebyvalý význam. Použití zbraní hromadného ničení vytváří nejen podmínky, ale přímo si vynucuje používat tankové a mechanizované části, schopné plně využít účinky ZHN a poskytovat i potřebnou ochranu vojskům před druhotnými činiteli, především před jejich radioaktivním zamořením. Současně je mnohonásobně zvyšována průchodnost narušeným terénem, zvyšuje se tempo bojové činnosti a ovlivněna je i celá řada dalších známých faktorů.

Ve štábu divize, především pak motostřelecké, která má z hlediska svých možností k těmto problémům mnohem blíže než tanková, se otázkou protitankové obrany zabývá jak operační oddělení, tak i oddělení dělostřelectva, aby jako výsledek své činnosti dala veliteli divize potřebné podklady k jeho rozhodnutí. Princip dosavadní činnosti spočívá v tom, že uvažujeme

a) z hlediska nepřítele – síly a prostředky, především pak tanky a obrněné transportéry, které může na řešeném směru bojové činnosti zasadit,

b) z hlediska vlastních vojsk – síly a prostředky, především protitankové zbraně a tanky, které můžeme použít ke zničení hlavních sil a prostředků nepřítele.

Přitom zkoumáme vliv zbraní hromadného ničení, použitých jak útočníkem, tak obráncem, především pak jejich účinek na uvažované síly a prostředky a to jak na jejich bojeschopnost, tak i na změnu jejich početních stavů. Z hlediska útočníka předpokládáme mj. především převahu letectva a dělostřelectva, které by tak umlčely dělostřelectvo a PT prostředky obránce a vytvořily podmínky k účinnému zásahu tankových a mechanizovaných částí útočníka. U bránících se jednotek naopak uvažujeme možnost zvýšení jejich odolnosti a bojeschopnosti, především vhodným využíváním terénu, ženijní úpravou palebných stanovišť zbraní, položením PT minových polí, vytvořením zátarasů všeho druhu i účinností přehradných paleb dělostřelectva nepřímé střelby. Velkou pozornost věnujeme součinnosti druhů vojsk, zvláště PTZ, POZ a tankových jednotek, popřípadě i využití prostředků chemických jednotek.

Všechna tato hlediska jsou při řešení protitankové obrany velmi důležitá, avšak z hlediska požadovaných zdůvodňujících propočtů jen velmi těžko postižitelná. Stále zde totiž zůstává subjektivní přístup velitele a jeho osobních vztahů k uvedeným kritériím, stále zůstává možnost i ovlivnění jeho rozhodnutí tzv. „osobním filtrem“ příslušníků oddělení, kteří se podílejí na řešení těchto otázek.

V současné době užívané matematické vyjádření otázek protitankové obrany je v podstatě dvojího druhu a to

- a) poměrem sil
- b) hustotou prostředků

Ani jedno z těchto vyjádření není však plně dostačující a umožňuje řadu úvah a uplatňování osobních názorů. Jediným, matematicky vyjadřitelným kritériem – řečeno slovy matematických metod plánování „kritériální funkcí“ – je totiž jen zjišťování celkových počtů jednotlivých druhů PT prostředků a tanků bránících se vlastních jednotek a počtů těchto prostředků, zvláště však tanků a obrněných transportérů útočícího nepřítele, které se na uvažovaném směru útoku či v řešeném pásmu obrany střetnou. Už při řešení těchto počtů dochází k nesrovnalostem, způsobeným neujasněním síl a hloubky sil a prostředků, které je nutné do celkových počtů zahrnovat. Jsou rozpory v tom, zda brát pouze prostředky prvosledových praporů či pluků, druhých sledů a záloh bránící se divize nebo její části, zda uvažovat u nepřítele síly a prostředky prvního sledu či sledů dalších nebo všechny a můžeme-li tak definovat „těžké prostředky“, tj. nejen tanky a OT, ale i PT prostředky ostatní. Nejednotný je dosud názor, při jakém procentu zničení sil a prostředků upustí nepřítel od útočných zámyslů, nebo jak vysoká záloha vlastních prostředků, převyšující prostředky nepřítele, je dostačující k úspěšnému vedení bojové činnosti. A tak zpravidla přijaté početní závěry, vyjadřující poměry sil nebo hustotu prostředků, jsou plně ovlivněny osobními názory zpracovatele, které se ne vždy ztotožňují s názory velitele. Z toho pak vznikají i nejasnosti, v čem vyjadřovat výsledný poměr sil, ovlivněný již „tradičními“ názory, zda máme uvažovat ve výsledném poměru sil pouze všechny vlastní PT prostředky a tanky k tankům útočícího nepřítele, nebo vytvářet tento poměr bez uvažování vlastních ručních PT prostředků, tj. pancéřovek bránících se jednotek. Značnou rozmanitostí současných PT prostředků, vyjádřenou užívanými RPG 7 a palubními zbraněmi OT až po zavedené PTRS a tanky, je uváděn v pochybnost i požadovaný „tradiční“ poměr sil. Druhým uvažovaným kritériem bývá vyjádření hustot PT prostředků a tanků bránících se vlastních jednotek a hustot tanků a ostatních sil a prostředků útočícího nepřítele. I zde zůstává tatáž mnohavarientnost vyjádření, částečně rozvedená při úvaze vyjádření poměru sil. Rozhodující je pak funkční postavení ve-

litele a jím přijímaná rozhodnutí, která pak ne vždy odrážejí skutečný stav, modelovaný matematickým vyjádřením.

Vzhledem k těmto mnohavaríantním požadavkům, zda vyjadřovat poměr sil či hustoty tím nebo oním způsobem, používá operační oddělení i oddělení dělostřelectva divize formulář, jehož možný obsah je uveden na obr. 1.

Ve volných rubrikách před sloupcem „počet“ rozvíjíme zpravidla uvažované jednotky a části vlastních vojsk v obraně i útočících vojsk nepřítele a poměr sil vyjadřujeme v pravé části formuláře. Kromě toho je ve spodní části uvedena i hustota sil a prostředků na uvažovaném směru.

KALKULACE POMĚRU SIL

OBZ 1

vlastní		nepřítel		poměr sil	
		počet		počet	
dělostř.					
PT prostředky, tanky	ruční PT				
	PTŘS				
	PTK, BzK				
	celkem				
	PTZ				
	celkem				
	tanky				
	celkem				
	obr. cíle				
	celkem				

HUSTOTA PT PROSTŘEDKŮ A TANKŮ

směr	šířka / km /	
vlastní	PT prostř. / km	tanky / km
	nepřítel	

Využití těchto matematických úkonů ke zdůvodnění přijímaného rozhodnutí velitelem divize je víc než „diskutabilní“ a ve vojscích těžko řešitelné. Chybějí totiž vědecky zdůvodněné podklady, které by umožnily používat některou z matematických metod nebo úkonů, které nejen svým rozsahem, ale i časovou náročností by byly pro stupeň štábu divize vhodné. Tím bychom mohli předejít i těm často trapným situacím, kdy při řešení konkrétních případů např. „na zesílení vlastní prapor v obraně útočí do 50 tanků nepřítele – navrhněte, jaké síly, prostředky a jednotky je nutné zasadit k jejich zastavení“ – mají příslušníci oddělení navrhnout opatření bez nejnutnějších kalkulací, tj. jen na podkladě svých vlastních představ.

Dílčím krokem ke zvýšení reálnosti propočtů a zdůvodnění přijímaných rozhodnutí jsou dnes užívané koeficienty účinnosti PT prostředků, vyjádřených v tabulce 1.

Tabulka 1

PT prostředek	Pravděpodobnost zničení tanku jednou zbraní			
	ruční PT	PTRS	PTK, BzK	tank
v obraně – stanoviště vybudováno	0,5	3	1,5—2	1,5—2
v útoku – stanoviště nevybudováno	0,3	1,5—2	0,5—1	0,5—1

I když plně nezahrnují a nevyjadřují účinnost všech užívaných PT prostředků a zbraní, jako např. 100 mm shd a všech prostředků a zbraní nepřítele, můžeme pomocí nich zvýšit hodnotu propočtů a tím i zdůvodnit přijímaná rozhodnutí v otázkách protivýsadkové obrany. Stejným nedostatkem je i neznalost účinnosti zaváděných palubních zbraní obrněných transportérů.

Jedním ze způsobů „rozhodování se v otázkách protitankové obrany na základě reálných propočtů“ je uvědomit si možnost, že účinnost uvedených prostředků můžeme obecně vyjádřit řádkovým vektorem

$$[a_1, a_2, a_3, a_4],$$

při čemž a_1 vyjadřuje ve shodě s tabulkou koeficient účinnosti ruční zbraně,
 a_2 koeficient účinnosti jedné PTRS,
 a_3 PTK nebo BzK atd.

Užijeme-li naproti tomu k vyjádření počtů prostředků sloupcový vektor

$$\begin{bmatrix} b_1 \\ b_2 \\ b_3 \\ b_4 \end{bmatrix} \quad \text{v němž } b_1 \text{ udává počet zasazených ručních PT zbraní,} \\ b_2 \text{ počet protitankových řízených střel, } b_3 \text{ počet PTK a} \\ \text{BzK atd.,}$$

můžeme celkovou účinnost v daném druhu bojové činnosti, tj. za daných podmínek vybudování palebných stanovišť zbraní a prostředků, vypočítat obecně jako součin obou vektorů a to:

$$[a_1, a_2, a_3, a_4] \cdot \begin{bmatrix} b_1 \\ b_2 \\ b_3 \\ b_4 \end{bmatrix} = a_1 b_1 + a_2 b_2 + a_3 b_3 + a_4 b_4 = \sum a_n b_n$$

Rozsah koeficientů účinnosti, především pak dvě mezní hodnoty (např. tank v obraně 1,5—2) značně ztěžují kalkulace. Proto je vhodné určit jakýsi střední údaj, čímž hodnoty tabulky jsou podle tabulky 2.

Tabulka 2

PT prostředek	Ruční PT PT na OT	PTRS	PTK, BzK	Tank, shd
v obraně	0,5	3	1,75	1,75
v útoku	0,3	1,75	0,75	0,75

Tyto údaje ke zjednodušení výpočtů, které z hlediska času je nezbytné, můžeme používat i k posuzování účinnosti odpovídajících PT prostředků a zbraní nepřítele, takže např.

– účinnost vlastní baterie PTRS na vybudované čáře rozvinutí je

$$6 \cdot 3 = 18 \text{ (rozuměj tanků nepřítele),}$$

– účinnost PT roty mechanizované brigády „N“ (5 ks PTRS, 13 sh 90 mm) na čáře rozvinutí z chodu je

$$5 \cdot 1,75 + 13 \cdot 0,75 = 18,5.$$

Vyjádříme-li účinnost PT obrany vlastního motostřeleckého praporu, zesíleného tankovou rotou a četou PTRS, ve vybudované obraně, vycházíme z těchto počtů zbraní:

$$\begin{bmatrix} 27 \\ 3 \\ 2 \\ 10 \end{bmatrix} \begin{array}{l} \text{počet RPG 7} \\ \text{počet zařízení PTRS} \\ \text{počet BzK} \\ \text{počet tanků,} \end{array}$$

což při výpočtu bojové hodnoty představuje

$$[0,5; 3; 1,75; 1,75] \cdot \begin{bmatrix} 27 \\ 3 \\ 2 \\ 10 \end{bmatrix} = 27 \cdot 0,5 + 3 \cdot 3 + 2 \cdot 1,75 + 10 \cdot 1,75 = 43,5$$

Uvážíme-li v případě nutnosti zásah prostředky motostřeleckého pluku, např. baterii shd, četou PTRS a další tankovou rotou, zvýší se bojová hodnota o

$$[0,5; 3; 1,75; 1,75] \cdot \begin{bmatrix} 0 \\ 3 \\ 6 \\ 10 \end{bmatrix} = 37,0,$$

takže celková hodnota zasazených PT prostředků je 80,5.

Tato bojová hodnota z hlediska ničení tanků nepřítele je dosažena za použití celkem 61 kusů PT zbraní a tanků, což představuje průměrný koeficient účinnosti jedné PT zbraně nebo tanku

$$80,5 : 61 = 1,3$$

Podle těchto kalkulací můžeme pro vlastní jednotky v obraně při 100% počtech zbraní vypočítat účinnost všech PT prostředků a zbraní předem a tyto hodnoty pak plně využívat v dalších kalkulacích PT obrany.

Tak např.: – pro motostřeleckou rotu je dána hodnotou $0,5 \cdot 9 = 4,5$

(0,5 je koeficient účinnosti jedné PT zbraně RPG 7, 9 je počet kusů zbraní v rotě),

– pro motostřelecký prapor se rovná hodnotě součinů vektorů

$$[0,5; 3; 1,75; 1,75] \cdot \begin{bmatrix} 27 \\ 0 \\ 2 \\ 0 \end{bmatrix} = 17$$

K urychlení výpočetních úkonů je výhodné obdobným způsobem určit i průměrný koeficient jedné PT zbraně nebo tanků v útoku, tj. za podmínek, že palebné stanoviště není ženiijně vybudováno. Jako průměrný koeficient jedné PT zbraně nebo tanku vzal jsem hodnotu 0,75.

Účinnost nejdůležitějších organických jednotek vlastních i nepřátelských v obraně i v útoku je vyjádřena v dílčích údajích obr. 3. Při tom uvažujeme zpravidla jen ty PT prostředky a tanky, které se bezprostředně zúčastní bojové činnosti, tj. tedy bez těch, které jsou předurčeny k ochraně týlu a velitelských stanovišť, rozmisťovaných zpravidla v prostorech tankům nedostupným. Tak např. pro vlastní motostřelecký pluk v obraně je bojová hodnota určena součinem vektorů

$$[0,5; 3; 1,75; 1,75] \cdot \begin{bmatrix} 27 \\ 6 \\ 6 \\ 36 \end{bmatrix} = 105,0,$$

i, když skutečné počty PT prostředků a tanků jsou odlišné.

K názornému pochopení výpočetního způsobu řešení protitankové obrany slouží obr. 2. Při tom vycházíme z předpokladu, že účinnost vlastní palby dělostřelectva nepřímé střelby, u níž se v praxi počítá způsobení asi 3—5 % ztrát tanků nepřítele a vlastních zátarasů a PT minových polí, způsobujících ztráty do 10 % tanků nepřítele, je vyrovnána převahou dělostřelectva útočícího nepřítele, která při útoku bude téměř vždy pravidlem. A právě palba tohoto dělostřelectva nepřítele bude mj. soustředěna na ničení a umlčování vlastních PT prostředků a tanků.

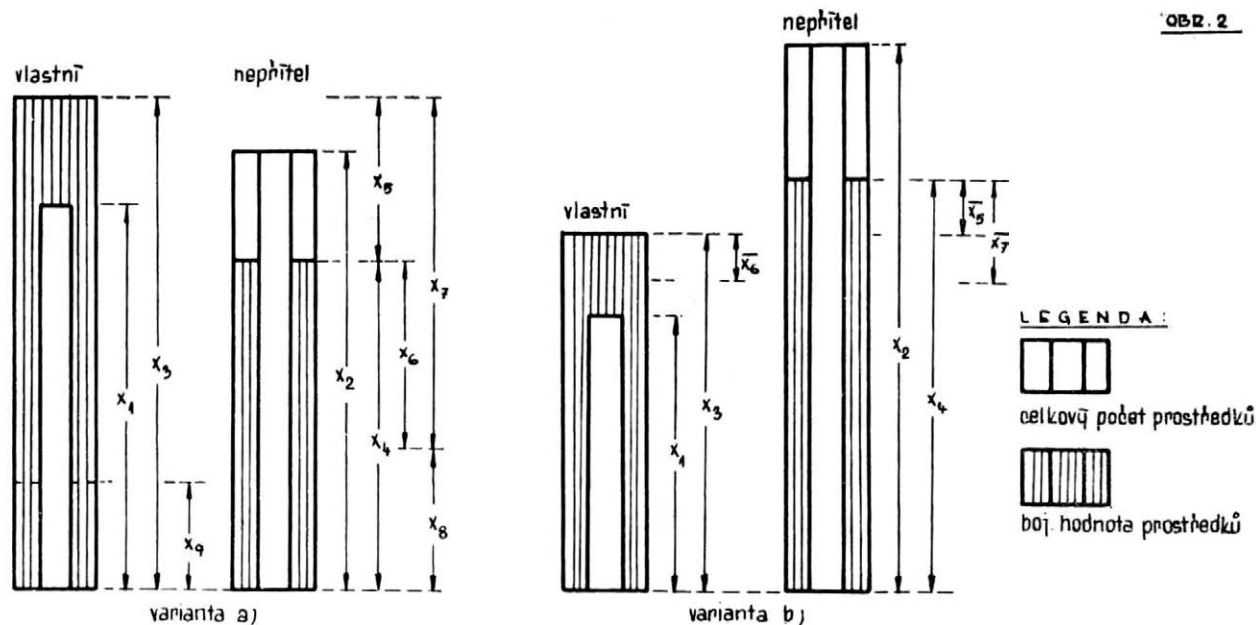
Příklad na obr. 2 předpokládá dvě možné varianty a to:

- a) převyšuje-li účinnost vlastních PT prostředků a tanků v obraně účinnost PT prostředků a tanků nepřítele,
- b) je-li zřejmá převaha útočících sil nepřítele.

- Z těchto variant početních úkonů, rozvedených dále ve formuláři vyplývá
- ve variantě a) jaké ztráty způsobí pravděpodobně nepřítel vlastním bránícím se jednotkám
 - ve variantě b) jaké nejnútnejší jednotky nebo jaký nezbytný počet těch kterých druhů PT prostředků a tanků musí bránící se vlastní vojska ještě zasadit, aby byla vyrovnána převaha sil nepřítele a zastaven tak jeho útok.

Varianta a):

Počet vlastních sil (PT prostředků a tanků), označený hodnotou x_1 , představuje po propočtu příslušných součinů hodnot vektorů veličinu x_3 , vyjadřující bojovou hodnotu vlastních sil. Ze schématu je zřejmé, že hodnota x_3 převyšuje, v krajním případě by se mohla rovnat veličině x_4 , odpovídající velikosti bojové hodnoty sil a prostředků nepřítele. Síly a prostředky vlastních bránících se jednotek jsou teoreticky tedy s to zničit všechny síly a prostředky útočících částí nepřítele. V celém průběhu bojového střetnutí je nutné plně docenit značnou dynamiku boje, kdy jedna i druhá strana nepřetržitě ničí síly a prostředky protivníka. Významnou složkou je na schématu vyznačená hodnota x_5 , vyjadřující přebývací kapacitu vlastních prostředků; o ní by bylo možné uvažovat o možném sní-

x_1 počet vlastních prostředků
 x_2 počet prostředků nepřítele
 x_3 boj hodnota vlast. prostřed.
 x_4 boj hodnota prostřed. nepřítele
 x_5 přebývajících kapacita vlast.
 x_6 hodnota účinku přebývajících kapacit vlast. prostřed. na nepř.

x_7 celk. převaha vlast. prostřed.
 x_8 velikost ztrát vlast. boj. hodn.
 x_9 velikost ztrát vlast. prostřed.

$\bar{x}_5$ chybějících boj. kapacita vlast. prostředků
 $\bar{x}_6$ hodnota účinku přebývajících kapacit nepřítele
 $\bar{x}_7$ celk. nedostatek kapacit vlastních prostředků

žení bojové hodnoty nepřítele. Avšak nejen to. Průměrná účinnost sil a prostředků bránících se vlastních jednotek, jak jsem již uvedl, je 1,3, zatím co jí odpovídající hodnota útočících vojsk nepřítele je pouze 0,75. Proto bude účelné, abychom k vyjádření této disproporce zjistili poměr těchto průměrných účinností a to

$$1,3 : 0,75 = 1,7$$

a jím vynásobili hodnotu x_5 , čímž výsledná hodnota x_6 bude vyjadřovat hodnotu účinku přebývajících kapacity vlastních prostředků na nepřítele. Hodnota x_8 značí pak velikost ztrát bojové hodnoty vlastních vojsk, způsobenou útočícím nepřítelem v průběhu boje. Jejím vydělením koeficientem průměrné účinnosti (1,3) získáme hodnotu x_9 , tj. velikost ztrát vlastních sil a prostředků, kterou již velmi lehce můžeme převést na zjištění celkového procenta ztrát.

Rozvedenou analýzu vzájemného střetnutí můžeme vyjádřit:

$$x_5 = x_3 - x_4$$

$$x_6 = 1,7 \cdot x_5$$

$$x_7 = x_5 + x_6$$

$$x_8 = x_4 - x_6$$

$$x_9 = x_8 : 1,3$$

$$\text{předpokládané \% vlastních ztrát} = x_9 : \frac{\text{celk. počet vlast. sil a prostř.}}{100}.$$

V praxi se může vyskytnout i méně obvyklý případ, kdy hodnota x_5 , vynásobená koeficientem 1,7, ve svém výsledku překročí hodnotu x_4 . K tomuto extrému dojde v případech, kdy bojová hodnota útočícího nepřítele nepřekročí asi 2/3 bojové hodnoty sil obránce. To svědčí o tom, že bojová hodnota sil útočníka oproti bojové hodnotě obránce je minimální a že tedy můžeme předpokládat zničení sil útočníka, při čemž obránce neutrpí žádné nebo jen minimální, zanedbatelné ztráty.

Varianta b):

Bojová hodnota sil a prostředků útočícího nepřítele (x_4) převyšuje bojovou hodnotu bránících se vojsk vlastních (x_3). Je tedy zřejmé, že teoretické předpoklady úspěchu jsou na straně nepřítele. K vyrovnání sil musí proto bránící se jednotky zasadit další prostředky, vyjádřené hodnotou x_5 . I v tomto případě však musíme uvažovat vliv dynamiky boje na postupné ničení sil a prostředků na obou stranách, při čemž poměr průměrných účinností bude

$$0,75 : 1,3 = 0,58$$

Zjištěnou hodnotu x_5 je proto nutné násobit koeficientem 0,58, čímž získaná veličina x_6 vyjadřuje hodnotu účinku přebývajících kapacity nepřítele na vlastní síly a prostředky. Celkový nedostatek kapacity vlastních prostředků, označený x_7 , je pak vyjádřen součtem hodnot x_5 a x_6 .

Vydělením této hodnoty průměrným koeficientem bojové hodnoty bránících se vlastních vojsk, která opírají svoji obranu o ženijně upravená palebná stanoviště zbraní, tj. hodnotou 1,3, získáme pak minimální počet prostředků, který je nutné zasadit k vyrovnání sil za předpokladu, že jsou pro ně ženijně vybudována palebná stanoviště. Dělíme-li hodnotu x_7 koeficientem 0,75, získáme tentýž údaj

za předpokladu, že palebné prostředky nebudou zasazeny do vybudovaných stanovišť.

Chceme-li znát, jakou vlastní jednotku k zastavení útočících sil nepřítele musíme zasadit, vyhledáme v přehledu bojových hodnot v tabulce 3 ve vlastních jednotkách a útvarech odpovídající součást. Při tom je nutné uvážit, budou-li její prostředky zasazeny do palebných stanovišť ženijně vybudovaných nebo zaujatých z chodu.

Vrátíme-li se ještě k hodnotě x_7 , můžeme početními operacemi s vektory zjistit nutné počty PT prostředků a tanků podle jejich druhů, tj. vzhledem k jejich účinnosti, a to opět u obou uvažovaných případů ženijních úprav palebných stanovišť zasazovaných zbraní.

Algebraické vyjádření je ve variantě b) určeno:

$$\bar{x}_5 = x_4 - x_3$$

$$\bar{x}_6 = 0,58 \cdot x_5$$

$$\bar{x}_7 = x_5 + x_6$$

$$\bar{x}_7 : 1,3 = \text{minimálně nutný počet prostředků k vyrovnaní převahy útočníka, jsou-li pal. stanoviště ženijně vybudována}$$

$$\bar{x}_7 : 0,75 = \text{minimálně nutný počet prostředků k vyrovnaní převahy útočníka, nejsou-li palebná stanoviště ženijně vybudována.}$$

Tento výpočetní postup je jeden z možných, jímž můžeme zvýšit účinnost propočtů jako nezbytných předpokladů reálných rozhodnutí, a to především v těch případech, kdy převaha sil a prostředků vlastních jednotek ve srovnání s bojovou hodnotou nepřítele je zanedbatelná anebo kdy vlastní síly a prostředky jsou k odražení útoku nepřítele nedostačující. V uvažovaných počtech zbraní nejsou zahrnuty palebné prostředky zavedených obrněných transportérů, a to jak u vlastních jednotek, tak u nepřítele. Je tomu tak proto, že především u vlastních OT nejsou tyto počty dosud stále a že neznám koeficient jejich účinnosti.

K rychlým početním úkonům není třeba zvláštních prostředků, i když použití pouhého kalkulačního stroje práci nejen usnadní, nýbrž i podstatně urychlí při snížení počtu možných chyb. Důležitou podmínkou rychlé práce je především příprava vhodného výpočetního formuláře, uvádějícího chronologicky nejen potřebné údaje, ale i výpočetní postup obou rozváděných variant. Možný vzor je uveden na obr. 3.

V přehledu bojových hodnot v horní části formuláře, jsou uvedeny přehledy jak počtů PT prostředků a tanků, tak i bojových hodnot při vybudovaných či nevybudovaných palebných stanovištích, a to základních jednotek, součástí a útvarů vlastních vojsk i nepřítele. Tyto údaje urychlují práci jednak tím, že u „typických jednotek“ jako prapor, rota, ranková rota, baterie shd apod., můžeme bojovou hodnotu vypočítat přímo, jednak dovolují sečtením bojových hodnot různých jednotek či součástí určit bojovou hodnotu uvažovaného celku.

Část označená „uskupení“ je určena k vypsání si sestavy vlastních jednotek i nepřítele, především v těch případech, kdy vzhledem k daným ztrátám nemůžeme využít „přehled bojových hodnot“, nýbrž kdy je nutné bojovou hodnotu vypočítat podle skutečných počtů PT prostředků a tanků vlastních i nepřítele. To můžeme uskutečnit dříve rozvedeným způsobem, tj. součinem vektorů.

vlastní	jedn.	P_v	obr.	útok	nepřítel	jedn.	P_n	útok	obr.	jedn.	P_n	útok	obr.
	msr	9	4,5	2,7		mech-mor	20	6	10	mpn tb	79	42,2	75,8
	mspr	29	17	9,6		mpn (HS)	77	30,8	59,8	tb	232	167	344
	tr	10	17,5	7,5		mpn (M)	76	38	68	mech /A	17	6	11
	trp	30	52,5	22,5		mopn	76	38	68	mpn /A	54	23,2	42
	bat. shd	6	10,5	4,5		tr	17	12,8	29,8	tr /A	17	12,8	29,8
	bt. PTKs	6	18	10,5		trp	51	38,2	89,2	trp /A	51	38,2	89,2
	msh	129	132	66,3		PTn mb	18	18,5	37,8	pzpr /A	18	13,5	31,5
vlastní	tp	99	162	67,5	nepřítel	pzpr	79	36,3	74,5	pr lop /A	30	34,8	80
	pido	21	33	14,4									

P_v celkový počet vlastních prostředků
 P_n celkový počet prostředků nepřítele

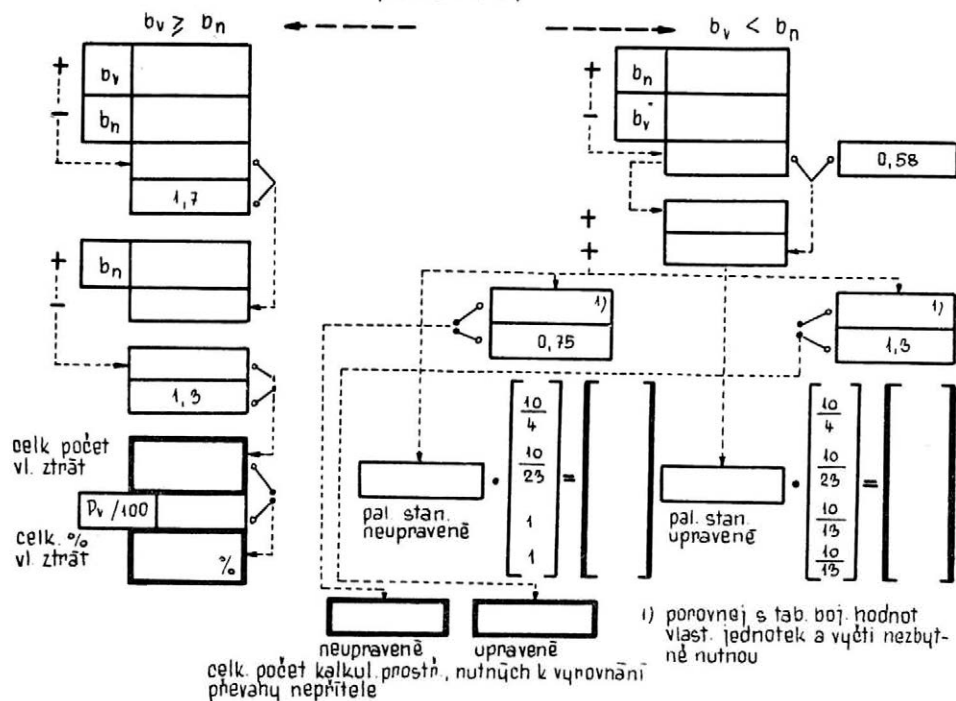
USKUPENÍ

vlastní	nepřítel
---------	----------

druh	P_v	koef.	b_v	b_n	koef.	P_n
ruční PT		0,5			0,3	
PTKs		3			1,75	
PTK, BzK		1,75			0,75	
tank. shd		1,75			0,75	
celkem	P_v		b_v	b_n		P_n

poznámky:

porovnej

K usnadnění je k těmto výpočtům určena další část formuláře. Podstatné pro další výpočetní postup jsou celkové hodnoty, značící

- p_v ... celkový počet vlastních prostředků a tanků
- p_n ... celkový počet prostředků a tanků nepřítele
- b_v ... bojová hodnota vlastních prostředků a tanků
- b_n ... bojová hodnota prostředků a tanků nepřítele.

Pro další výpočetní postup je rozhodující porovnat hodnoty b_v a b_n . Je-li $b_v > b_n$, je zřejmé, že bojová hodnota vlastních prostředků a tanků převyšuje hodnotu útočících prostředků nepřítele, že u vlastních vojsk jsou předpoklady k dosažení úspěchu při vzájemném střetnutí. Otázkou není tudíž „kdo s koho“, nýbrž jaké ztráty způsobí nepřítel vlastním jednotkám. Postup tohoto výpočtu je zřejmý z formuláře a nepotřebuje bližší popis.

Druhá varianta výpočtu přijde v úvahu v případě, kdy $b_v < b_n$, to znamená tehdy, kdy převaha je na straně nepřítele. V tomto případě chceme zjistit, jaké další síly a prostředky musíme zasadit, abychom útok nepřítele odrazili. Výpočetní postup je opět zřejmý z formuláře. Při tom můžeme zjistit jak dříve označovaný „kalkulační počet prostředků“, tak i skutečné počty prostředků a zbraní jednotlivých druhů a to s ohledem na to, budou-li zasazeny v ženině připravených nebo nevybudovaných stanovištích. Podle „celkového nedostatku kapacity vlastních prostředků“ můžeme popřípadě v přehledu bojových hodnot vyhledat vlastní jednotku nebo útvar, schopné vyrovnat převahu nepřítele, a to opět vzhledem ke stavu ženiných úprav palebných stanovišť.

K bližšímu pochopení naznačeného postupu uvedu dva příklady:

- pro variantu a):

Na obranný rayon motostřeleckého praporu, zesíleného jednou tankovou rotou a baterií PTRS, útočí nepřítel v hodnotě tankového praporu.

Jaký výsledek boje můžeme předpokládat?

- celkový počet vlastních prostředků (p_v) je $29 + 10 + 6 = 45$, jejich bojová hodnota (b_v) je $17 + 17,5 + 18 = 52,5$

- celkový počet prostředků útočícího nepřítele (p_n) je 51, bojová hodnota (b_n) je rovna 38,2

- porovnáme $b_v = 52,5$, $b_n = 31,6$, tudíž

$$b_v > b_n$$

Je tedy zřejmé, že převaha sil a prostředků je na straně bránících se jednotek, otázkou však zůstává, jaké ztráty jim mohou být způsobeny.

Výpočetní postup:

$$b_v - b_n = 52,5 - 38,2 = 14,3$$

$$14,3 \cdot 1,7 = 24,3$$

$$b_n - 24,3 = 38,2 - 24,3 = 13,9$$

$$13,9 : 1,3 = 11$$

$$11 : 45/100 = 24 \%$$

Vlastní ztráty můžeme tedy předpokládat ve výši 11 PT prostředků a tanků, tj. prostředků s kalkulační účinností 1,3, což představuje v souhrnu 24 % ztrát.

- pro variantu b):

Podmínky vlastních bránících se jednotek ve vybudovaném rajónu jsou stejné jako ve variantě a), nepřítel však útočí tankovým a mechanizovaným praporem.

$$p_v = 45$$

$$b_v = 52,5$$

celkový počet prostředků nepřítele (p_n) je $51 + 76 = 127$, bojová hodnota prostředků nepřítele (b_n) je $38,2 + 38 = 76,2$

$$\begin{aligned} - \text{porovnáme:} \quad & b_v = 52,5 \quad b_n = 76,2 \text{ tudíž} \\ & b_v < b_n \end{aligned}$$

Převaha sil a prostředků je tedy na straně nepřítele. Musíme proto určit, jaké vlastní síly a prostředky je třeba ještě zasadit, aby útok nepřítele byl odražen.

- výpočetní postup:

$$\begin{aligned} b_n - b_v &= 76,2 - 52,5 = 23,7 \\ 23,7 \cdot 0,58 &= 13,7 \\ 23,7 + 13,7 &= 37,4 \end{aligned}$$

Nedostávající se bojová hodnota 37,4 může být uhrazena:

- zasazením PTZ v síle protitankového oddílu na připravené čáře zasazení ($b_v = 33$) a plukovní baterie shd ($b_v = 10,5$), což vytváří hodnotu $33 + 10,5 = 43,5$, nebo
- zasazením dvou tankových rot na připravené PT postavení ($b_v = 2 \cdot 17,5 = 35$), popřípadě
- zasazením tankového praporu a protitankového oddílu na nepřipravená PT postavení ($b_v = 22,5 + 14,4 = 36,9$).

Kromě toho můžeme vydělením bojové hodnoty, nutné k vyrovnání převahy protivníka (36,4) průměrným koeficientem účinnosti jedné PT zbraně v obraně (1,3), určit přibližný počet PT prostředků, popřípadě provedením úkonů, naznačených ve formuláři vektorem, určit počet nutných jednotlivých prostředků podle druhů a ráží.

Rozvedená struktura výpočtu řešení protitankové obrany je jedním ze způsobů s cílem ukázat opodstatněnost požadavku „rozhodovat se na základě reálných propočtů“. Uvedená metoda není a také nemůže být ideální, mohou být odlišné názory i připomínky k naznačeným matematickým úkonům. Může být však jedním z podkladů k rozhodnutí velitele divize. Při praktické aplikaci může také v některých případech vyvolat i zklamání nad účinností vlastních PT prostředků a tanků, ovšem skutečný počet sil a prostředků, především protitankových, je toho nezvratným důkazem. Výpočetní postup, využívající alespoň dílčím způsobem zásady maticového počtu, je umožněn především existencí užívaných koeficientů účinnosti a stane-li se, byť jen z části, podnětem ke hledání jiných, účinnějších metod, pak článek splní cíl, pro který byl zpracován.

PALEBNÝ PODSYSTÉM NA STUPNI ARMÁDA

Palba je realizována typickou soustavou řídicího systému plně odpovídajícího základním vztahům zkoumaným kybernetikou. Řídicí činnost probíhá formou ovládnutí, kdy stav ovládaného objektu, není v plné míře určen jen objektem ovládaným, ale i řadou jiných vlivů. Informace vznikají změnou stavů objektu daných jejich vlastnostmi. Přitom tyto stavy a vlastnosti rozhodujícím vlivem působí na vznik a vytváření vnějších projevů působení mezi objekty. Tak vzniká prostřednictvím objektivní reality řada výzev k reakci, jimiž je realizován cíl řízení, tj. palebné ničení protivníka. S ohledem na funkci a specifikaci cílů řízení, tj. s ohledem na cíle palebného působení, je strukturální uspořádání řídicího aparátu řízení palby členěno jak horizontálně, tak i vertikálně do značné složitosti, které odpovídá členění cílů řízení.

Pod pojmem „palba“ zahrnujeme veškerou činnost raketového vojska, letectva a dělostřelectva, kterou dosahujeme finálního cíle, tj. zničení (umlčení) nepřítele. A toho můžeme dosáhnout v systému palby ničivým účinkem munice, ať už ji nazýváme atomovou hlavici, střelou, nábojem, pumou, raketou apod. Samozřejmě bez významu není při finálním efektu i kvalita prostředků dopravujících nálože na cíle.

(Jiná definice palby: „Palba je střelba takticky použitá, je dnes hlavním způsobem boje dělostřelectva a bojového letectva“, Ottův slovník naučný nové doby, str. 840 z r. 1937).

Palba je činnost mající za cíl působit prostředky ničení na nepřítele.

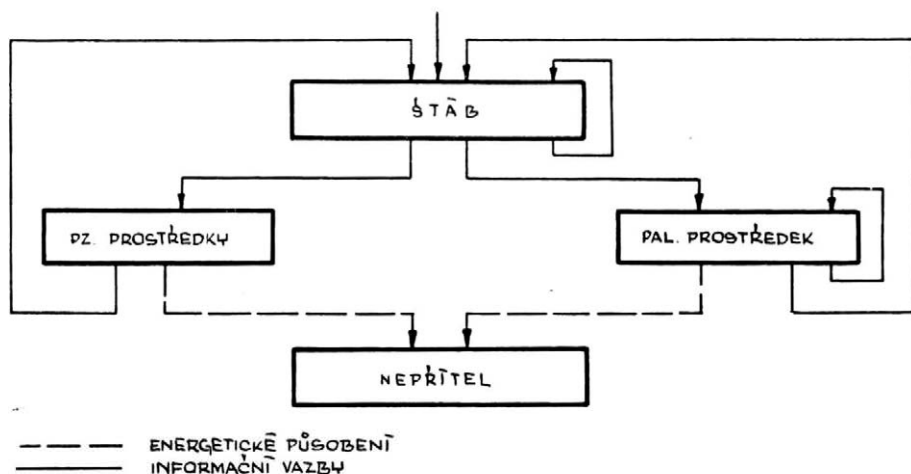
Prostředky ničení během svého vývoje doznaly značný rozmach pokud jde o účinek a dosah. V současné době mohou tyto prostředky působit od několika km do vzdálenosti tisíce km.

Podsystém palby, který bude zahrnovat raketové vojsko, letectvo a dělostřelectvo bude neoddelitelnou součástí vševojskového automatizovaného systému velení, i když částečně relativně samotnou. Bude budován jako vševojskový systém na třech základních stupních velení palebných prostředků, tj. na stupni front, armáda i divize. Toto rozdělení je dáno omezením sféry činnosti, tj. okruhu působnosti daného podsystému. Možnosti jsou ohraničeny organizačním stupněm.

Řeší-li palebný taktický podsystém v podstatě zabezpečení taktických úkolů bojové činnosti, musí operační palebný podsystém, organizovaný na stupni armáda a front, položit těžiště své činnosti do řešení rozhodujících úkolů na těchto stupních.

Z hlediska obtížnosti řešení je automatizace palby nejsložitější na taktickém stupni velení. Příčina této složitosti není jen v početnosti objektu řízení, ale hlavně v rychle se měnícím prostoru činnosti vojsk, ve zvrzání v situaci, v nutnosti stálého a nepřetržitého spojení s mnoha různými jednotkami a nutnou rychlou reakcí podřízených velitelů na vzniklou situaci.

Jiná situace je na stupni armáda a front, kde podsystém palba má z hlediska činnosti vojsk jako celku větší důležitost. Subjekty i objekty řízení na těchto stupních mají totiž nepoměrně větší prostorovou stabilitu, která sama

o sobě je faktorem umožňujícím pevnější spojení a tím i lepší sběr a zpracování informací.

Aby mohl palební podsystém jak na taktickém, tak na operačním stupni správně fungovat, musí jednotlivé činnosti, které se v různých obměnách opakují, tvořit uzavřený cyklus.

Takové činnosti jsou: shromažďování zpráv a informací o stavu vlastních vojsk, nepřítel, terénu, povětrnostní situaci apod. Tyto zprávy je třeba neustále zpracovávat, tj. vyhodnocovat, vyvozovat z nich závěry, které by měly být podkladem k rozhodnutí.

MATEMATICKÁ ANALÝZA PALBY

Vycházíme-li z definice, že palba je činnost mající za cíl prostředky ničení působit na nepřítele, potom palbu realizujeme od stupně baterie – roty až po stupeň svazu, vždy prostředky, jež odpovídají danému stupni velení. V řadě případů však velení daného stupně uskutečňuje své cíle nejen svými prostředky, ale i prostředky nižšího stupně velení a naopak zase pomáhá svými prostředky realizovat bezprostřední cíle vyššího stupně. Vztah mezi vyšším řídícím velitelským stupněm a nižším velitelským stupněm palby je dán i řadou prvků, které můžeme řadit do oboru vyššího i nižšího stupně řízení.

Palbu na každém stupni realizuje řada palebných prostředků (raketové vojsko, letectvo a dělostřelectvo), které představují souhrn prvků daných svými takticko-technickými daty. K přesnějšímu vyjádření vztahu v palběm podsystemu a jeho matematické definici použijeme základních pojmů z teorie množin a systémů.

Nejdříve popíšeme praktickou aplikaci některých myšlenek z teorie množin a vysvětlíme pojmy.

Množina je soubor či souhrn určitých prvků. Nejelementárnější částí skupiny palebných prostředků je dělo, letadlo, raketa. Množinu všech děl, letadel, raket, prostředků bezprostředně zajišťujících jejich činnost a řídících orgánů, nazveme základní množinou. Pro další předpokládáme, že tato množina je uspořádaná, tj. že je dáno „uspořádání“ nebo-li předpis, který určuje pořadí libovolných dvou prvků množiny. Tuto množinu můžeme dále charakterizovat jako konečnou a neprázdnou množinu (vždy obsahuje alespoň 1 prvek a počet prvků je zjistitelný).

Máme-li takto definovanou základní množinu, můžeme na ní uskutečnit určité elementární operace s množinami. Jde prakticky o rozklad, sjednocení, či průnik množin.

Základní množinu můžeme rozdělit na jednotlivé disjunktní množiny chápané jako vlastní podmnožiny základní. Konkrétní aplikaci ukáží na příkladě. Dříve však vysvětlíme použité pojmy.

Disjunktní množiny jsou množiny, jejichž vzájemný průnik je prázdná množina (množina s žádným prvkem). Průnik množin definujeme

jako množinu těch prvků, které jsou společné všem zúčastněným množinám. Disjunktní množiny jsou tedy samostatné množiny nemající žádný společný prvek. Dále je nutné definovat pojem podmnožiny. Označme dvě množiny písmeny A a B . Je-li každý prvek množiny A současně prvkem množiny B , nazývá se množina A částí nebo podmnožinou množiny B . Matematický zápis $A \subseteq B$. Není-li uvažovaná podmnožina totožná s množinou, v našem případě $A \neq B$ a není-li podmnožina prázdná, mluvíme o podmnožině vlastní.

Tak se základní množina může rozdělit na jednotlivé množiny, jež představují určité skupiny palebných, nebo zabezpečovacích prostředků a řídicí orgány.

Například vezmeme-li jako základ armádu a rozdělíme-li pak danou základní množinu podle organizačního kritéria na jednotlivé disjunktní, vlastní, neprázdné podmnožiny, vzniknou množiny palebných a zabezpečovacích prostředků:

- dělostřelectvo motostřeleckých divízi - p_1
- dělostřelectvo tankových divízi - p_2
- kanónová dělostřelecká brigáda - p_3
- protitankový pluk - p_4
- armádní raketová brigáda - p_5
- měřičský dělostřelecký oddíl - p_6
- prostředky stíhacího a bombardovacího letectva - p_7 .

Můžeme také říci, že jsme základní množinu rozložili na třídy. Je-li totiž obecně nějaká množina X rozložena na disjunktní podmnožiny, jejichž součet je právě X , říkáme krátce, že množina X je rozložena na třídy.

Opačným postupem - sjednocením daných disjunktních, vlastních, neprázdných podmnožin dostaneme opět základní množinu. Sjednocení (součet) množin představuje vytvoření jedné množiny, složené ze všech prvků jednotlivých sjednocovaných množin.

Tím jsme ukázali všechny základní operace s množinami. Podle potřeby na základě různých kritérií můžeme vytvořit různé podmnožiny základní množiny. Tohoto faktu použijeme k vysvětlení vzniku palebného podsystemu. Průnikem jednotlivých podmnožin, které se vytvoří v procesu výběru použitelných prostředků vznikne totiž množina palebných prostředků nasazených v dané operaci.

Jedním ze základních úkolů velení je právě rychlý výběr optimálních palebných prostředků. Navíc je to úkol do značné míry určující pro celý rozhodovací proces. Vyřešením tohoto úkolu vznikne předmět dalšího rozhodování.

Pokusím se alespoň v hrubých rysech ukázat tuto část rozhodovacího procesu. Podstatné je, že v dalším nebudeme rozdělovat RVD a letectvo. Budeme je chápat jako celek, jak je to z hlediska řízení palby jediné možné.

RVD a letectvo jsou dvě rozdílné, svým charakterem odlišné skupiny (množiny) palebných prostředků. Rozdíly jsou v technickém a materiálním zabezpečení i v jiných oblastech. Avšak z hlediska svého účelu, a ten je pro každou činnost určující, se rozdíly stírají. Obě množiny palebných prostředků slouží k ničení nepřátelských cílů palebnou silou.

Výběr optimálních palebných prostředků jako část rozhodovacího procesu ovšem předpokládá, že jsou zajištěny nepřátelské cíle. Na základě této prvotní, nejzákladnější informace uskutečňujeme konkrétní výběr.

Každé dělo, letadlo, raketa současně představují určitý komplex vlastností technických, taktických či organizačních, jež jsou ve vztahu k jejich účelu. Ty danou zbraň charakterizují a představují jednu část kritérií pro řízení palby. **Druhou částí je vnější prostředí v našem případě nepřátelské cíle, čas, meteorologická situace apod.**

Dosud jsme uvažovali základní množinu z fyzických prvků. Nás však budou též zajímat vlastnosti jednotlivých prvků. Proto vytvoříme jinou základní množinu z abstraktních prvků. Prvky této množiny budou právě vlastnosti každého prvku původní základní množiny. Tato nová množina bude mít naprosto stejnou charakteristiku jako původní základní množina. Bude uspořádaná, konečná, neprázdná. Vznikne tak, že přiřadíme jednotlivým prvkům první množiny jejich vlastnosti. Je to vlastně případ zobrazení. Neboť obecně, je-li každému prvku x množiny X nějakým způsobem přiřazen určitý prvek y množiny Y , říkáme, že je **definováno zobrazení množiny X do množiny Y** . To však byla čistě abstraktní úvaha. Nelze sjednotit jednotlivé druhy vlastností do jedné, jež by vyčerpávajícím způsobem charakterizovala každý jednotlivý druh zbraně.

Proto je nutné vytvořit několik množin. Jejich počet by byl dán počtem vlastností, nezbytných jako základ k rozhodnutí o vhodnosti použití určitého druhu zbraně. Jsou to například účinnost střelby, přesnost střelby, dostřel, prostorové rozmístění našich prostředků, faktor rychlosti (týká se především letadel), ale i specifika zásobování, prostorová operativnost, vlastnosti vyplývající z organizačního uspořádání a v důsledku toho rozličných stupňů velení, stupeň vycvičenosti obsluhy apod.

Každá vlastnost je blíže specifikována uspořádanou množinou prvků. Ať už jsou prvky přímo číselné hodnoty (např. dostřel, vzdálenost od cíle, účinnost střelby v cíli) či kvalitativní údaje (specifika zásobování, prostorová operativnost apod.), které je třeba nejdříve zakódovat do číselných hodnot.

Pak bychom - podle přítomnosti vlastností v potřebném stupni a z jeho zobrazení na základní množinu - určili množinu použitelných

prostředků z hlediska dané vlastnosti. To bychom uskutečnili pro všechny vlastnosti. Průnikem takto vzniklých množin (byly by to podmnožiny základní množiny) vznikla by množina prostředků použitelných ke konkrétní operaci.

Rozhodující je počet vlastností, jež má prostředek splňovat, aby byl použitelný. Čím více těchto vlastností určuje za kritéria, tím rozhodnutí bude optimálnější. Je tu však též určitá nebezpečí, že při neúměrně velikém počtu kritériálních vlastností vyjde konečná množina použitelných prostředků prázdná.

Vybereme-li naznačeným způsobem množinu použitelných prostředků, je již automaticky přiřazena množině nepřátelských cílů. **Nepřátelské cíle jsou totiž první informací a nejzákladnějším kritériem celého výběru palebných prostředků.**

Pokusil jsem se ukázat nutnost jednotného chápání RVD a letectva z hlediska řízení palby a způsob tvorby palebného podsystemu a tím dospívám k palebnému podsystemu jako množině palebných a zabezpečovacích prostředků a řídicím orgánům potřebných k určité operaci. Po skončení operace palebný podsystem zaniká, jednotlivé palebné prostředky se vrací zpět pod plné velení svých bezprostředních nadřízených určených organizačním stupněm. Mohou však být kdykoliv opět vyčleněny do palebného podsystemu, vzniklého pro nějakou další operaci.

Uplatňujeme-li kybernetický přístup, je důležitý jen vnější projev materiální podstaty objektu a jeho základem je stav objektu. Stačí se proto omezit jen na udání množiny možných stavů objektu, a tím i samotné objekty, neboť není třeba činit žádný rozdíl mezi objektem a jeho množinou stavů. Obecně mohou množiny možných stavů objektů být konečné i nekonečné, avšak obsahují aspoň dva různé prvky. Neexistuje vůbec objekt o jediném možném stavu.

V našem případě budeme rozumět objektem každý pro operaci určený palebný prostředek, tj. dělo, raketa, letadlo, ale objekty budou i k operaci určené štáby, velitelství a zabezpečovací jednotky jednotlivých stupňů. Pro všechny takové objekty zavedeme jediný název – **objekty palebného podsystemu.**

Druhým základním pojmem pro definici systému (podsystemu) je pojem zákon v přechodu. Objekty mění v důsledku působení objektivních zákonů své stavy, přecházejí zákonitým způsobem z jednoho stavu do druhého. Například palebný prostředek je v palebném postavení, palebný prostředek je ve stavu podřízenosti určitému stupni velení apod.

Jsou vazby mezi množinami stavů objektů, které můžeme popsat pomocí funkcí, jejich de-

finiční i hodnotové obory tvoří určité skupiny množin stavů objektů. Tyto funkce se nazývají **zákonem přechodu objektů.**

Sloučením obou pojmů, objektu a zákona přechodu, dospějeme již k pojmu **systém**. Populárně řečeno, jakýkoliv systém je souborem určitých objektů, které na sebe působí na základě určitých objektivních zákonů.

Na základě tohoto můžeme již podat definici palebného podsystemu, neboť podsystem je zase systém ve stejném smyslu, jako podmnožina nějaké množiny je opět množinou.

Palebný podsystem $P = (X_1; \dots; X_n; f_1, \dots, f_n)$ je souhrnem „ n “ objektů palebného podsystemu $X_1, \dots, X_n$ a jejich množin stavů a „ n “ funkcí $f_1, \dots, f_n$, kde f_i je zákon přechodu i -tého objektu palebného podsystemu. Obecně je $f_i [X_1 x \dots X_n Z \dots x_i]$, kde Z označuje množinu stavů jakéhosi objektu „mimo palebný podsystem“, jejím prostřednictvím můžeme tedy vyjádřit vliv vnějšího prostředí na palebný podsystem P .

Tato definice je sice pouze statická, neuvažovali jsme dosud další základní pojem – čas, ale snadno zjistíme, že palebný podsystem „statický“ a palebný podsystem, ve kterém ještě navíc uvažujeme čas, se liší jen formálně, takže je můžeme ztotožnit. Nazveme pak stav x nebo v nejobecnějším případě vektor $x = (x_1, \dots, x_n)$ – stavem palebného podsystemu, stav $x(t)$ – či vektor $x(t) = (x_1(t), \dots, x_n(t))$ – stavem objektu palebného podsystemu x – v čase t .

Rozdělíme-li obecně nějakou množinu na dvě podmnožiny podle určitého kritéria, můžeme pak celou množinu vyjádřit vzorcem:

$$S'_p = (P'_1, P'_2; F'_1, F'_2)$$

kde P'_1, P'_2 představují dané podmnožiny a F'_1, F'_2 kritérium, podle kterého vzniknou.

Vezmeme-li jako uvažovanou množinu systém palby, pak můžeme uplatnit tuto konkretizaci: Nahradíme-li symboly P'_1 a P'_2 hlavními nositeli palby na operačním stupni, to je raketovým vojskem a letectvem, můžeme určit i jejich funkční místo, tj. definovat F'_1 a F'_2 a stanovit tak jejich úkol v celkovém systému palby.

Pod pojmem P'_1 si představíme systém palby RVD, daný jako $P'_1 = (p_1, p_2 \dots p_n)$ a p'_2 jako množinu $P'_2(p_i)$; pak můžeme hovořit o tom, že systém palby na stupni armáda je charakterizován vzorcem

$$S'_{pa} = (P'_{RVD} \cdot P'_L \cdot F'_{RVD} \cdot F'_L)$$

$$S'_{pa} \dots \text{systém palby.}$$

Zcela obdobný vzorec platí též pro palebný podsystem

$$S_p = (P_{RVD} \cdot P_L \cdot F_{RVD} \cdot F_L)$$

$$S_p \dots \text{palebný podsystem.}$$

V systému palba mají obě podmnožiny P_{RVD} a P_L svou vlastní specifickou funkci, jež je dána jejich takticko-technickými vlastnostmi a materiálními možnostmi. Mezi těmito prvky (RVD a letectva) jsou určité odlišnosti. Tyto odlišnosti však naprosto nesouvisí s realizací informačních a rozhodovacích procesů při řízení palby, které jsou u obou systémů či zbraní v podstatě totožné, jak jsem již naznačil v úvodní části.

Rozhodování v systému palby bude probíhat s ohledem na druh informace v několika liniích vzájemně se ovlivňujících. Každá z nich pro realizaci vyžaduje informace určitých druhů nebo jen části určitých druhů, přičemž jednotlivé linie rozhodování využívají i společných informací.

Při rozhodování v systému palby půjde především o to, určit

- které cíle, jak a kdy máme ničit
- jaké prostředky můžeme k ničení použít
- jak přiřadit určitému cíli určitý prostředek ničení.

Z uvedeného vyplývá, že rozhodovací proces podsystemu palby, to je u RVD a letectva, v těchto dvou oblastech můžeme charakterizovat jako průnik mezi oběma procesy.

Celkově tedy můžeme říci, že rozhodování v systému palby je mezi sebou svázáno společnými prvky rozhodování jednotlivých oblastí, což vytváří mezi nimi průnik. Matematicky lze tento průnik vyjádřit

$$R_{sp} = R_{RVD} \cap R_{let.}$$

Rozhodovací proces v podsystemu palby na určitém stupni velení (například armáda,

divize) je tedy vnitřně na sobě závislý. Přitom řízení v jednotlivých oblastech je dáno druhem informace vztahující se k danému objektu. Protože obsah informace je určen hmotnou podstatou objektu, bude zřejmě obsah informací a tím i řízení a rozhodovací proces odlišný u obou částí podsystemu palby, tj. raketového vojska a dělostřelectva na jedné a letectva na druhé straně. Tento závěr ukazuje, že obě množiny (P_{RVD} P_L) si musí zachovat svoji samostatnost ve vlastním řízení, nemá-li dojít k narušení vazeb.

Vycházíme-li z toho, že systém palby je sjednocením podmnožin P_{RVD} , P_L (raketového vojska a letectva), jež jsou určeny jejich funkcí, pak si musíme uvědomit, že podmnožiny P_{RVD} , P_L jsou dány průnikem množin, vzniklých při výběru potřebných palebných prostředků.

Pro realizaci vztahů systému palby bude základní oblastí rozhodování řídicího prvku v systému palby „výběr palebného prostředku“ (rakety, letadla, nosiče), který může optimálně (na přesnost zásahu, dobu, požadovanou účinnost v cíli) splnit palebný úkol.

Řídicí centrum systému palby musí zajistit rovnocenné řízení jak RVD, tak letectva. To znamená, že bez neustálé dokonalé znalosti a přehledu o činnosti jednoho a druhého sledu nebude možné účinně řídit palebný podsystem. Správná funkce řídicího centra systému palby by měla být zajištěna praktickou realizací průniku v organizační soustavě a řídicí činnosti štábu. To znamená, že řídicí centrum palebného podsystemu by měly tvořit jen ty prvky štábů RVD a letectva, které řeší problematiku řízení palby raketového vojska a dělostřelectva a bojové činnosti letectva v dané operaci.

ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU A ALGORITMUS ČINNOSTI NRVD A LOS U VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY

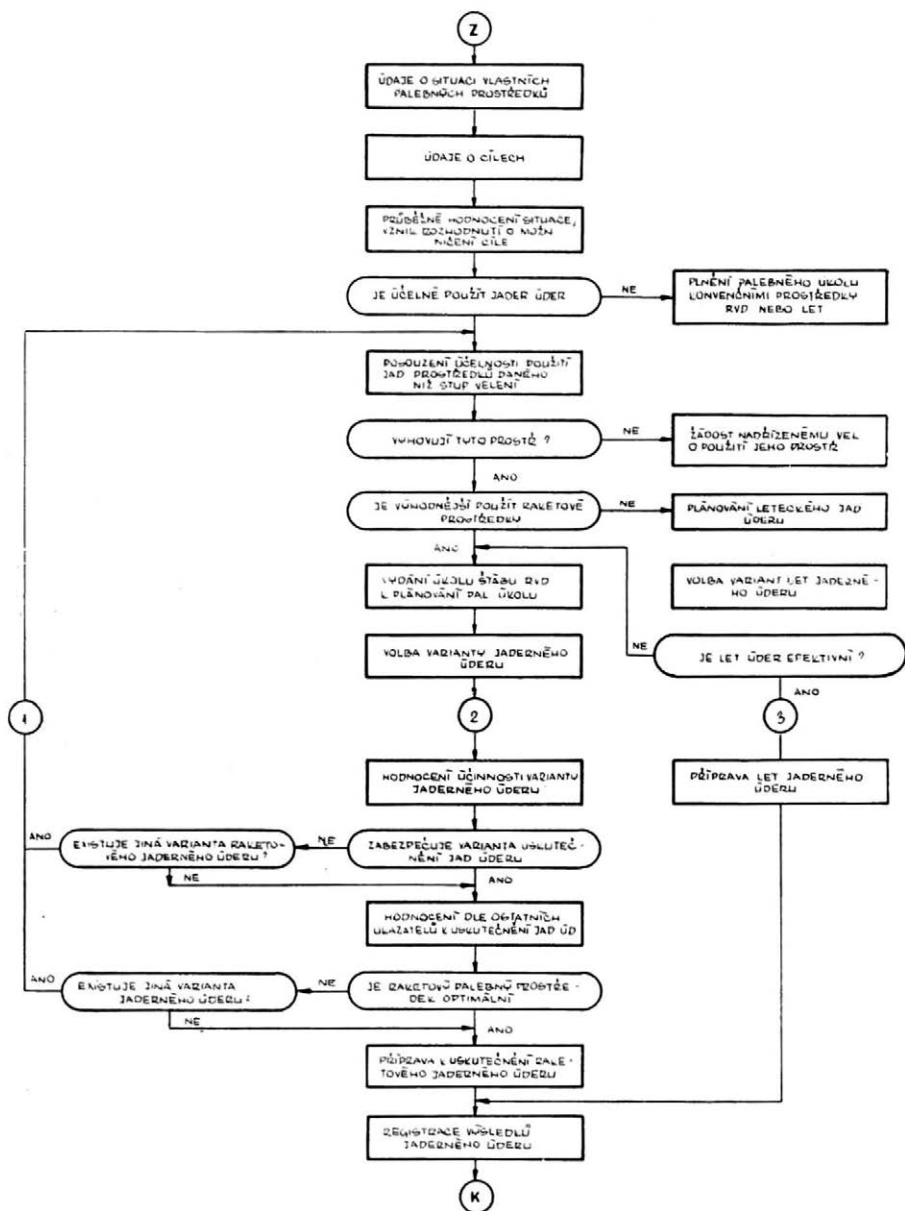
Analýza současného stavu činnosti náčelníka RVD armády a jeho štábu a LOS u vševojskové armády a jejich informačního toku u RVD a LOS ukázala na řadu společných prvků při získávání informací a při rozhodování.

Závěry z analýzy uskutečněné podle metodiky práce štábu armády a LOS v období plánování armádní operace a v průběhu operace sloužily jako podklad pro algoritimizaci rozhodovacích procesů v podsystemu palby, dále k určení vztahů a vazeb na ostatní složky štábu a k zajištění úloh, které je třeba připravit a experimentálně odzkoušet, aby navrhovaný podsystem mohl správně fungovat.

Na základě analýzy byl sestaven algoritmus činnosti při plánování armádní operace a v průběhu operace vyvozen závěr (viz příloha 1.)

V podsystemu palba by měly být soustředěny veškeré palebné prostředky armády – raketové vojsko, letectvo, dělostřelectvo a prostředky zabezpečení palby, tj. prostředky k doplňkovému průzkumu. Obsahem činnosti palebného podsystemu v daném případě by bylo:

- plánování palby, rozdělení mezi palebné prostředky armády
- zabezpečení velení a řízení palby palebných prostředků všeho druhu ve spojitosti s příslušným manévrem

– materiální zabezpečení palby podle specializace

– plánování a řízení činnosti topogeodetických jednotek

– plánování a řízení ostatního zabezpečení (povětrnostní, fotografické apod.)

– plánování a organizace doplňkového průzkumu cílů

– evidence a přehled o stavu pohotovosti palebných prostředků.

Řídící centrum palebného podsystemu, podle uvedeného obsahu činnosti umožňovalo:

– zlepšit úlohu a místo palebného podsystemu v rámci vševojskové armády a zvýšit pravomoc náčelníka palebného podsystemu

směrem k palbě, které je hlavním obsahem činnosti jak RVD, tak i letectva v boji:

– zjednodušit funkční vztahy mezi jednotlivými složkami

– odstranit časové napjatosti v palebné činnosti

– urychlit přípravu a uskutečnění úderů pal. prostředků při optimálním rozhodnutí

– zjednodušit tok informací.

Na základě analýzy současného stavu a matematické analýzy systému, je podán návrh na vytvoření palebného podsystemu, zahrnující raketové vojsko a dělostřelectvo a stíhací bombardovací letectvo. Tento palebný podsystem by byl vytvářen jen pro období plánování a řízení palby s cílem efektivně využít palebné prostředky u vševojskové armády.

Ženíjní zabezpečení

bojové činnosti výsadků

Trvalým požadavkem současného vývoje taktiky a operačního umění je dosáhnout vysoké tempo boje a operace. Čas se stal v soudobém boji jedním z nejdůležitějších faktorů. Dokladem tohoto tvrzení jsou možnosti použití a účinky jaderných zbraní, které dovolují zasazovat protivníkovi mohutné ničivé údery v podstatě na neomezené vzdálenosti. Tímto jsou limitovány i takticko-technické vlastnosti pozemní vojenské techniky, jejíž kvalitativní růst je zaměřen na zvýšení akčního rádia a rychlého pronikání do operační hloubky, na schopnost překonávat bez zdržení zamořené, rozrušené, zatarasené prostory a málo únosný terén.

Značný a někdy rozhodující význam k úspěšnému vedení operace má včasné ovládnutí důležitých prostorů nebo vojensky významných objektů. Těmito úkoly jsou prováděny tankové a motostřelecké jednotky divizí 1. sledu a plní je zejména vysíláním průzkumných, předsunutých nebo zvláštních odřadů. Činnost a úspěšné splnění úkolů těmito prvky bojové a operační sestavy je ohraničeno zejména hloubkou úkolu a činností pozemních vojsk protivníka.

Úkoly tohoto druhu mohou úspěšně plnit taktické a operační výsadky, a to zejména pro svoji vysokou manévrovací schopnost, rychlost a překvapivost. Podle úkolu jsou výsadky operační, taktické nebo zvláštního určení, podle způsobu přistání padákové, přistávací a smíšené. Hlavním jejich úkolem je zpravidla ovládnout a bránit důležité prostory, komunikační centra a důležité přepravy, obsadit a zničit významné objekty, jako jsou vodní díla, letiště, místa velení svazků a svazů, ZHN, důležité silniční objekty a jiné.

Z charakteru bojové činnosti vzdušného výsadku vyplývá vysoký význam ženijního zabezpečení, které zvláště v některých případech může mít rozhodující vliv na splnění stanovených úkolů.

OPATŘENÍ ŽENIJNÍHO ZABEZPEČENÍ V OBDOBÍ PŘÍPRAVY VYSAZENÍ

Vysazení vzdušného výsadku musí vždy předcházet pečlivá a dokonale zvládnutá organizační, materiální a součinnostní příprava.

K úspěšné organizaci ženijního zabezpečení musí dostat velitel vzdušného výsadku potřebné technické podklady. Povinností štábu armády nebo frontu, který použítí vzdušného výsadku plánuje a organizuje, je včas získat a dodat tyto podklady. K tomu účelu slouží všechny druhy

průzkumu, zejména skupiny hloubkového průzkumu, průzkumné letectvo a prostředky agenturního průzkumu. K přesnější orientaci vysazených jednotek je žádoucí získat včas letecké snímky z prostoru plánovaného vysazení. Nejvhodnější k tomuto účelu jsou kolmé stereoskopické snímky v měřítku 1:3000 až 1:5000 celého prostoru vysazení a snímky důležitých jednotlivých objektů, jako mostů, přepravišť, vodních děl apod., v měřítku 1:1000.

Z informací zpravodajského systému a vyhodnocením leteckých snímků je potřebné získat zejména tyto údaje ženiijního charakteru:

- ráz terénu,
- systém a stav komunikací,
- stav letišť nebo ploch k vysazení,
- přítomnost protivýsadkových zátarasů a jejich ráz,
- stav a režim objektů určených k ovládnutí nebo zničení, např. na přepravišcích, předmostích, vodních dílech, komunikačních objektů apod.

Jsou-li před vysazením plánovány do prostoru vysazení jaderné údery, je nutné vyhodnotit pravděpodobný vznik zátarasů, lesních závalů v osadách, popřípadě záplav od zničených vodních děl a plánovat bojovou činnost s ohledem na tyto skutečnosti.

Na základě úkolů znalosti uvedených údajů a podle možností organických nebo přidělených ženiijních jednotek a úrovně stavu zabezpečení ženiijním materiálem, vyplývající i z možnosti přepravy vzduchem, stanoví velitel vzdušného výsadku úkoly ženiijního zabezpečení ve zvláštních pokynech nebo nařízeních. Úkoly ženiijních jednotek uvádí ve svém bojovém rozkaze.

Ke správnému a jednotnému pochopení bojového úkolu organizuje velitel vzdušného výsadku podrobnou součinnost na plastických mapách nebo stolech, kde řeší zpravidla tyto otázky zabezpečení:

- zabezpečení prostoru vysazení, zejména čas a způsob odstranění protivýsadkových zátarasů a maskovací opatření,
- využití výhodných prostorů k zaujetí obrany a přehrazení možných směrů postupu nepřítel zátarasů,
- pravděpodobné prostory výskytu zátarasů a způsob jejich překonávání,
- ohodnocení vodních překážek, stanovení vhodných prostorů a způsobů jejich překonání,
- ženiijní opatření při plnění vlastního bojového úkolu, jako např.

- způsob zničení určených objektů nebo zabránění jejich zničení,
- způsoby zmocnění se přepravišť a manévru s nimi,
- prostory získání přepravních prostředků z místních zdrojů,
- prostory budování opěrných bodů, uzlů obrany a míst velení,
- upřesnění prostorů průzkumu vodních překážek ke zřízení přepravišť pro vojska útočící čelně,

- prostory pravděpodobného zřizování vlastních zátarasů ke krytí boků a k přehrazení mezer mezi jednotlivými uzly obrany,

— určení prostoru rozmístění jednotek v bojové sestavě výsadku, upřesnění jejich úkolů, zvláště manévru zátarasů, ničení komunikačních objektů, prostory zjištěných jaderných min a způsob jejich zneškodnění, zátarasovací opatření na vodních tocích k znemožnění bojové činnosti říční flotily protivníka a další.

Jednotky vzdušného výsadku rozmístíme ve výchozím prostoru k vysazení, kde se připravují. Ze ženiijních opatření je položen důraz zejména na pečlivé a průběžné maskování, maximální využití ochranných objektů a ženiijní úpravy terénu. Podle času, který je k dispozici, a podle místních podmínek je žádoucí:

- vybudovat nebo upravit pracovní a odpočinkové úkryty pro štáby a spojevací uzly,
- zřídit ochranné okopy pro živou sflu a bojovou techniku,
- upravit a maskovat cesty,
- zabezpečit zdroje pitné vody, v případě nezbytné potřeby zřídit vodní stanice.

K těmto, popřípadě dalším úkolům ženiijního zabezpečení vyčleňujeme maximum sil z počtu výsadkových jednotek. Ženiijní jednotky se podílejí zpravidla na budování úkrytů pro štáby, úpravě komunikací a těžbě vody.

Ženiijní jednotky se připravují k vysazení podrobným metodickým rozbohem činnosti při plnění stanovených úkolů, který pozůstává z detailního seznámení s prostorem činnosti na mapách, leteckých snímcích a plastických stolech, rozboru metody plnění úkolů až do družstev a jednotlivců, způsobu spojení a velení, upřesnění prostorů rozmístění ženiijních prvků bojové sestavy a umístění zálohy ženiijní munice a materiálu. Zvláštní pozornost musí věnovat přepravě ženiijní munice a materiálu.

Je výhodné plánovat ženiijní jednotky k vysazení vždy s prvním koloběhem, zvláště proto, aby byly vytvořeny časové možnosti ke splnění úkolů k zabezpečení vysazení (odstranění protivýsadkových zátarasů, přehrazení přístupových cest do prostoru vysazení apod.), přepravovat je v organických jednotkách, po družstvech nebo četách současně s potřebným materiálním vybavením, zejména trhavinami a minovacím materiálem tak, aby, ihned po vysazení mohly tyto jednotky samostatně plnit stanovené úkoly.

HLAVNÍ ÚKOLY ŽENIJNÍHO ZABEZPEČENÍ BOJOVÉ ČINNOSTI VÝSADKŮ

Bojová činnost vzdušných výsadků je charakteristická svojí rozmanitostí. V krátkém časovém období může docházet k zásadním změnám situace, které vzdušný výsadek musí přizpůsobivě řešit rychlým přechodem z útočné činnosti do obrany a naopak, uskutečňovat přepady a léčky, zmocňovat se důležitých objektů, ničit je nebo jejich ničení zabránit. Není zanedbatelné, že taktický i operační výsadek bojuje v hloubce sestavy protivníka a vzhledem k možným silám protivníka jsou jejich časové možnosti bojové činnosti limitovány, čímž jsou limitovány i časové možnosti opatření ženijního zabezpečení. Rozsah ženijních úkolů je ovlivněn i samotným složením vzdušného výsadku. Je-li vysazován bez ženijních jednotek, plní tyto úkoly ženijního zabezpečení:

- ženijní průzkum,
- překonávání závalů, překážek a zátarasů,
- překonávání vodních překážek,
- ženijní úpravu terénu,
- zřizování zátarasů,
- destrukce a desadjustace objektů,
- maskování.

Ženijní průzkum je zaměřen na:

- zjištění stavu prostoru vysazení, doplnkové prověření přítomnosti protivýsadkových a výbušných zátarasů,
- průchodnost terénu na směru plánované bojové činnosti s důrazem na prostory napadené jadernými údery,
- upřesnění výhodných prostorů k zaujetí a budování opěrných bodů a uzlů obrany,
- vyhledávání vhodných přístupů k vodní překážce a výhodných míst ke zřízení přepraviště,
- upřesnění směrů a míst ke zřízení zátarasů, objektů ničení nebo desadjustace objektů připravených k ničení protivníkem
- upřesnění prostorů jaderných min a jejich stanovišť roznětu,
- možnosti využití maskovacích vlastností prostoru bojové činnosti.

Tyto úkoly plní prvky vševojskového průzkumu vysazovaných jednotek. K dosažení maximální účinnosti musí být průzkumníci připraveni ke zjišťování uvedených údajů. Toto má zvláštní význam zejména u průzkumných skupin, vysazovaných do prostoru vysazení s předstihem. Výhodný je ženijní průzkum z vrtulníků, zvláště je-li předmětem průzkumu přepraviště, vodní dílo nebo komunikace.

Zátaras, překážky a závaly mohou výsadkové jednotky překonávat s ohledem na minimální technické vybavení jen v omezeném rozsahu. Hlavní metodou překonávání závalů v lesních prostorech a osadách i výbušných zátarasů bude obejití, vyhledání obchodu nebo objížďky. Výjimečně, v případě nutnosti, mohou výsadkové jednotky odstraňovat umělé zátarasy, nelze-li je překonat jinak, pomocí trhaviny.

Vodní překážky překonávají jednotky vzdušného výsadku nejjednodušším způsobem — s využitím člunů KAPSA, protichemického pláště vz. 63 a pomocí přepravních prostředků z místních zdrojů. Přeprava musí být postupná, po průzkumu odlehlejšího břehu a při dostatečném přímém bojovalém zajištění.

Ženijní úprava terénu pozůstává z budování praporních uzlů obrany, rotních a četových opěrných bodů, z výstavby pracovních a odpočinkových úkrytů na velitelských stanovištích a zřízení ochranných okopů pro bojovou techniku a materiál. Při ručním způsobu práce je možné v určitých případech použít trhaviny.

Zátaras jsou zřizovány převážně rychlým a technicky nenáročným způsobem, ničením komunikačních objektů na směrech, zřizováním lesních závalů v osadách, ničením jednotlivých silničních objektů v místech bez možnosti objížďky. Při přepadech a léčkách je výhodné používat nástrahy ke zničení bojové techniky nepřítele, nebo ničit komunikační objekty nebo odpalovat stromové záseky v době průjezdu jednotek protivníka.

Destrukce jsou složité a náročný úkol, který v řadě případů může tvořit hlavní nebo jeden ze závažných úkolů celého výsadku. Týká se zpravidla důležitých vojenských nebo hospodářských objektů, jejichž vyřazení z činnosti má pro činnost vojsk na bojišti nebo na udržení ekonomické potence zvláštní význam. Jde o mosty přes široké vodní překážky, komunikační uzly, vodní díla, energetická zařízení. Postup destrukce musí být dokonale organizován a přesně řízen, zpravidla důstojníkem ženijní odbornosti.

Maskování má velký význam při vysazení. K utajení přistávacích ploch je potřebné zamaskovat padáky a zásobníky materiálu především proti pozorování ze vzduchu. Důležitým úkolem maskování je i skrytý pobyt vysazovaných jednotek a pečlivé zastírání všech ženijních úprav terénu.

Ženíjní jednotky při zabezpečování bojové činnosti vzdušného výsadku plní tyto úkoly:

- ženíjní průzkum,
- zřizují průchody v překážkách a zátarasech,
- vyhledávají a zneškodňují jaderné miny,
- zřizují výbušné zátarasy na směru postupu protivníka,
- zabraňují zničení objektů, které lze využít pro vlastní vojska nebo jejichž zničení by negativně ovlivňovalo bojovou činnost,
- činnost ve zvláštních skupinách pro zničení,
- budují místa velení.

Ženíjní průzkum spočívá v účasti ženistů ve vševojskových prvcích průzkumu. Jejich úkolem je posoudit podrobně zátarasy, vodní překážky, použitelnost přepravních prostředků a materiálu z místních zdrojů, zhodnotit možnosti využití obranných zařízení zanechaných protivníkem, získat kořistní ženíjní munici a shromážďovat vzorky dosud neznámé ženíjní munice nepříteli. Operační vzdušné výsadky mohou vysílat samostatné ženíjní průzkumné skupiny ke splnění náročných speciálních úkolů, jako např. průzkum širokých vodních překážek, přepravišť operačního významu nebo vodních děl, mající zásadní význam pro činnost výsadku i vlastních vojsk.

Průchody v překážkách a zátarasech budou zřizovat ženíjní jednotky jen tehdy, není-li k jejich překonání jiná možnost, pomocí minových hledaček a bodců ručním způsobem v nejnútnejší minimální šířce.

Zřizování zátarasů na směrech postupu protivníka spočívá zejména v destrukcích na komunikačních směrech. Při ničení jednotlivých objektů se volí jednoduché a rychlé způsoby, při zachování potřebné účinnosti. Ženíjní jednotky je účelné používat k přípravě ničení objektů, které vyžadují odborné posouzení. V nutných případech zřizují i PT minová pole malých šířek na terénu přilehlém k ničení komunikačním objektům. K plnění těchto úkolů jsou ženíjní jednotky organizovány do destrukčních skupin a mohou vytvářet i POZ a ŽZ.

Vyhledávání a zneškodňování jaderných min je jeden z nejdůležitějších úkolů. Cílem této činnosti, po předcházejícím rámcovém upřesnění, je najít místo uložení jaderných min a znemožnit jejich aktivaci. Vzhledem k omezenému materiálnímu vybavení je technicky možné splnit tento

úkol mechanickým poškozením těla miny, a to aktivací speciálních náloží přímo ve studnách uložení. Ke splnění tohoto úkolu je nejvhodnější vyčleňovat speciálně vyčleněné skupiny v síle 1—3. Jejich činnost musí zabezpečovat výsadkové jednotky, které musí zároveň projevit maximální úsilí v odhalení stanovišť roznětu JM a využít všechny možnosti k jejich vyřazení.

Zabraňování zničení objektů operačního významu má v řadě případů velký význam. Ženíjní jednotky plní tento úkol v součinnosti s výsadkovou jednotkou, která zpravidla přepadem a dočasnou izolací objektu vytvoří desadjustační skupině časové podmínky k práci. Prvním úkonem musí být vždy přerušit hlavní vedení, zneškodnit zdroje roznětu a přerušit vedení k hlavním náložím. Podle situace a vzdálenosti vojsk útočících čelně, uskutečnit buď úplnou nebo částečnou desadjustaci. Tímto způsobem je možno získat trhaviny k plnění jiných úkolů. Je účelné vždy si ponechat možnost zničit objekt podle vlastní úvahy v případě nebezpečí, že se jej protivník znovu zmocní.

Úspěch či neúspěch při plnění tohoto úkolu ženíjního zabezpečení může mít podle významu objektu následky i operačního rázu, zejména jde-li o významná stálá přepraviště, o vodní stavby a zdře s velkým obsahem vody, významná komunikační centra, důležitá letiště nebo velké zásoby materiálu, zvláště pohonných hmot.

Činnost ženíjních jednotek ve zvláštních skupinách k ničení. V nezbytných případech, kdy to splnění úkolu vzdušného výsadku vyžaduje, tvoříme z ženíjních jednotek **speciální skupiny k ničení**, zvláště tehdy, je-li jedním z hlavních úkolů vzdušného výsadku vyřadit důležité objekty protivníka, např. odpalovací zařízení ZHN, důležité zásobovací základny protivníka, významné letištní, silniční nebo železniční uzly apod. Ničení takového rozsahu musí být řízeno centrálně. Skupiny pro ničení mohou být v síle ženíjního družstva až ženíjní čety a mají zpravidla vymezen rajón své činnosti. Při ničení objektů, které jsou navzájem v bezprostřední blízkosti, odpalují se nálože na signál řídícího destrukčních prací, abychom vyloučili vzájemné ohrožení nasazených jednotek. Ničíme přednostně na směrech, ze kterých hrozí nebezpečí proniknutí protivníka. Úspěšně splnit tento úkol vyžaduje značný přísun ženíjní munice nebo ji získat z kořistních zdrojů. Zvláštní pozornost musí velitelé výsadkových útvarů věnovat přímému zajištění speciálních skupin pro ničení.

Budování míst velení. Od stupně výsadkového praporu mohou se ženijní jednotky zúčastňovat budování míst velení. Hlavní důraz musí být položen zvláště na výběr prostoru, který musí poskytovat dostatečný kryt z hlediska maskování a vyhovovat podmínkám rychlého vybudování. Nejde zpravidla o úplné vybudování místa

velení, ale o přizpůsobení terénních podmínek tak, aby velitelské stanoviště umožňovalo účinné velet a poskytovalo maximální možnou ochranu. Proto je výhodné využít objekty dříve vybudované (protivníkem), přirozené nebo umělé prohlubně a nerovnosti terénu, které nevyžadují větší úpravy.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ BOJE VZDUŠNÉHO VÝSADKU V CHARAKTERISTICKÝCH FÁZÍCH BOJOVÉ ČINNOSTI

V obraně

Obranu používá vzdušný výsadek k udržení dobytých prostorů, čar, předmostí, horských průsmyků, letišť a důležitých objektů. Je účelné volit přední kraj obrany za účinnými terénními překážkami protitankového charakteru.

Ženijní budování obrany musí zahájit současně s jejím zaujímáním, budovat nepřetržitě a s maximální intenzitou. Obranu buduje vzdušný výsadek systémem praporečnických uzlů, rotních a četových opěrných bodů, na dominantních výšinách a prostorech, s mezerami, které jsou přehrazeny zátarasami, v rotních bodech postavení čet a PT prostředků. Praporeční uzly a rotní opěrné body musí být přizpůsobeny ke kruhové obraně.

Jedním ze základních předpokladů k úspěšnému zaujetí obrany a vedení obranného boje je včas zřídít protitankové zátarasy na směrech ohrožených postupem protivníka a k zesílení předního okraje obrany. Tento úkol plní všechny ženijní jednotky a podle možností i část jednotek vševojskových. Protitanková minová pole kladou povrchovým způsobem tak, aby byly chráněny palbou PT zbraní.

Pro období vedení obranného boje organizují ženijní jednotky manévry zátarasy k přehrazení směrů pronikání protivníka do hloubky obrany, zpravidla v součinnosti s DPTZ.

Při budování obrany je výhodné dodržet tuto posloupnost prací:

- ničení komunikačních objektů na přístupech k obraně,
- přizpůsobení terénních předmětů k boji,
- budování okopů pro jednotlivce, úprava postavení družstev a čet,
- budování okopů pro děla a minomety,
- úprava VS.

Po splnění těchto úkolů, v závislosti na čase dále zdokonalujeme obranná postavení padákových jednotek, palebná po-

stavení děl a minometů, budujeme záložní palebné objekty a úkryty pro živou sílu, upravujeme záložní palebné objekty a úkryty pro živou sílu, upravujeme čáry rozvinutí DPTZ a POZ, dále rozvíjíme systém zátarasů, zdokonalujeme VS a zabezpečujeme zdroje vody. Vzhledem k tomu, že všechny tyto práce je nutné provádět jen ručně, je absolutní nutností maximálně využít ochranné vlastnosti terénu a obranná zařízení nepříteli. Výjimečně můžeme předpokládat použití trhavin, podaří-li se je ukořistit ze zásob protivníka. Je velmi důležité pečlivě dodržovat všechny zásady maskování, aby se vzdušný výsadek nestal snadným cílem jaderného úderu.

V boji za dobytí a udržení předmostí a přepravišť na vodních překážkách

Cílem boje za dobytí a udržení předmostí je pomocí vojskům útočícím čelně v rychlém překonání vodního toku. Způsob vysazení vzdušného výsadku na předmostí je závislý v první řadě na situaci v prostoru předmostí, ale i na jeho ženijních faktorech.

Není-li vodní překážka obsazena nepřitelem, potom se vysazení uskutečňuje přímo na ni, a to na oba břehy. Větší úsilí musí být položeno na odlehlejší břeh, aby byla zabezpečena ochrana zachráněných přepravišť.

Je-li vodní překážka obsazena nepřitelem, potom uskutečneme vysazení v určité vzdálenosti a o předmostí musíme bojovat.

Z hlediska výběru vhodného úseku vodního toku je nutné vycházet ze dvou hledisek:

- jaké jsou v určeném prostoru podmínky k přepravě,
- jak přílehlý terén umožňuje zaujmout úpornou protitankovou obranu.

Zároveň je nutné posoudit ráz vodních staveb, které ovládá protivník a jejich možné účinky na úsek přeprav z hlediska taktické manipulace s vodou. Současně se zachráněním předmostí musíme

zabezpečit, abychom získali přepraviště a zabránili jejich zničení.

Ohled po zmocnění se předmostí organizujeme jeho úpornou obranu. Zásady jejího zaujímání, organizace a budování mají některé zvláštnosti:

— jsou-li na získaném předmostí přepraviště, potom se na obou březích budují **předmostní postavení**, jako přímá ochrana přepravišť,

— obranu budujeme s důrazem na přístupy k řece a na bočních předmostí, tj. v úsecích přímýkajících se k vodní překážce,

— vytváříme silný POZ a ŽZ k účinnému manévru zátarasy,

— organizujeme ženijní opatření k boji s říční flotilou protivníka (zřizování zátarasů v plavební dráze).

Ženijní jednotky se zúčastňují boje o předmostí odstraňováním zátarasů, pronikají k přepravištím a znemožňují jejich zničení nepřítelem. Zároveň musí provádět průzkum získaného úseku vodní překážky, vhodných míst ke zřízení dalších přepravišť a přístupů k nim, podle potřeby upravují a vytvářejí přístupy k řece a upravují břehy, shromažďují přepravní prostředky z místních zdrojů pro potřeby vzdušného výsadku a vojsk útočících čelně k rychlému zřízení přepravišť. Provádí průzkum získaných mostů, dezadjustují je a organizují jejich střežení. Na řece zřizují uzávěry k zadržení plovoucích min buď napnutím systému lan, nebo zakotvením klád uspořádaných do šípového tvaru proti vodě, zakotvením plavidel z místních zdrojů apod.

Říční zátarasy k zabránění činnosti flotily protivníka zřizují ženijní jednotky zatarasením plavební dráhy nevybušnými i trvale sledovat stav vody, aby byla včas zjištěna taktická manipulace s vodou nebo zničení vodních děl ovládaných protivníkem.

Vzdušný výsadek může dostat za úkol zmocnit se jen jednoho, zpravidla důležitějšího přepraviště. Cílem může být udržet je do příchodu vlastních vojsk nebo je zničit, má-li se zabránit přísunu záloh nepřítele na bojiště. Máme-li se zmocnit přepraviště s cílem udržet je do příchodu vlastních vojsk, potom jsou úkoly ženijního zabezpečení obdobné jako při získání předmostí. Předmostní postavení budujeme na vzdálenost, která zabraňuje protivníkovi přímo pozorovat přepraviště a vést palbu z pěchotních zbraní na přepraviště. Je-li cílem zničit přepraviště, plní tento úkol ženijní destrukční skupiny poškození hlavních nosných prvků.

V boji o získání letišť

Letiště se můžeme snažit získat s cílem zabezpečit vysazení vlastních sil nebo vyřadit letiště z činnosti.

Zmocníme-li se letiště s cílem, abychom je udrželi, organizujeme ihned ženijní zabezpečení jeho obrany. K tomu využíváme především obranné zařízení protivníka, zahájíme úpravu a podle potřeby budujeme nové opěrné body. Obranná zařízení budujeme ve vzdálenosti, která zabezpečuje vzlet a přistání letadel bez ohrožení palbou kulometů protivníka.

Současně s budováním obrany letiště upravujeme letištní plochu. V první řadě odstraňujeme ze startovacích drah vraky letounů a vyrovnáváme menší poškození dráhy. Větší porušení přistávacích drah musí být označeno viditelným způsobem nejméně na vzdálenost 300 m. Zároveň zjišťujeme stav navigačních světel a osvětlovacího zařízení jednotlivých drah. Úkoly spojené s další úpravou letištní plochy plní letecké stavební prapory po převzetí získaného letiště.

Máme-li získané letiště vyřadit z činnosti, uskutečňují to skupiny ničení a boření, vytvářené z příslušníků padákových jednotek v síle družstva až čety a ze speciálních skupin ženistů, vybavených trhavinami a zápalnými prostředky. Jejich činnost musí být koordinována a centrálně řízena. Na letištních ničí postupně velitelská stanoviště, pojiťka, radiotechnické prostředky, energetická a provozní zařízení, letouny, letištní plochy a sklady pohonných hmot.

Při narušování činnosti v týlu vojsk nepřítele

Narušování činnosti nepřítele je stálý úkol vzdušných výsadků a má převážně charakter ženijních prací. Tento úkol vyžaduje rychlost a rozhodnost akcí, plníme jej převážně v noci.

Žádoucí výsledky dosahujeme zvláště zničením nebo poškozením týlových základů a skladů protivníka, komunikací všeho druhu, energetických zařízení, systému potrubní dopravy apod. K tomuto úkolu vyčleňujeme výsadkové jednotky, posílené skupinami ženistů a vybavené potřebným materiálem.

Výhodné způsoby ničení hlavních druhů objektů:

— sklady munice a trhavin ničíme odpalením;

— sklady ženijního, chemického, technického materiálu a pohonných hmot ničíme zapálením nebo poškozením;

— na železnicích ničíme zejména hlav-

ni provozní objekty, řídící, signalizační a spojovací systém;

— v průmyslových podnicích a energetických zařízeních ničíme hnací zařízení, hlavní mechanismy a agregáty;

— u systémů potrubní dopravy je nejúčinnější ničit čerpací stanice.

Tato činnost, spojená s potřebnou promyšleností, může do značné míry ovlivnit akceschopnost protivníka.

VYUŽITÍ ZVLÁŠTNOSTI A MOŽNOSTI ŽENIJNÍCH JEDNOTEK

Taktický a operační výsadek má zpravidla vždy ve své sestavě ženijní jednotky. Taktické výsadky, organizované z motostřeleckých jednotek divizí v síle motostřeleckého praporu, je potřebné posílit ženijní četou. Speciální výsadekové útvary mají dostatečné množství organických ženijních sil.

Základním předpokladem k úspěšnému splnění úkolů ženijními jednotkami musí být jejich vysoká morální a všestranná odborná připravenost a schopnost samostatné a rozumně iniciativní činnosti.

Zátaras musí být zřizován s ohledem na směr pohybu vlastních vojsk a nesmějí bránit jejich rychlému pohybu. K ničení, zvláště na komunikacích, používáme rozněcovače na otřes nebo tlak, aby s poškozením objektu byla současně vyřazena živá síla a bojová technika nepřítel.

Činnost POZ a ZZ je zaměřena na nejnebezpečnější směry možného postupu protivníka. Vzhledem k nedostatku zátarasovacího materiálu nepřehrazují směry souvislými minovými poli, ale jen jeho nejdůležitější úseky v malých šířkách. Manévr zátarasy může být podle situace uskutečněn rozhozem PT min ručně, roz-

vozem z motocyklů s přívěsným vozíkem nebo z vozidla a výjimečně z vrtulníků.

Ženijní jednotky budou nuceny v řadě případů zřízené zátarasy ihned bránit. Často dojde i k situaci, která si vynutí položené miny zvednout a položit znovu na jiném úseku. Všechny zřízené zátarasy musí být včas oznámeny vlastním vojskům.

Zabezpečování přeprav vlastního výsadku vychází zvláště z materiálních možností a je charakterizováno maximální jednoduchostí. Plně využíváme možnosti přeprav po současných přívozech a plavidlech z místních zdrojů, členů KAPSA, protichemického pláště vzor 63, za příznivých podmínek plavání a brození. Mimo zajištění a obsluhu plavidel vytyčují ženijní jednotky přepraviště a organizují záchrannou službu.

K destrukčním pracím je nejvýhodnější používat plastickou trhavinu vysoké účinnosti, jejíž účinky můžeme zvýšit zformováním do improvizovaných usměrněných náloží. Ve většině případů půjde pouze o poškození objektů za účelem dočasného vyřazení. To bude záviset na materiálních možnostech i na možném využití cíle vlastními vojsky.

* * *

Vzdušné výsadky mají v soudobém boji velký význam, zvláště z hlediska dosažení vysokého tempa boje a operace, a proto jejich použití je běžným a pravidelným jevem téměř každé operace.

Úroveň ženijního zabezpečení může mít na splnění bojového úkolu vzdušného výsadku rozhodující význam. To závisí na dokonalé vycvičenosti ženijních jednotek, na důkladném zvládnutí ženijní problematiky výsadečnými a vysazovanými jednotkami a útvary, ale ve značné míře i na pozornosti, kterou této oblasti budou věnovat velitelé výsadečových jednotek a útvarů, zvláště u těch, které ve štábu nemají ženijního funkcionáře a velitelé nebo náčelníci štábu musí samostatně opatření ženijního zabezpečení nejen stanovit, ale také soustavně organizovat a přímo řídit činnost ženijních jednotek. Proto by tato problematika měla být součástí metodiky práce štábů, zejména výsadečových útvarů, a měli bychom získávat praktické zkušenosti z její realizace při cvičení štábů i vojsk.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

K hodnocení radiační situace

Upraveno ze sovětského tisku

Ze zkušeností válečných her a operačních cvičení lze vyvodit závěr, že nejméně 60 % strategických jaderných sil každé válčící strany bude použito hromadně. Půjde především o hromadné použití jaderné munice velké ráže s pozemními výbuchy. Od prvního dne války dojde tedy k radioaktivnímu zamoření rozsáhlých prostorů terénu.

Několikanásobné překrývání stop radioaktivního oblaku po použití hromadných jaderných výbuchů značně zvětšuje rozměry pásma silného a nebezpečného zamoření. Na jedné strategické válečné hře ve VA GŠ tvořila tato pásma 65 % celého prostoru bojiště.

Většina vojsk a obyvatelstva, napadená jadernými údery, bude v nebezpečných prostorech a vystavena tak stálému nebezpečí působení ničivých účinků ionizujícího záření. To ve své podstatě ovlivní mobilizaci a přesuny vojsk, organizaci velení, práci průmyslu a dopravy atd. Propočty dokazují, že ztráty způsobené radioaktivním zamořením mohou být velmi značné; pro některé kategorie objektů napadení (vojska v prostorech soustředění a organizování, zálohy, týlové základny atp.) budou hlavními druhy ztrát.

Silné radioaktivní zamoření důležitých prostorů válčičtí ztíží, popřípadě i vyloučí, na delší dobu přesuny operačních záloh, vysazování strategických záloh nepřítele na kontinent, rozmístování a používání letišť, manévry vojsk i jinou činnost ozbrojených sil.

*

Štáby všech druhů vojsk musí proto všestranně hodnotit specifiku radiační situace, která může vzniknout na válčičtí v důsledku hromadného použití jaderné munice velké (100—1000 kt) a supervelké ráže (nad 1 Mt) oběma válčícími stranami. Tato specifika je dána

- rozsahem radioaktivního zamoření terénu,
 - stupněm hustoty vypadávání produktů jaderného výbuchu v pásmu nebezpečného zamoření (pásmo V),
 - náhlou změnou profilu středního větru v horních vrstvách atmosféry a ve výškách tvoření radioaktivních oblaků,
 - druhem náplně termonukleární munice.
- Z analýzy válečných her a cvičení vyplývá, že při velké hustotě pozemních jaderných vý-

buchů zvětšují se nejen rozměry pásma nebezpečného zamoření (pásma V), ale podstatně se v něm zvyšuje stupeň zamoření v důsledku překrývání stop radioaktivního oblaku. Tato okolnost se nebere vždy v úvahu při hodnocení radiální situace, i když stupeň zamoření je možné určit i bez složitých propočtů.

Při zkoumání charakteru výše radioaktivity v pásmu nebezpečného zamoření, která vznikla v důsledku překrývání stop radioaktivního oblaku, je zřejmé, že při změně rozměrů a především šířky tohoto pásma a za dalších stejných podmínek se zvyšují dávky radiace v pásmu. Propočty dokazují, že čím větší je vztah šíře pásma zamoření po jednotlivém jaderném výbuchu (1) k celkové šíři pásma zamoření po hromadném jaderném výbuchu (L), tím větší je v něm dávka radiace. Jako základní dávku radiace se doporučuje brát její hodnotu do plného rozpadu na hranici pásma nebezpečného zamoření (1200 r). Získané výsledky v operačních propočtech je možné uplatnit na celé pásmo V.

Dávka radiace, kterou obdrží osoby do úplného rozpadu radioaktivních zplodin v pásmu nebezpečného zamoření, bude tolikrát vyšší než její základní hodnota, kolikrát celková šíře $\sum_{i=1}^{i=n}$ tohoto pásma po jednotlivém výbuchu $\sum_{i=1}^{i=n} l$ je větší, než šíře (v km) celého vytvořeného pásma $V(L)$:

$$D = 1200 \cdot \frac{\sum_{i=1}^{i=n} l}{L}$$

Příklad: V důsledku padesáti pozemních jaderných výbuchů, každý o síle 1 Mt, vzniklo pásmo V v šíři 200 km. Rychlost středního větru je 50 km/hod.

Je třeba určit dávku radiace do úplného rozpadu v pásmu V. Podle tabulky č. 2 Příručky¹⁾ je střední šířka pásma V jednotlivého výbuchu 10 km.

¹⁾ Příručka k propočtu ničení objektů jadernými zbraněmi a k hodnocení radiální situace. Část II., Vojenizdat, 1963.

Potom:

$$D = 1200 \cdot \frac{50 \cdot 10}{200} = 3000 \text{ r.}$$

Při předvídání pásma radioaktivního zamoření po vlastních jaderných úderech v prostoru rozmístění nepřítele je nutné vzít v úvahu „rozptyl“ středního větru po směru. Přesnost měření přístroji i jednotlivé metody předvídání umožňují dnes určit střední vítr s přesností $\pm 15-20^\circ$. K úplnému zhodnocení vlivu radioaktivního terénu na objekty je nutné vypočítat velikost pásma zamoření v sektoru $\pm 20^\circ$ od převládajícího směru středního větru.²⁾

V praxi je přijata zásada předvídat tři pásma radioaktivního zamoření.

Přitom v pásmu A (mírné zamoření) s použitím dostupných prostředků ochrany před radioaktivním zářením (využití dopravních a bojových prostředků, ukrytí v domech) nebude prakticky narušena bojeschopnost vojsk ani práce schopnost civilního obyvatelstva.

Proto je účelné propočítat a zakreslit na mapu armády a frontu (a zejména celého válčiště) **dvě pásma radioaktivního zamoření:**

- silného (pásmo B),
- nebezpečného (pásmo V),

To dodá mapě radiální situace velkou přehlednost a zjednoduší potřebné propočty.

*

Při hodnocení radioaktivního zamoření po hromadném použití jaderné munice velké a zejména supervelké ráže je nezbytné upřesnit údaje, které vyjadřují **nahromadění dávek radiace s časem**. Tabulka příručky k propočtu dávek radiace uvádí, že stopa radioaktivního oblaku „se vytvoří“ v průběhu hodiny po výbuchu. To platí v plné míře pro jaderné výbuchy o síle několika stovek kt, neplatí však vždy pro megatonové jaderné výbuchy.

²⁾ Údaje o směru a rychlosti středního větru, převládajícího na válčišti, se obvykle přebírají z aeroklimatických atlasů, sestavených na základě analýzy skutečných údajů mnoholetého pozorování meteorologických prvků.

Tabulka 1

Doba trvání záření od okamžiku vytvoření stopy radioaktivního oblaku	1	2	3	6	12	1	3	5	30	6
	hodin					dní				měsíců
Dávka radiace v % za období plného rozpadu	3	7	10	20	30	40	45	50	65	75
Dávka radiace v % za období plného rozpadu ve vzdálenosti 100 km od center výbuchů	10	15	20	30	40	50	55	60	70	—

Vytváření pásme silného a nebezpečného zamoření, v nichž budou nejvyšší hodnoty celkové radioaktivity, trvá 3–6 hodin i více. Již za 3 hodiny po výbuchu se vytváří až 50 % nejnebezpečnější části pásma zamoření, která se přibližně k centrum jaderných výbuchů.

Propočet dávek radiace za těchto předpokladů vylučuje jejich neopodstatněné zvyšování. To je důležité zejména při hodnocení vlivu radioaktivního zamoření na nepříteli.

Dávky radiace, které může obdržet nekrytá živá síla v pásmech B a V v procentech k dávce za období plného rozpadu a ve vzdálenosti 100 km od center jaderného výbuchu (tam vytváření pásme B a V probíhá dříve), uvádí **tabulka 1**.

Radioaktivní zamoření vojsk, obyvatelstva, letišť, týlových a jiných objektů závisí na stupni snížení působení ionizujícího záření, které záleží v prvé řadě na

- ochranných vlastnostech úkrytů,
- charakteru činnosti vojsk,
- režimu činnosti obyvatelstva.

Při propočtech se bere v úvahu **koefficient ochrany (K)**, který se určuje podle vzorce:

$$K = \frac{24}{\frac{t_1}{k_1} + \frac{t_2}{k_2} + \dots + \frac{t_n}{k_n}}$$

kde $t_1, t_2, \dots, t_n$ – čas (v hod.) pobytu vojsk nebo obyvatelstva v úkrytech, v dopravních prostředcích, v odkrytém terénu a v jiných podmínkách během jednoho dne

$k_1, k_2, \dots, k_n$ – koefficient zeslabení ionizujícího záření podle druhu úkrytu

V operačních propočtech k určení vlivu radioaktivního zamoření na nepříteli (určení možných dávek radiace), v závislosti na podmínkách jeho činnosti, je možné používat koefficientů ochrany – viz **tabulku 2**.

Propočty vědeckovýzkumného institutu ministerstva obrany dokázaly, že 80 % všech ztrát nastává již v prvních dnech, od počátku radioaktivního zamoření terénu. Přitom v pásmu V je vyřazena veškerá živá síla, popřípadě její tři čtvrtiny. V tomto pásmu vznikají všechny případy nemoci ze záření středního a těžkého stupně.

Střední ztráty vojsk a obyvatelstva v procentech k celkovému stavu v pásmu nebezpečného zamoření, v závislosti na stupni ochrany a času, uvádí **tabulka 3**.

Ztráty nepříteli v pásmech B a V za jiných podmínek situace je možné určit srovnáním

Tabulka 2

Charakter činnosti nebo rozmístění vojsk a činnosti obyvatelstva	Koefficient ochrany
Vojska v prostorech soustředění	4
Vojska na přesunu	3
Zálohy v prostorech organizování v obydlích městského typu	5
Zálohy v prostorech organizování táborového typu	3
Letectvo při vedení bojové činnosti	3
Živá síla letectva v úkrytech v prostoru letišť	5
Obyvatelstvo v úkrytech	5
Obyvatelstvo při denní činnosti, které nebylo uvedeno o radioaktivním zamoření	2

Tabulka 3

Střední koefficient ochrany	Doba trvání pobytu v pásmu V					
	3	6	12	1	3	5
	hodin			dní		
2	15	100	100	100	100	100
3	5	50	100	100	100	100
4		15	70	100	100	100
5		5	30	80	90	100
10				5	10	15

údajů propočtených z tabulky 1 a údajů podle tabulky 7–29 Příručky.²⁾

Údaje o nepříteli (délka pobytu v pásmu nebezpečného radioaktivního zamoření, hodnota ochrany před radioaktivním zářením, rychlost za přesunu, režim práce objektů atp.), nutné ke zhodnocení radioaktivního zamoření, je možné získat jako výsledek nepřetržitého studia jeho možné činnosti v jaderné válce. Údaje nemohou být stále. Upřesňují se při každém propočtu na základě konkrétní situace.

Při hodnocení radiační situace po vlastních jaderných úderech je nutné vzít v úvahu i **zbytkovou radioaktivitu** v pásmu zamo-

²⁾ Bojové vlastnosti jaderných zbraní, Vojenizdat, 1967, str. 317.

ření k době, kdy vlastní vojska do nich vstupují. Zvláštní pozornost, s cílem vyloučit ozáření živé síly, vyžaduje především pásmo nebezpečného zamoření. Po uplynutí 3—5 dní po zamoření může radiace v tomto pásmu dosahovat 3—5 r/hod. i více. Úroveň radiace se snižuje vcelku pomalu: za 2 dny asi dvakrát. V tomto pásmu nelze rozmísťovat vojska.

V pásmu silného zamoření úroveň radiace nebude převyšovat 0,5 r/hod. S použitím nejprostších prostředků ochrany je toto pásmo dostupné činnosti vojsk.

Hodnota zbytkové radioaktivity a její možný vliv na vlastní vojska je kritériem k určení vzdálenosti pozemních jaderných úderů od čáry dotyku vlastních vojsk. Tato vzdálenost

musí umožňovat činnost vlastních vojsk do doby jejich zasazení do pásma silného zamoření s vyloučením nebezpečí, že budou zamořena. K tomu dochází nejčastěji 3—5 dní po jaderných úderech.

*

Tato metoda hodnocení radiační situace umožňuje uvažovat o některých zvláštnostech radioaktivního zamoření po pozemních výbuších jaderné munice velké a supervelké ráže. Dále umožňuje v krátkých lhůtách a dostatečně plně zhodnotit vliv pásem radioaktivního zamoření na činnost nepřítele. Této metody je možné použít i ke zhodnocení radiační situace vlastních vojsk po jaderných úderech nepřítele.

Názory velení NATO na překvapení

Ve svých úvahách o možnosti překvapivého rozpoutání případného ozbrojeného konfliktu mezi státy NATO a Varšavské smlouvy v Evropě a zejména pak na středoevropském válčišti vychází velení NATO především z možnosti rozpoutání války v tomto prostoru. Kromě toho přihlíží k předpokládanému charakteru války při jejím zahájení a k možné vojenskopolitické situaci, za které by mohlo dojít k válce.

Podle současných názorů vedoucích politických a vojenských činitelů i jednotlivých států paktu existuje možnost vzniku ozbrojeného konfliktu ve střední Evropě nejen z důvodů nevyřešených rozporů v této části světa, ale i — a to možná pravděpodobněji — v důsledku střetnutí zájmů USA a SSSR v jiném evropském nebo mimoevropském prostoru. Toto střetnutí v jiném než středoevropském prostoru, jež by mělo podle těchto názorů s největší pravděpodobností jen omezený charakter s pouze dílčími, i když významnými cíli, omezovalo by i rozsah ozbrojeného konfliktu na středoevropském válčišti.

Případná válka ve střední Evropě by tedy za této situace měla alespoň na svém počátku zřejmě jen omezený charakter. Ve válce by si obě strany kladly jen takové politické a vojenské cíle, k jejichž realizaci by nebylo nutné používat jaderné zbraně se všemi z toho vyplývajícími nevypočitatelnými důsledky.

Naproti tomu záměrné rozpoutání všeobecné jaderné války v tomto prostoru vzhledem k jaderné rovnováze mezi oběma hlavními velmocemi považují státy na Západě v současné i v dohledné době za málo pravděpodobné.

Ve svých představách o ozbrojeném konfliktu ve střední Evropě, který by vznikl proti záměrům USA a ostatních států atlantické aliance, počítá velení NATO s existencí určitého období zvýšeného mezinárodního napětí — ať již jenom mezi oběma supermocnostmi, nebo mezi celými bloky — které by vzniku takového konfliktu ve většině případů předcházelo.

V průběhu tohoto období, jehož délka trvání se odhaduje na několik týdnů až měsíců, realizoval by nezbytná politická, ekonomická a vojenská opatření k válce jak potenciální iniciátor konfliktu, tak nepochybně i protistojící strana. Vyplývá to z toho, že přípravy k vojenskému konfliktu je čím dál tím více obtížnější utajit.

S existencí určitého období narůstajícího válečného nebezpečí a se schopností orgánů NATO včas postihnout a správně vyhodnotit válečné přípravy potenciálního protivníka počítá do určité míry i současná strategická koncepce „pružné reakce“. Tato koncepce počítá totiž zcela reálně s tím, že vzhledem k rozsahu nezbytných válečných příprav protivníka a k jeho předpokládaným cílům v konfliktu bude mít velení NATO dostatek času k realizaci odpovídajících protiopatření, která by nejen paralyzovala účinek případného pokusu protivníka o dosažení překvapení při rozpoutání války, ale poskytovala by také spolehlivou záruku úspěšného vedení této války.

Za hlavní taková protiopatření, kromě uvedení vojsk na válečné dobové pohotovosti, považuje NATO především opatření k dalšímu posílení těchto vojsk, např. doplnění útvarů a svazků na válečné počty, výstavbu nových zmobilizovaných útvarů a svazků, přísun sil ze zámoří, především z USA atd.

Zahájení a rozsah realizace těchto opatření ve státech NATO bude záviset na délce doby tzv. „politické výstrahy“ (tj. doby zostřené mezinárodní situace), ale hlavně pak na délce doby tzv. „vojenské výstrahy“, za jejíž počátek považují postížení prvních konkrétních vojenských příprav protivníka k rozpoutání války.

Z rozboru skutečných krizových situací ve vztazích mezi Východem a Západem v minulých letech a hypotetických krizových situací rozehrávaných při velkých cvičeních armád Severoatlantického paktu vyplývá, že délka doby vojenské výstrahy bývá zpravidla kratší. To znamená, že k válečným přípravám dochází až v určité etapě zvýšeného mezinárodního napětí.

Nejsou však vyloučeny ani situace, kdy k zahájení válečných příprav může dojít současně se zostřením mezinárodní situace, nebo dokonce, kdy bezprostřední válečné přípravy jednoho státu mohou teprve politické napětí vyvolat.

Dobu vojenské výstrahy v oblasti evropského válečného pole považovalo až dosud velení NATO i USA za dostatečně dlouhou k tomu, aby mohlo na válečné přípravy potenciálního protivníka včas a odpovídajícím způsobem reagovat a vyloučit tak možnost dosažení překvapení z jeho strany. Svědčí o tom mimo jiné i časové normy pro vzdušný přesun amerických vojsk z USA do Evropy, které jsou 10

až 15 dnů u leteckých jednotek a kolem 20–30 dnů u jednotek pozemních vojsk.¹⁾

Ke zkrácení doby vojenské výstrahy a tím i ke zvýšení nebezpečí překvapivého rozpoutání války by mohlo podle názoru velení NATO dojít za předpokladu, že by se potenciálnímu protivníkovi podařilo pod jakoukoli záminkou nebo krytím soustředit v blízkosti hranic států Severoatlantického paktu větší počet svých vojsk než dosud a vytvořit tak operační uskupení dostatečně silné k splnění cílů případného omezeného konfliktu.

Taková situace ve střední Evropě, podle mínění některých vedoucích představitelů NATO, vytvořila se v létě minulého roku v průběhu rozsáhlých manévrů vojsk států Varšavské smlouvy, které probíhaly na území Sovětského svazu, Polska a Německé demokratické republiky. Vrchní velitel spojeneckých ozbrojených sil NATO generál Lemnitzer při hodnocení těchto manévrů prohlásil 11. 7. 1968 ve Stuttgartu: „Nevím, co Rusové zamýšlejí se vším svým vojenským potenciálem učinit. Vím však, co mohou učinit, a mohou toho učinit hodně, a to s krátkou nebo dokonce žádnou dobou výstrahy.“

Podle současných názorů na Západě tato situace existuje i nyní, tj. po umístění části sovětských vojsk na území ČSSR. Tato vojska společně s vojsky ČSLA a vojsky rozmístěnými na území NDR mohou prý zahájit vojenské operace bez předchozích dlouhodobějších a tudíž i snadnější postížitelných příprav. Že s takovým hodnocením se ztotožňuje i velení NATO a vedení většiny členských států NATO, dosvědčuje i řada opatření některých států paktu ke zvýšení celkové bojové použitelnosti vojsk na středoevropském válečném poli.

Nejvýrazněji se tato opatření mají projevit u západoněmecké armády, která má vybudovat dalších asi 30 baterií polního dělostřelectva, zvýšit početní stav vojsk o 10 000–20 000 osob, především poddůstojníků a specialistů, zvýšit počet mobilizačních cvičení v roce apod.

Součástí těchto opatření bude zřejmě také zvýšení zpravodajského úsilí vůči sousedním socialistickým zemím, zefektivnění výstražného hlásného systému a

¹⁾ Vzhledem k tomu, že vzdušný přesun vojsk z USA do Evropy je dnes záležitostí několika desítek hodin (vyčleněných leteckých jednotek a předurčených svazků pozemních vojsk), je do těchto norem zřejmě zahrnuta i doba nezbytná k přijetí příslušných rozhodnutí o přemístění amerických vojsk do Evropy, jakož i doba potřebná k realizaci všech opatření souvisejících jak se samotnou přípravou vojsk k přesunu, tak s dosažením jejich bojové schopnosti na evropském válečném poli.

zkrácení doby potřebné k přesunu amerických vojsk z USA do Evropy.

Přes změněnou vojenskou situaci, která se vytvořila ve střední Evropě po srpnových událostech v ČSSR a po umístění části sovětských vojsk na její území a která není podle mínění představitelů NATO pro Západ příznivá, velení paktu i nadále zastává názor, že by se potenciálnímu protivníkovi nepodařilo dosáhnout při rozpoutání ozbrojeného konfliktu v tomto prostoru strategického překvapení.

Připouští však možnost operačního překvapení, jehož by protivník mohl dosáhnout za předpokladu, že by se velení NATO nepodařilo včas odhalit skutečný smysl válečných příprav a politické cíle, které těmito přípravami protivník sleduje. To dokazuje, že velení NATO svého potenciálního protivníka nepodceňuje a že si uvědomuje obtížnost odhalení jeho skutečných úmyslů v krizových situacích, zejména snaží-li se protivník své záměry nejrůznějšími způsoby a prostředky utajit do poslední chvíle.

Ve svém přesvědčení o možnosti dosažení operačního překvapení při rozpoutání války velení NATO vychází mimo jiné i ze zkušenosti několika vojenských akcí v různých částech světa v posledních letech. Zajímavé na těchto vojenských akcích z hlediska dané problematiky bylo to, že i když vojenské přípravy k jejich zahájení byly známy delší dobu, přesto při jejich zahájení bylo dosaženo překvapení, které umožnilo úspěšně uskutečnit vojenské akce v krátké době. Názorným příkladem jedné z těchto akcí byl překvapivý izraelský útok proti sousednímu arabským státům v posledním izraelsko-arabském konfliktu v červnu 1967.

Kromě názorů velení NATO na možnost rozpoutání války v Evropě po kratším či delším období politického napětí a nezbytných válečných příprav, které znemožňuje při dobře vedené zpravodajské činnosti útočníkovi dosáhnout strategického překvapení, na Západě se objevují názory, které v rozporu s předsta-

vami velení NATO naopak možnost strategického překvapení ve válce v současné době připouštějí a staví se dokonce za jeho využití při rozpoutání války proti Sovětskému svazu a ostatním zemím socialistického tábora.

Za předpoklad dosažení strategického překvapení však považují zkrácení přípravného období na minimum. Přitom ta vojenská opatření, jejichž realizace vyžaduje delší dobu, navrhuje omezit jen na skutečně nejnútnejší, těžko postižitelná, jež by bylo možné navíc krýt pod věrohodnými záminkami (dílními mobilizačními cvičeními a nácvičky, cvičeními s vojsky atd.).

Rozhodujícím prostředkem strategického překvapení by byly strategické raketové jaderné síly, které jsou schopny při dnešním trvalém vysokém stupni bojové pohotovosti zahájit překvapivý jaderný útok s minimální dobou výstrahy (v trvání několika desítek minut) a způsobit protistojící straně nepředstavitelné ztráty, jež by mohly hned na samém počátku ovlivnit výsledek konfliktu ve prospěch útočníka.

K oklamání a dezinformaci protistojící strany i světové veřejnosti a ke zvýšení možnosti dosažení strategického překvapení při rozpoutání války by překvapivý útok mohl být podle těchto názorů dokonce načasován na období zmírňování mezinárodního napětí.

Z rozboru názorů velení NATO na možnost dosažení překvapení v příští válce vyplývá, že překvapivému rozpoutání války příkládají státy na Západě velký význam. Teoretické úvahy o možnostech dosažení překvapení ve válce i praktická opatření v armádách členských států Seeveroatlantického paktu nasvědčují tomu, že velení NATO se nejen snaží překvapivému napadení západní Evropy zabránit, ale že i samo ve svých plánech rozpoutání války v evropském prostoru s faktorem překvapení počítá a že se ho bude snažit v případném ozbrojeném konfliktu nejen dosáhnout, ale i vojensky využít.

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат военных наук - подполковник Станислав Хромец, подполковник Микулаш Рыбар Математические методы моделирования	3
Кандидат исторических наук - подполковник Антонин Бенчик Почему не удался большой план восстания?	11
Кандидат военных наук - полковник Мирослав Недвед Партизанская борьба	16

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Яромир Улч Подготовка территориальных штабов	21
Подполковник Ян Петько Подготовка функциональных органов по вопросам обороны территории страны	31
Кандидат военных наук - полковник Иржи Халупа Подвижность войсковой комендантской службы	35
Кандидат военных наук - подполковник Мирослав Странски Решение тактических заданий при помощи счетной техники	43
Полковник Ярослав Винклер Оперативная разведка	50
Подполковник Ярослав Юга Противотанковая оборона и калькуляция	59
Подполковник Мирослав Шкоп Огневая подсистема общевойсковой армии	71
Подполковник Франтишек Паленик Инженерное обеспечение боевой деятельности десантов	78

ИНФОРМАЦИИ

К вопросу оценки радиационной обстановки	85
Подполковник Мирослав Мергаут Взгляды командования НАТО по вопросам неожиданности	89